Tomislav Krušlin

NAŠA DRAGA SVETIŠTA

Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika

osnovnih i srednjih škola

za 2022./2023. školsku godinu

VJERONAUČNA
OLIMPIJADA

Građa je pripremljena prema knjizi

Svetišta hrvatskog naroda u izdanju Glasa Koncila

Recenzent:

Izv. prof. dr. sc. Denis Barić

Lektorirala:

Sanja Plevko, prof.

Zemljovide izradili:

Tomislav Krušlin i Tomislav Kučko

Slika na naslovnici:

Danijel Butala, *Sv. Josip zaštitnik Hrvatske*, Karlovac

Logo proslave 50-e vjeronaučne olimpijade

GRAĐA ZA UČENJE:

Učenici osnovnih škola za **ŠKOLSKO NATJECANJE** uče poglavlja:
”Uvod” do “Središnja nadbiskupijska svetišta” uključno.

Učenici osnovnih škola za **ŽUPANIJSKU-NAD/BISKUPIJSKU RAZINU NATJECANJA** uče poglavlja:
od: „Uvod” do „Svetišta-čuvari nacionalnih identiteta“ uključno.

Učenici osnovnih škola za **DRŽAVNO NATJECANJE** uče:
od: „Uvod” do „Središnja biskupijska svetišta“ uključno.

Učenici srednjih škola za **ŠKOLSKO NATJECANJE** uče:
od: „Uvod” do „Svetišta-čuvari nacionalnih identiteta“ uključno.

Učenici srednjih škola za **ŽUPANIJSKU-NAD/BISKUPIJSKU RAZINU NATJECANJA** uče poglavlja:
od: „Uvod” do „Središnja biskupijska svetišta“ uključno.

Učenici srednjih škola za **DRŽAVNO NATJECANJE** uče:
IV. godine: čitava građa; III. godine: od „Uvod” do str. 72. uključno.

POJMOVNIK KROZ **SVE RAZINE** NATJECANJA:
koriste se samo pojmovi koji su uključeni uz navedeni tekst.

S A D R Ž A J

IZ PREDGOVORA

Poštovani čitaoci, dopustite mi da u početku budem malo osoban. Kako sam počeo listati knjigu *Svetišta hrvatskoga naroda* navrle su mi uspomene iz djetinjstva. Odrastao sam okružen Marijinim svetištima: Trški Vrh u Krapini s likom Majke Božje Jeruzalemske, iznad Lobora na stijeni svetište Majke Božje Gorske, i taj krug koji je Marija činila oko rodnog mi doma završavao je u Mariji Bistrici, s crnim likom Majke Božje Bistričke. Posebno su me se u dječačkoj dobi dojmile slike u „cinktorima" s prikazom čudesnih zahvata i zahvalama onih koji su na zagovor Majke Božje zadobili uslišanja svojih molitava, kao i iskrena pobožnost žena i muškaraca čija su lica bila izbrazdana teretom života, a ruke otvrdnule od napornog rada. Oni koji su iskusili život s više su vjere hodočastili, oni koji su bili tek u dječjoj ili mladenačkoj dobi s više su snova i želja svoju budućnost stavljali u Marijine ruke. S odrastanjem, taj se krug nebeske zaštite proširivao prešavši granice Hrvatske, ali uvijek s istim osjećajem potrebe stupiti na „sveto tlo" gdje Božja milost snažnije zahvaća.

Zato me raduje opis svetišta hrvatskog naroda. Ona nas vode kroz povijest, tumačeći početke i svrhu svetišta, počevši od biblijskih vremena do danas. Vode nas kroz prostor na kojem prebiva hrvatski narod opisujući svetišta, najvećim dijelom posvećena Majci Božjoj. Iako su nam mnoga od njih poznata i draga, uglavnom se vežemo za ona u našoj blizini ili ona koja nas specifičnim sadržajem dublje zahvaćaju i privlače. Ovako prikazana, slikovnim i tekstualnim prilozima, sa zabilježenim početcima i razvojem, s opisom značajnijih događaja koji su se u njima dogodili, bilo na biskupskoj, metropolijskoj ili nacionalnoj razini, pružaju ne samo obilje informacija, nego nam omogućuju novi pogled u snagu vjere hrvatskoga puka i bogatstvo mjesta na kojima Bog na poseban način djeluje. Odjednom postajemo svjesni kako su naš prostor i vrijeme premreženi svetim mjestima, tim vratima i prozorima kroz koje je Božja milost zagovorom svetih silazila i još uvijek silazi na vjerni puk. Ta svetišta, dragocjene točke na zemljopisnoj karti naše domovine, postaju kao neki orijentiri u prostoru koji nas usmjeravaju prema vječnosti. Postajemo svjesni duboke vjere naših predaka, očeva i majki koji su u njima tražili i primali utjehu i pomoć, oproštenje i snagu za svoj život. Postajemo svjesni da na ovoj vjetrometini prostora i uzburkanih vremena kao narod ne bismo opstali bez zaštite s neba. Tu smo zaštitu i zagovor svetih, ponajviše Marije, Majke Božje, posebno iskusili u Domovinskom ratu. Tako smo mali narod na malom prostoru kojega su tijekom povijesti nagrizale velike sile, a tako blagoslovljeni Božjom blizinom i zaštitom.

Uvjeren sam da će ova knjiga mnoge obradovati. Nadam se da će posebno obradovati vas vjeroučenike, kojima će podatci iz knjige biti radni materijal za vjeronaučnu olimpijadu. Siguran sam da će vam pomoći upoznati razna svetišta i vjeru predaka, ali najviše se nadam da će u vama probuditi želju za hodočašćima. Ovo je doista lijepi dar za 50. vjeronaučnu olimpijadu. Želim ovom prilikom zahvaliti svim sudionicima vjeronaučne olimpijade na uloženom trudu, a organizatorima čestitam 50. obljetnicu natjecanja u poznavanju sadržaja vjere i naše crkvene povijesti.

Zato, dragi čitaoče, uzmi pripremljenu građu i listaj, listaj i čitaj! Neka te opisi hodočasničkih mjesta naše domovine Hrvatske ponukaju da i sam pođeš u draga nam svetišta, u zahvalnosti za sve što ti je Bog učinio i što će još učiniti. Izloži svoju savjest i svoj život pred lice Svemogućega Boga i ne boj se; praćen zagovorom svetih bit ćeš obogaćen.

Mons. Mijo Gorski, pomoćni biskup zagrebački

UVOD

Pripremajući knjigu o hrvatskim svecima, blaženicima i slugama Božjim primijetio sam da su oni svoju svetost izgrađivali i obogaćivali hodočasteći u svetišta. Najpoznatiji hrvatski hodočasnik je sv. Nikola Tavelić koji je podnio mučeništvo u Svetoj Zemlji. Sveti Leopold Mandić do odlaska na školovanje u Italiju hodočastio je Gospi od Škrpjela u Perast i čitav se život nije odvajao od njezine slike, koja mu je čuvala sjećanje na domovinu. Životopisci pripovijedaju da je sv. Marko Križevčanin od svog djetinjstva s roditeljima često hodočastio u Mariju Bistricu. Blaženi Alojzije Stepinac od malih je nogu bio štovatelj Marije Pomoćnice kršćana. Odmah nakon svoga biskupskog ređenja išao je na zahvalno hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj. Svaki je mjesec hodočastio Najvjernijoj Odvjetnici Hrvatske u Remete, dok je kardinal Franjo Kuharić, za kojega je najavljeno pokretanje postupka za proglašenje blaženim, to činio gotovo svake subote. Bl. Ivanu Merzu hodočašće u Lurd pokazalo je snagu kršćanske vjere, dok je bl. Marija Propetog Petković već u danima djetinjstva prigrlila pobožnost Gospi Lurdskoj hodočasteći do špilje njoj posvećene na Babini. Sluga Božji Ante Antić živio je pod skutima Gospe Sinjske, Valentin Vošnjak – Gospe Trsatske, a Ante Tomić – Gospe od Pojišana. Ante Gabrić je pobožnost Gospe Sinjske pronio sve do Indije, gdje joj je podigao šest crkvica, a veliki štovatelj sv. Josipa sluga Božji Josip Stadler podizao je u njegovu čast oltare…

Gospa od Škrpjela,
svetište Leopolda Bogdana Mandića, Padova

Krenimo i mi putem „Lijepe Naše“ u Naša draga svetišta u kojima Božja objava progovara, a koja je kroz povijest nadahnjivala milijune hodočasnika. Baština je to koja i danas obvezuje. *Kairos* za duhovnu obnovu u svetištima prilika je za „nove Duhove“ kako se pojedina svetišta ne bi zatrla zbog nedolaska hodočasnika. Vrijeme je da u labirintu života otkrijemo vlastiti *kairos*. Labirint se sam po sebi sastoji od mnogo puteva, no samo jedan vodi do izlaza. Samo je jedan put ispravan. To je put Učitelja iz Nazareta. A gdje naći sigurniji put do Krista nego putem hodočašća u naša draga svetišta? Ona su dom vjere, umjetnosti i povijesti. Dopustimo da nas ta Bogom dana ljepota dotakne te krenimo na put Lijepom Našom.

KATOLIČKA CRKVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Domovina Hrvatska na političkom planu teritorijalno je podijeljena na dvadeset županija plus grad Zagreb, a Katolička Crkva na području Republike Hrvatske podijeljena je na (nad)biskupije. U Hrvatskoj ima 17 (nad)biskupija koje od 1993. godine djeluju pod okriljem Hrvatske biskupske konferencije (HBK).

(Nad)biskupije vode (nad)biskupi, a povezane su u metropolije. Podjela na metropolije u zapadnoj i istočnoj Crkvi održala se sve do danas, a prvi put spominje se na Nicejskom saboru 325. godine. Kroz povijest je podjela na prostorima današnje Hrvatske bila različita, a danas su u Hrvatskoj četiri metropolije: Đakovačko-osječka, Riječka, Splitsko-makarska i Zagrebačka. U Hrvatskoj su i dvije specifičnosti: uz metropolije tu su i Zadarska nadbiskupija te Vojni ordinarijat[1]. To su samostalne crkvene pokrajine, a dvije biskupije koje spadaju u hrvatske metropolije nalaze se na tlu drugih država: Srijemska biskupija (na tlu Srbije, Đakovačko-osječka metropolija) i Kotorska biskupija (u Crnoj Gori, Splitsko-makarska

[1] Vojnom ordinarijatu povjereno je dušobrižništvo vjernika katolika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih služba Republike Hrvatske.

metropolija). Zadarski nadbiskup i biskup Vojnog ordinarijata članovi su HBK, a biskupi Srijemske te Kotorske biskupije članovi su Međunarodne biskupske konferencije Ćirila i Metoda.

Duhovno središte i najvažnija crkva svake biskupije je katedrala. Ulaskom u neku od katedrala zadivljuju veličina, umjetnička djela, oltari, a vjerojatno mnogi nisu svjesni da je njezina specifičnost biskupsko sjedalo s kojega biskup predvodi bogoslužje. Ta stolica simbol je biskupske službe i pojavljuje se u prvim kršćanskim vremenima. U grčkom jeziku naziva se *kathédra*[2]. Prema njoj je od 6. st. središnja ili stolna crkva u (nad)biskupiji prozvana katedralom.

Za crkveno ustrojstvo i duhovni život (nad)biskupije odgovoran je (nad)biskup. (Nad)biskupije su podijeljene na arhiđakonate, oni na dekanate, dok dekanate čine župe. Župa kao osnovna jedinica crkvenoga ustroja obuhvaća vjernike određenog područja, a predvodi je prezbiter, župnik, kojega imenuje biskup. Župa je mjesto gdje se Crkva svakoga dana konkretno očituje: u navještanju Božje riječi, bogoslužju i međusobnome pomaganju. Mjesto okupljanja vjernika jedne župe najčešće je župna crkva. Neke župne crkve su i (nad)biskupijska svetišta u kojima se rado okuplja narod Gospodnji.

SVETIŠTE – MJESTO BOŽJE BLIZINE

Sveto pismo govori da je stari Božji narod Izrael imao svoja sveta mjesta, ali da za njih Bog nije bio vezan. Jahve je apsolutno suvereno biće koje se ne veže uz osobu ili mjesto nego ih u svemu nadilazi, a gdje se on objavljuje samo su mjesta njegova ukazivanja. Primjer koji to zorno predočuje je objava na Sinaju, gdje nakon sklapanja Saveza Bog s Izraelcima putuje preko Crvenog mora te kroz pustinju sve do obećane zemlje (usp. Izl 19,11).

Za kršćanstvo je sveto svako mjesto gdje u liturgijskom slavlju središnje mjesto zauzima Isus Krist. To potvrđuje i nauk Drugoga vatikanskog koncila u dokumentu *Sacrosanctum concilium*. Za kršćane, mjesto je sveto tamo gdje je prisutan Krist. „Napose u bogoslužnim činima; prisutan je u misnoj žrtvi, kako u osobi služitelja (…) tako i najvećma pod euharistijskim prilikama (…) Prisutan je također u svojoj riječi jer on govori kad se u crkvi čitaju sveta Pisma. I napokon, prisutan je kad Crkva moli“.[3] Krist je u Crkvi prisutan na

[2] Crkva je u nekim narodima dobila ime prema latinskoj riječi *domus* (kuća, dom). Npr. u talijanskome se jeziku katedrala naziva *Duomo*, a na njemačkome *Dom*.
[3] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (4. XII. 1963.), br. 7, u: *Dokumenti*, Zagreb, [7]2008. (dalje: SC)

svim mjestima: po zajednici vjernika koja se sabire u njegovo ime, po Božjoj riječi, u službi službenika, a nadasve u svetoj euharistiji i konkretnom služenju u ljubavi. Isus se upravo iz tog razloga utjelovio da bi ljudskim stazama putovao, da bi čovjeku progovarao i da bi mu pokazao put prema Ocu.

Pojam *svetište*

Prva je Crkva euharistiju slavila pod otvorenim nebom ili u obiteljskim kućama. Slavljenje euharistije u obiteljskoj kući bilo je povezano i sa zajedničkom gozbom (agape). Bio je to uzvišen čin konkretnoga prakticiranja bratske ljubavi, kad se u prvoj zajednici vjernika vršila podjela dobara s ciljem pomoći siromašnima i potrebnima. Agape u prvoj Crkvi označuje zajedničko blagovanje vjernika u jednom gotovo liturgijskom kontekstu. Kako su male kućne zajednice bile sve povezanije, rasla je i potreba za većom kućom te su tako nastale prve crkve u kojima su se kršćani osjećali kao kod kuće. Darovnicom cara Konstantina[4] započela je gradnja brojnih bazilika kao prostora s više lađa i apsidom, a posebno na svetim mjestima (npr. bazilika Svetoga groba u Jeruzalemu).

Tijekom vremena vjernici su spoznali da je na nekim svetim mjestima molitva posebno učinkovita jer se u njima očitovala milost Božja u vidu čuda, ukazanja Marijinog ili ga je svojim djelovanjem posvetio neki svetac. U njima se narod Božji počeo okupljati u velikom broju da bi u molitvi, pjesmi i drugim liturgijskim činima ostvario prisnu vezu s Bogom. Dolaskom velikog broja hodočasnika intenzivirao se sakramentalni život i vjernička pobožnost. Sveto mjesto kao odredište hodočasničkog cilja postalo je novi poticaj za svetost. Odobrenjem liturgijskih slavlja od mjesnog ordinarija takva se mjesta počinju nazivati svetištima.

Pojam *svetište* dolazi od latinske riječi *sanctuarium*, što ga izvorno povezuje s riječju svet. Svetište je mjesto Svetoga! U povijesti religija svetim (*sacrum*) se naziva ono što pripada hramu, dok je ono što se nalazi izvan hrama – profano. Riječ *svet* u Svetom pismu dolazi od hebrejske riječ *qds* (*kadoš*) koja izvorno znači: odvojen, izdvojen, drugačiji. Dakle, sveto je ono što je izdvojeno od svakodnevne uporabe i usmjereno na Boga. Na takav prostor pred Boga dolaze vjernici da ga časte, slave, zahvaljuju i izriču Bogu svoje molbe. Zato u svetištu misa nikad nije duga, a propovijed dosadna. To je mjesto gdje je hodočasnik spreman klečati, moliti, postiti i činiti druge oblike pokore.

[4] Crkva je po caru Konstantinu Milanskim ediktom tolerancije u obliku reskripta 313. godine dobila slobodu vjeroispovijesti unutar granica Rimskog Carstva, čime su prestali progoni kršćana.

U hrvatskom jeziku uz pojam *svetište* poznajemo i riječ *proštenište.* Autori za tu riječ imaju dvojako tumačenje. Prvo, narod Božji dolazi pred Boga da ga prosi, odnosno moli, pa odatle i naziv *proštenište* – od riječi prositi. Drugo, vjernik ide u svetište, na mjesto gdje je Bog čovjeku jako blizu, kako bi doživio istinski susret s Bogom i zadobio milost oproštenja svojih grijeha. Većinu je svetišta kroz povijest Sveta Stolica obdarila i posebnim oprostima. U skladu s time, neki autori svetište po riječi *oprost* (praštanje) nazivaju jednostavno proštenište, a hodočasnike *proštenjarima.*

Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.) u svojim dokumentima ne spominje pojam *svetište,* osim što u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* govori da je hodočašće „putovanje iz pobožnosti prema svetom mjestu." Crkveni zakonik iz 1917. godine uopće ne spominje pojam *svetište,* dok *Zakonik kanonskog prava* iz 1983. godine tom pojmu posvećuje pet kanona (1230-1234), pri čemu se, primjerice, ističe: „Svetište označuje crkvu ili drugo posvećeno mjesto kamo mnogobrojni vjernici, iz osobite pobožnosti, hodočaste s odobrenjem mjesnog ordinarija." Za današnjeg papu Franju svetišta su sveta mjesta gdje se djelima ljubavi izražava veliko zauzimanje Crkve za evangelizaciju.

Iz navedenoga može se zaključiti da svetište treba imati:

- eklezijalno obilježje – tj. biti sveto mjesto gdje se ostvaruje sakramentalni život, naviješta Božja riječ i razvija crkveno zajedništvo;
- karizmatsko obilježje – tj. biti sveto mjesto gdje se dogodila neka natprirodna pojava (npr. Gospino ukazanje), gdje su se dogodila razna uslišanja i ozdravljenja, gdje se čuva relikvija ili se podržava uspomena na djelovanje svete osobe;
- hijerarhijsko obilježje – tj. biti sveto mjesto za javno čašćenje Boga odobreno po nadležnom (nad)biskupu, gdje je liturgijsko slavlje uređeno prema crkvenim propisima.

Svetišta se razlikuju prema nazivu te mogu biti međunarodna, narodna i biskupijska. Međunarodno svetište je ono kojem je odobrenje djelovanja dala Sveta Stolica. Narodnom svetištu odobrenje daje biskupska konferencija, a biskupijsko svetište odobrava mjesni biskup. Bez obzira o kojoj razini svetišta je riječ, u njima se vjernicima mora pružiti sredstvo spasenja u obliku: „navještaja riječi, pokorničkog i euharistijskog slavlja te razni oblici pučke pobožnosti", a „zavjetna svjedočanstva pučke pobožnosti trebaju im biti vidljiva".

Čovjek vjernik u svetište dolazi tragajući za Božjom blizinom. Privlači ga svetost Božja, sveta Djevica Marija, sveci koji se slave u određenom svetištu. Privlači ga poruka mnogih molitelja koji su u svetištu molili i bili uslišani. Upravo u tome je uloga svetišta: da se „u njima promiče molitveni i sakramentalni život". Za vjernika je dolazak u svetište prilika da

dotakne oltar, relikviju ili da se spusti na sveti kamen na kojem su svoje pokorničke suze izlili milijuni hodočasnika. On žudi čuti Božju riječ koja će se u svetištu naviještati i teži za obraćenjem koje će mu ponuditi sakrament ispovijedi. U svetištu vjernik želi proširiti vidike svoga kršćanskog milosrđa te karitativnog djelovanja s ciljem povratka u obiteljske i župne zajednice. Vjernik dolazi u svetište s duhovnim i/ili materijalnim potrebama. Vraćajući se u svijet svojim djelovanjem, on svjedoči vjeru s namjerom osnaživanja svojih ukućana, svoje župe, ali i sa željom da nevjernik po njegovu svjedočanstvu života susretne živoga Boga.

Pojam *hodočašće*

Hodočasnikom se naziva čovjeka putnika, tragatelja i stranca koji hodom do svetog mjesta žrtvom i duhovnošću želi učiniti pokorničko djelo ili izvršiti zavjet. Hrvatska riječ *hodočašće* dolazi od latinske riječi *peregrinus, peregrinatio,* koja progovara o čovjeku koji hoda izvan naseljenog mjesta, kroz polja ili koji prelazi granice. Biskup, teolog i liturgičar Ivan Šaško rekao je da u „jednome i u drugome slučaju hodočasnik je stranac, čovjek na putu prema cilju". On je čovjek koji hodom želi iskazati čast i hvalu Bogu. Izvan doma, svoje domovine, vječni beskućnik koji traga i pita, ali ne nalazi odgovor (usp. Pnz 26,5). Divno je to opisao sv. Augustin riječima „nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi". Hodočasnik, ohrabren ljudskim iskustvom privremenosti i nestalnosti života, ide na put traženja svetoga. On kroz napor i žrtvu čini pokoru koja nema vrijednost u materijalnom smislu, nego u duhovnom. On ide baštiniti obećanje te si svojom žrtvom i odricanjem želi otvoriti vrata raja.

Hodočašće je jedan od oblika i izričaja pučke pobožnosti, a susreće ga se u svim religijama. Sveto pismo na više mjesta opisuje čovjekov život kao put, a u knjizi Ljetopisa piše: „Pridošlice smo pred tobom, putnici kao i svi naši očevi" (1 Ljet 29,15). Biblijski je čovjek vječni putnik te selilac kroz prostor i vrijeme koji od početka svoga postojanja traži, istražuje i žudi prema beskrajnome. Katolička Crkva također je na proputovanju s Kristom do vječnosti.

Hodočašće – sastavni dio pučke pobožnosti

Katolička Crkva je od svojih početaka uz liturgijsko štovanje vjernicima dopuštala različite pobožne vježbe nastale u samom narodu Božjem. Već u 1. st. pojavljuju se

izvanliturgijski oblici pobožnosti, kao što su hodočašća u Svetu Zemlju, a kasnije na grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla u Rim.

Iz prvih hodočašća razvila se pučka pobožnost. Hodočasnici su sa svetog puta donosili relikvije, zavjetne darove, slike, medaljice, pobožne zapise… Tako se rodila pobožnost koja je izrasla na iskustvu vjere koja se nije uvijek u potpunosti oslanjala na kršćansku objavu. Razvila se iz duha naroda i njegove kulture te njezini različiti bogoštovni oblici ne odgovaraju uvijek liturgijskim obrascima. Ipak, iako u liturgiju nisu integrirani, njome su omeđeni. U pučku pobožnost spadaju svi prisni i neposredni odnosi vjernika s Bogom, Marijom ili svecima kroz pučku molitvu i pokoru, hodočašća, procesije, zavjete, zavjetne darove i zapise, slike, štovanja svetaca, škapulare i medaljice…

Hodočasnik ide u svetišta, na mjesta Božje blizine, da bi uz pomoć Marije ili nekog sveca mogao u potpunosti odgovoriti na Kristov poziv za nasljedovanjem. On hodom prevaljuje određeni put, ali unutar sebe prelazi i put obraćenja. Žrtvuje sebe, često i iznad vlastitih snaga, vidno iscrpljen, žuljevitih nogu te izderanih koljena da bi ruku pod ruku pošao s Kristom. Svoj napor prikazuje Bogu kroz molitvu i pjesmu radi stjecanja oproštenja, želi isprositi novo duhovno/materijalno dobro, učiniti zavjet ili pak izreći zahvalu za primljena dobročinstva… Danas, kad svjetovno sve više zamjenjuje sveto, *Zakonik kanonskog prava* naglašava da u svetištima prvo moraju do izražaja doći čitanje Svetog pisma te sakramentalni život, a tek onda pučka pobožnost koja je svakodnevno prisutna u vjerničkim životima. Liturgija je vrhunac kojem teži djelatnost Crkve i izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga. Ona je vrhunac slave i najsavršeniji oblik hvale Boga, no ne i jedini način zahvaljivanja te čašćenja dragoga Boga. U njoj je puno toga propisano i određeno, ali prilagodbu različitih sadržaja kršćanskog puka donosi pučka pobožnost. Ona označava različite pobožne oblike i kulturne izričaje pojedinca ili skupine koji nisu dio liturgijskih modela, nego su dio kulture i tradicije određenog naroda.

Jedan od pozitivnih vidova pučke pobožnosti su zahvalnice koje hodočasnici ostavljaju u hrvatskim svetištima za primljena dobročinstva u vidu *ex voto* darova, tj. zavjetnih darova (*ex voto* – lat. *iz zavjeta*). Slova urezana u kamen progovaraju i svjedoče o milosnim uslišanjima. Ti darovi danas progovaraju o vjerskoj, kulturnoj i društvenoj prošlosti minulih razdoblja te su ostali kao veličanstveni mozaik života u svetištu u određenom vremenu. Svaka zahvalnica u kršćanstvu mora izravno biti usmjerena bogočovjeku Isusu Kristu, po kojem Bog ljude spašava od vječne smrti i oslobađa ih grijeha. Uz Isusa, Bog je želio da Marija bude posrednica svih milosti te u našim svetištima prevladavaju zavjetni

darovi njoj u čast. Marija je sjedinjena s Kristom u djelu otkupljenja i spasenja svijeta. Ona je Suotkupiteljica ljudskoga roda i zato joj se vjerni narod rado obraća. Osim Mariji, vjernici se rado utječu svecima, osobito prema njihovim zanimanjima (tako se ribari molitvom obraćaju sv. Petru, liječnici sv. Kuzmi i Damjanu, a mornari sv. Nikoli). U Katoličkoj Crkvi ima više vrsta *ex voto* darova. Najbrojniji su darovi u obliku zahvalnosti za primljene milosti i uslišanja, kao npr.: „Zahvaljujem se Majci Božjoj onoliko puta, koliko je pijeska na zemlji i kapljica u moru jer me je uslišala“. Druga vrsta zahvalnica je u obliku molbenice (prosidbe), kojima se traži neko duhovno ili materijalno dobro kojim se želi preduhitriti dobiveno, kao npr.: „Majko Božja, Čudotvorna Gospe Sinjska, pomozi mi u mojoj potrebi i daj mi lijepo zdravlje i sreću. Isprosi mi od Boga snagu da mogu izdržati svoje poteškoće“. Treća vrsta darova je podsjetnik na neku tešku nevolju, kao npr.: „Presveta i mila Majčice Božja! Zahvaljujem ti se na čudesnom ozdravljenju koje je sve liječnike zapanjilo. Ostat će mi za cijeli život uspomena na uzvišeni moment milosti koji se ne da riječima opisati“. Postoji i četvrta skupina, a čini je kombinacija prethodnih (zahvala i molba), kao npr.: „Hvala ti Gospe i čuvaj nas i nadalje.“ *Ex voto* darovi svjedočanstvo su vjere pojedinca, pokazatelj su s kojim mukama se susreću vjernici, ali i poticaj ostalim hodočasnicima da u sličnim situacijama učine isto. Pouzdaju se u pomoć s neba!

Zaključno, hodočašća kao izraz pučke pobožnosti i liturgijska slavlja u svetištu trajno su povezani. O tome govori *Zakonik kanonskog prava*, ističući da nema svetišta bez hodočašća i hodočasnika. Svetište podsjeća hodočasnika odakle dolazi, tko je i kamo ide. Hodočasnik ide prema svetome mjestu, a pogled mu je usmjeren prema cilju kojem je usmjereno ljudsko životno hodočašće. Na putu do svetišta on je samo na proputovanju prema vječnom odredištu gdje je Krist u zajedništvu s Ocem. Slijedom navedenog, hodočasnik treba svetište da si olakša put do spasenja, a svetište treba hodočasnika da se po njemu nastavlja Božji govor čovjeku.

Svetišta i hodočašća kroz povijest religija

Sve religije od početka svog postojanja poznaju sveta mjesta te pojam svetišta i hodočašća. Put je u svim religijama simbol života. Već nam crteži u špiljama iz pretpovijesnog vremena očituju i svoje religijsko značenje. Antropolozi tvrde da su u gornjem paleolitiku ljudi putovali u svetišta. Hodočastili su od svakodnevnoga za nevidljivim i natprirodnim Bićem koje utječe na njihov život. Sumerani su prije oko 5 tisuća godina

hodočastili putem od Eridua do Esagile, dva sveta grada, noseći pritom „Božju sliku”. Za Egipćane je *hram* bio *kuća bogova* u kojoj su bili štovani bogovi ili božanstva (npr. kult Sunca, Ozirisov kult, kult Horusa). U Babilonu su štovali božicu Ištar, božicu ljubavi i bitke… Grci časte svetište u Delfima s predodžbom o „pupku svijeta kao središtu zemlje“. Rimljani su na trgu Forum Romanum imali mnogobrojne hramove. Suvremene istočnjačke religije: budizam (Mahabodi, Ajanta…) te hinduizam (područja Himalaja, rijeka Ganges…) također imaju svoja svetišta.

Vjernicima monoteistima (židovima, muslimanima i kršćanima) osobito su draga svetišta „religija Knjige“. Hodočašća započinju s praocima Abrahamom i Izakom. Prema Svetom pismu, Abraham je uzor hodočasnika, „aramejski lutalac“ (Pnz 26,5) koji ostavlja svoj zavičaj i slijedi Božji poziv. Svojim pouzdanjem u Jahvu ispunja svoju ulogu u Božjem planu spasenja. Abrahamov život i njegova svetišta ostaju u sjećanju i običajima njegovih potomaka. Jakovljevi sinovi nastavljaju hodočašća u ta sveta mjesta te ona postaju sveta za sve židovske vjernike. Po izlasku iz Egipta na Sinaju Bog progovara Mojsiju: „Neka mi sagrade svetišta da mogu boraviti među njima“ (Izl 25,8). Nakon Božjeg poticaja Izabrani narod započinje graditi svetište – *Šator sastanka*. U svetište je hodočastio i kralj David da se pokloni pred Kovčegom saveza. On je spjevao najpoznatije hodočasničke psalme i unio je u Jeruzalem Kovčeg saveza za koji je njegov sin Salomon izgradio i ukrasio Hram u Jeruzalemu. Shodno tome, hodočašća u Jeruzalem postaju središte pobožnosti izraelskog naroda. Hodočašća u židovstvu prestaju nakon što je Nabukodonozor razorio jeruzalemski Hram 597. godine pr. Kr., a narod odveo u progonstvo. Povratkom iz babilonskoga sužanjstva obnovljen je Hram (515. godine pr. Kr.), a samim time i hodočašća na najsvetije mjesto židovskog naroda. Nastaje zbirka hodočasničkih psalama pod nazivom *Knjiga hodočasničkih pjesama* (Ps 120 – 134) čije molitve i pjesme očituju radost hodočasnika zbog povratka u Jeruzalem u kojem nalaze spasenje i mir. Zato kliču u Ps 122: „Obradovah se kad mi rekoše: Hajdemo u dom Gospodnji. Eto noge nam već stoje na vratima tvojim Jeruzaleme. Jeruzaleme, grade čvrsto sazdani i kao u jedno saliveni“ (Ps 122,1-3).

Slika: Zid plača i vjernici u molitvi. Desno svijećnjak (menora), jedan od simbola židovstva.

Jeruzalem je sveti grad židova, kršćana i muslimana. Najsvetije mjesto židova u Jeruzalemu je ostatak Hrama *(Zid plača)*. Sveta mjesta muslimana u Jeruzalemu su džamije Al Aksa i Omarova džamija, a muslimansko središte je grad Meka, gdje za vrijeme hadža milijuni muslimanskih vjernika posjećuju Kabu (Kuću Božju). Za kršćane je također Sveta Zemlja s glavnim gradom Jeruzalemom središte hodočašća. To je grad koji je Isus posvetio svojim životom. Maslinska gora s Getsemanskim vrtom, Via dolorosa[5] i bazilika Božjega groba zasigurno su najvažnija kršćanska svetišta. Prvi hodočasnici na Isusov grob bile su žene koje su s anđelima i apostolima postale svjedoci njegova uskrsnuća i njegove žive prisutnosti među ljudima. Samo 10 km od Jeruzalema udaljen je Betlehem u kojem se nalazi bazilika Isusova rođenja. U Galileji se nalazi Nazaret gdje je Marija primila navještaj Isusova začeća. To je grad u kojem je Isus proveo djetinjstvo i mladost. Kafarnaum je mjesto gdje se Isus nastanio nakon što je napustio Nazaret. Gradić na samoj obali Genezaretskog (Galilejskog mora) jezera postao je središtem njegova javnog djelovanja. Jezero je mjesto mnogih čudesnih događaja i susreta… Ipak Jeruzalem zauzima posebno mjesto u srcima kršćana. On je simbol nebeske domovine, cilj hodočašćenja kroz ovu suznu dolinu.

Zbog društveno-političke situacije u Svetoj Zemlji, danas u Katoličkoj Crkvi prevladavaju hodočašća u svetišta grada Rima koja čuvaju grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla te marijanska svetišta: Guadalupe u Meksiku (danas najposjećenije marijansko svetište u svijetu, koje godišnje posjeti 20 milijuna hodočasnika), Lurd u Francuskoj, Fatima u Portugalu, Loreto u Italiji, Czestochowa u Poljskoj, a u Hrvatskoj Marija Bistrica… U svijetu ima mnoštvo svetišta posvećenih svecima. To su mjesta gdje se čuvaju njihova smrtna tjelesa ili sveta uspomena na njih. Uz grad Rim najpoznatija svetišta su svetište sv. Jakova apostola u Santiagu de Composteli u Španjolskoj (koji je ujedno zaštitnik hodočasnika), sveca svega svijeta sv. Antuna i našeg sv. Leopolda u Padovi, sv. Franje i sv. Klare u Asizu, sv. oca Pija u San Giovanni Rotondu, sv. Nikole u Bariju, sv. Benedikta i sv. Skolastike na Montecassinu i mnogih drugih, gdje se na osobit način časti karizma dotične osobe i traži vlastiti put nasljedovanja.

Slika: Stari dio grada Jeruzalema. U prvom planu Kupola na stijeni (Omarova džamija), a u pozadini toranj s kupolom bazilike Božjega groba.

[5] Ulica boli, odnosno križnog puta.

Kršćani nisu obvezni hodočastiti poput židova ili muslimana, ali u zapadnom katoličkom svijetu postoji tradicija hodočašća jer svetišta nisu ljudsko djelo nego su dar neba, u kojem se na poseban način ostvaruje odnos čovjeka i Boga. Zato Crkva hodo-časteći pokazuje na život kao hod ili, točnije, kao put. Svakim hodočašćem kršćani žele rasti na putu svetosti te njihovo hodočastilište postaje hodočistilište jer ga čisti od svega što mu pogled zamagljuje. Hodočasnik u svetište ne dolazi zbog veličanstvene arhitekture jer nijedno mjesto ili predmet ne mogu biti toliko lijepi niti sveti da bi zavrjeđivali prvo mjesto u kršćaninovu pogledu. Kristova prisutnost jedino je zagarantirana u euharistiji. Stoga kršćanin u svetišta ide doživjeti susret s Kristom koji je utjelovljeni Susret neba i zemlje. Na taj način zemaljska Crkva pokušava se združiti s Nebom kao sa čežnjom jer na putu do svetišta ona časti svoje konačište kličući zajedno s apostolom: „Naša je domovina na nebesima“ (Fil 3,20).

Isus – hodočasnik u svetište

Isus, vjerni sin svoga naroda, bio je podvrgnut obvezama Zakona, pa i obvezi hodočašćenja. Promatrajući njegov život u evanđeljima se otkriva kako je on neprestano bio na putu i bez stalnog prebivališta. On prolazi zemljom navješćujući radosnu vijest, a čini to i kao proslavljeni Krist na putu u Emaus kad učenicima otkriva Pisma i lomi kruh (Lk 24,13-35). Mjesto gdje je Isus boravio posvetio je svojom osobnošću, a prvo novozavjetno hodočasničko svetište je Betlehem u koji se dolaze pokloniti hodočasnici s Istoka (Tri mudraca; usp. Mt 2,1).

Poklonstvo Tri mudraca, katakombe sv. Kalista, Rim

Za svoga zemaljskog života Isus je često o blagdanima u zajedništvu s učenicima dolazio u Jeruzalem. Isusov prvi posjet Jeruzalemu zbio se kad su ga Marija i Josip donijeli u Hram četrdeseti dan nakon rođenja (2. veljače – blagdan Gospodinova prikazanja u Hramu) da bi ga, prema židovskom običaju, prikazali Bogu (Lk 2,22-39). Djetinjstvo i mladost Isus je proveo u Nazaretu. Luka govor o Isusovom djetinjstvu završava s njegovim boravkom u jeruzalemskom Hramu o blagdanu Pashe kad mu bijaše 12 godina (Lk 2,41-52). Isus je u Hram odlazio svake godine barem o blagdanu Pashe. Prva Crkva je poput Isusa prihvatila Hram kao mjesto susreta s

Gospodinom, ali kult vjernika usmjeravala je prema uskrslom Kristu koji je novi Hram. Po proslavljenom Kristu čovjek Boga može susresti na svakome mjestu na zemlji, njime se treba zaodjenuti da bi u kršćaninu bilo „isto mišljenje kao i u Kristu Isusu“ (Fil 2,5).

Isus Krist, taj divni znak Božje ljubavi, Božji je hram među ljudima s kojim se susreću u svetoj euharistiji. Koje li milosti! Bog je predodredio čovjekovo tijelo da bude mjesto njegovoga trajnog prebivališta. Staviti Boga na pravo (prvo) mjesto je najvažnije za ljudski život. Stvari ovoga svijeta ne zaslužuju da im se ljudi klanjaju. Stoga neka vrijedi i za suvremene hrvatske kršćane ono što je davno zapisao Konstantin Porfirogenet: *ho Theos ton Krobaton* (Bog Hrvata) jer samo Krist može dati vječni život. Izvan njega sve postaje pusto i prazno, a jedino on pokazuje pravi put istine, ljubavi, mira i prave sreće.

Potpuni oprost hodočašćem u svetište

Isus Krist svojom mukom, smrću i uskrsnućem te molitva Blažene Djevice Marije i svetih Božjih ugodnika kod Boga omogućili su oprost koji je dar nebeske Crkve. Hrvatska svetišta također su kroz povijest obdarena raznim povlasticama i oprostima. U početku je potpuni oprost od vremenitih kazni hodočasnik mogao zadobiti u Svetoj Zemlji na grobu Isusovom u Jeruzalemu, u Rimu na grobu apostolskih prvaka te u Composteli na grobu sv. Jakova. Oprost za druga svetišta zasluga je sv. Franje Asiškog koji je od pape Honorija III. 1216. godine isprosio *porcijunkulski oprost* svima koji pohode crkvicu Porcijunkulu od 1. kolovoza u podne do 2. kolovoza (blagdan Gospe od Anđela) u ponoć. Sveti Franjo je oprost opravdao Papi željom da sve želi poslati u raj. Nakon što je veliko mnoštvo vjernika posjetilo Porcijunkulu, ta povlastica proširila se diljem Katoličke Crkve.

Da bi hodočasnik mogao zadobiti potpuni oprost, potrebno je zadovoljiti opće uvjete: hodočašće u svetište, prolazak kroz vrata oprosta, sakramentalna ispovijed, euharistijska pričest te molitva na nakanu Svetog Oca: Vjerovanje, Očenaš i Zdravomarija.

Oprost je blago Božjeg milosrđa majci Crkvi. Zadobiti oprost u svetištu znači živjeti svetost Crkve koja je poslužiteljica Kristova otkupljenja te sudjelovati u djelu Kristova otkupljenja. Vjernik ne bi trebao propustiti prihvatiti blago zasluga Krista i svetaca.

Crkvica Porcijunkula smještena unutar velebne bazilike Svete Marije od Anđela u Assisiju.

Svetišta hrvatskog naroda

Kršćani u povijesti dugoj 20 stoljeća polazili su na put radi jačanja svoje vjere na mjestima koja je Gospodin posvetio svojim pohodima, u svetišta koja časte Majku Mariju ili u svetišta koja podržavaju uspomenu na djelovanje svetaca. Sveto pismo od prve Knjige Postanka pa do posljednje knjige Otkrivenja puno je susreta i putovanja. Kroz čitavo Sveto pismo pronalaze se tekstovi najprije o Židovima, a potom o kršćanima koji napuštaju svoja ognjišta te odlaze na put kako bi susreli Boga i doživjeli otajstvo Crkve. Nakon Isusova uzašašća oni putuju od Jeruzalema do Rima navješćujući Radosnu vijest. S njima u Duhu putuje i Krist kao nekad s učenicima u Emaus.

Put koji hodočasnik i danas prolazi trebao bi biti prožet uvjerenjem da putuje prema Bogu i da je on zapravo na proputovanju prema vječnoj domovini. Mnoga svetišta na to podsjećaju svojim pokorničkim hodom stepenicama (poput trsatskih, gorskih, karavajskih, vinagorskih, taborskih…). Upravo taj hod slika je čovjekova lutanja kroz ovozemaljski labirint koji vodi do beskrajnog smiraja. Na temelju iskazanog, može se zaključiti koliko je zapravo značajno i zahtjevno kroz predvorje svetišta iskreno stići do vrhunca, do slavne ljepote svetohraništa, uz krucijalan trenutak pristupanja Isusovu tijelu u euharistiji.

U hrvatskom narodu na prvome su mjestu hodočašća u marijanska svetišta, a valja naglasiti da su na hrvatskim prostorima i prije dolaska Hrvata bile crkve posvećene Bogorodici. Najstarija crkva posvećena Mariji bila je u Ninu. U Istri je veličanstvena Eufrazijeva bazilika posvećena majci Mariji, kao i Maria Formosa u Puli. Štovanje Bogorodice bilo je rašireno i u Saloni. Nažalost, provalom Avara i Slavena početkom 7. st. grad biva razoren, a narod raspršen. Papa Ivan IV. tada u misionarski pohod u hrvatske krajeve šalje biskupa Ivana iz Ravene. On s velikim apostolskim žarom obnavlja Salonitansku nadbiskupiju, naučava i propovijeda. Uređuje crkve, a Dioklecijanov mauzolej pretvara u katedralu i posvećuje ga Uznesenju Blažene Djevice Marije. Svojim misionarskim zanosom usmjerio je Hrvate prema Mariji koja prati, pomaže i ravna krivine života cijeloga naroda.

Kršćanstvo među Hrvatima počelo je uz Jadransko more. Tamo je kolijevka naše vjere, a onda se poput stabla razgranalo diljem Lijepe Naše i središte se pomaknulo s juga na sjever. U Zagrebu na početku današnje Vlaške ulice sredinom srednjeg vijeka izgrađena je crkvica posvećena Bogorodici. Kad je u 11. st. Zagreb postao biskupijsko središte, ta je crkvica postala katedralom Zagrebačke nadbiskupije, a danas je centar nacionalnog i vjerskog života hrvatskog naroda. Od svojih početaka Hrvati na ovim prostorima, ali i raseljeni diljem

svijeta, štuju Bogorodicu kao svoju zagovornicu, odvjetnicu i majku kojoj nose svoje suze i radosti. Marijanska pobožnost postala je dio katoličkog identiteta. Na mnogim mjestima u Domovini osjeća se njezina prisutnost u slikama i kipovima pred kojima su izmoljena tolika uslišanja. Na svom životnom putu hrvatski vjernici uzdaju se u zaštitnika Hrvatske – sv. Josipa i njegovo povjerenje u Svevišnjega. Časte svece i blaženike hrvatskog naroda, a rado se prisjećaju svih dragih mučenika koji su tijekom dugih stoljeća na hrvatskim prostorima položili svoj život braneći „krst časni i slobodu zlatnu“.

U hrvatskim svetištima otkriva se Gospodin Isus Krist, Sin Božji koji je naš put, istina i život. Prigrlimo stoga zanos pjesnika Dragutina Domjanića i pođimo na put diljem Lijepe Naše. Postanimo *romari Hrvati*!

Đakovačko-osječka metropolija

Đakovačko-osječka metropolija najistočnija je crkvena pokrajina u Hrvatskoj. Čine je Đakovačko-osječka nadbiskupija, Požeška te Srijemska biskupija koja se nalazi u susjednoj Republici Srbiji. Središte Đakovačko-osječke metropolije je đakovačka katedrala za koju je papa Ivan XXIII., zvan Ivan Dobri, rekao da je „najljepša crkva između Venecije i Carigrada“. Prvu đakovačku katedralu uništili su Turci u vrijeme svog boravka u Slavoniji (1537. – 1687.). Nakon što su Turci protjerani, izgrađena je skromna katedrala, a sadašnja katedrala sv. Petra djelo je biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Izvana svojom monumentalnošću dominiraju crvena opeka i dva zvonika koji se uočavaju u ravnoj Slavoniji iz velike daljine, a iznutra veličanstvena unutrašnjost s ciborijem i glavnim oltarom posvećenim sv. Petru te 43 freske s prizorima iz Starog i Novog zavjeta, koje upotpunjuju svaki kutak katedrale.

Biskupijska svetišta u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji: Dragotin, u blizini Đakova – koji je u srednjem vijeku bio veličanstveno svetište u koje su vjernici dolazili *Majci koja razumije boli,* na krajnjem istoku zemlje na granici Slavonije i Srijema smjestilo se mjesto Ilača sa svetištem Gospi Ilačkoj, u Slavonskom Brodu časti se Gospa od Brze Pomoći, a na krajnjem hrvatskom jugoistoku u Šumanovcima svetište *Majke dobre nade*. U gradu Osijeku svetište je Presvetog Srca Isusova, a središnje svetište nadbiskupije je Gospa od Utočišta u Aljmašu.

- Biskupijska svetišta u Požeškoj biskupiji: Gospa Kloštarska u Kloštru (najstarije biskupijsko svetište), Gospa od Suza u Pleternici (najmlađe biskupijsko svetište) i Pohođenje Blažene Djevice Marije u Voćinu kao središnje svetište Požeške biskupije.
- Biskupijska svetišta u Srijemskoj biskupiji: Gospa Tekijska kod Petrovaradina i ekumensko svetište Marije Pomoćnice kršćana i duša u čistilištu u Moroviću.

Riječka metropolija

Danas Riječku metropoliju čine Riječka nadbiskupija, Gospićko-senjska, Krčka te Porečka i Pulska biskupija. Središte metropolije je u Rijeci. Katedrala je posvećena sv. Vidu, ranokršćanskom mučeniku u vrijeme progona cara Dioklecijana. Izgledom podsjeća na crkvu Santa Maria della Salute u Veneciji. Predmet posebne pobožnosti je čudotvorno raspelo koje se nalazilo ispred crkve, na koje je – prema predaji – 1296. godine bogohulnik Petar Lončarić, bijesan nakon što je izgubio na kockanju, bacio kamen. Iz tijela Kristova s raspela je potekla krv (danas se čuva u tri ampulice), a oskvrnitelja je na mjestu progutala zemlja. Čudotvorno raspelo od srednjeg vijeka glavni je simbol grada i metropolije.

- u Riječkoj nadbiskupiji postoji nekoliko svetišta. Jedno od njih je Mrkopalj, mjesto koje se smjestilo u Gorskom kotaru, kamo vjernici najviše hodočaste u nedjelju poslije blagdana Gospe Žalosne. Vrlo je posjećeno svetište Majke Božje Svetogorske u župi Gerovo. Na Svetoj Gori hodočašća započinju prve nedjelje u svibnju, a završetak hodočasničke godine je druge nedjelje u listopadu. Svetište koje prigrljuje vjernike iz cijele domovine tijekom čitave godine je marijansko svetište na Trsatu
- na području Gospićko senjske biskupije postoje tri svetišta: memorijalno zdanje hrvatskih mučenika na Udbini te biskupijska svetište u Oštarijama i Krasnom gdje se štuje zaštitnica biskupije Gospa od Krasnu
- na području Krčke biskupije nalazi se jedno biskupijsko svetište u čast Majke Božje Goričke u naselju Batomlju kod Baške.

Splitsko-makarska metropolija

Splitsko-makarskoj metropoliji pripadaju: Splitsko-makarska nadbiskupija, Dubrovačka biskupija, Hvarska biskupija, Šibenska biskupija te Kotorska biskupija koja se nalazi na teritoriju Crne Gore. Središte metropolije je katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije koja se često naziva katedralom sv. Dujma. Najstarija je to katedrala na svijetu. Osmerokutna kamena građevina izvana, a iznutra je okrugla s romaničko-gotičkim zvonikom. Sagrađena je u 4. st. prvotno u službi kuće za odmor, a potom kao mauzolej cara Dioklecijana. Tako je grob progonitelja postao svjetionik žive vjere Kristove Crkve, a biskup Ivan usmjerio je Hrvate prema Mariji koja se ukorijenila u srce i svijest cijeloga naroda.

Splitsko-makarska nadbiskupija na svom području ima:

- prasvetište Gospe od Otoka – Solin, Gospe od Pojišana u Splitu, svetište Majke Božje Lurdske u Vepricu i Gospe Sinjske u Sinju; Nacionalno svetište bl. Augustina u Trogiru i nadbiskupijsko sv. Leopolda Bogdana Mandića u Zakučcu
- u Dubrovačkoj biskupiji biskupijsko svetište je Gospa od Milosrđa u Dubrovniku
- u Hvarskoj biskupiji (svaki otok ima biskupijsko svetište) na Braču je to Gospa Karmelska u Selcima, Hvar časti Gospu od Zdravlja u Jelsi, a na Visu se štuje Gospa od Velog Sela, čitava biskupija izrazito je razvila pobožnost muke i smrti Isusove
- u Šibenskoj biskupiji, nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića te četiri biskupijska u čast Majke Božje (Gospa Vrpoljačka u Vrpolju, Gospa od Anđela na otoku Visovcu, Naša Gospa Biskupijska u Biskupiji kod Knina i Gospa od Karavaja u Tisnom)
- na prostoru Kotorske biskupije postoje četiri marijanska biskupijska svetišta: Gospa od Milosti u Tivatskom zaljevu, Gospa Ratačka u Ratcu, Gospa od Škrpjela na otočiću kraj Perasta i Gospa od Zdravlja iznad Kotora, a sva ona čuvaju mnoge priče i običaje vezane uz hrvatsku crkvenu, kulturnu i povijesnu baštinu.

Zagrebačka metropolija

Danas Zagrebačku metropoliju čine Zagrebačka nadbiskupija, Bjelovarsko-križevačka biskupija, Sisačka biskupija, Varaždinska biskupija i Križevačka eparhija.

Srce Zagrebačke nadbiskupije, ali i hrvatskog naroda, je njezina veličanstvena neogotička katedrala. Dok je za đakovačku katedralu Ivan XXIII. rekao da je najljepša od Rima do Carigrada, za zagrebačku se može reći da je najveća. Ona podsjeća na hrvatsku crkvenu i narodnu povijest, a pod svojim skutima čuva sveto tijelo bl. Alojzija Stepinca, i mnogih zaslužnih Hrvata. Posvećena je Uznesenju Blažene Djevice Marije. Najsvečanije je u njoj na blagdan bl. Alojzija 10. veljače te 31. svibnja, kad se slavi zaštitnica grada Zagreba, Majka Božja od Kamenitih vrata.

- Zagrebačka nadbiskupija na svom području ima dva nacionalna svetišta: Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici i sv. Josipa u Karlovcu. Dva nadbiskupijska svetišta su: Majka Božja Remetska i Majka Božja Jeruzalemska na Trškom Vrhu
- Bjelovarsko-križevačka biskupija ima biskupijsko marijansko svetište u Novoj Rači.
- Duhovno središte grkokatoličkih vjernika je katedrala Presvete Trojice u Križevcima, a svetište u koje rado hodočaste je svetište Majke Božje u Pribiću
- Na svojim prostorima Sisačka biskupija ima dva svetišta: Majke naših stradanja u Gori i Majke Milosrđa u Kloštar-Ivaniću
- Biskupijsko svetište u Varaždinskoj biskupiji nalazi se u Ludbregu gdje se časti Predragocjena Krv Kristova.

Samostalne biskupije

u sklopu HBK su Zadarska nadbiskupija i Vojni ordinarijat.

- Na svome području Zadarska nadbiskupija ima šest nadbiskupijskih svetišta: Gospa od Zečeva u Ninu, Gospa Maslinska u Zadru, Gospa od Staroga grada na Pagu, sv. Leopolda Mandića u crkvi Gospe od Zdravlja u Zadru, sv. Šimuna u Zadru i sv. Nediljice u Vrani pokraj Zadra.

NACIONALNA SVETIŠTA HRVATSKOG NARODA

U Starom zavjetu Bog je pozvao Abrahama da izađe iz svoje sigurnosti i da pođe u neizvjesnost kako bi pronašao ono što mu je Bog pripremio. Novi zavjet ljudima u svojim početcima nudi Isusov poziv na obraćenje, odnosno na izlazak iz sebe samoga s ciljem potpune predaje veličanstvenom otajstvu što im ga je Bog pripravio. Kršćanin kroz čitavu povijest spasenja iščitava prividnu ljudsku sigurnost, a pokušava otkriti sigurnost neizmjerne Božje ljubavi koja mu se nudi. Sveti Pavao u svojim poslanicama kršćanima nudi putokaz, tj. ići putem Kristova nauka! Samo Kristovim putem može se ući u jedino i pravo svetište, grad Božji. Do toga grada vjernici su s Kristom na proputovanju, a svetišta su im usputna stanica na putu do svetoga grada, nebeskoga grada, nebeskog Jeruzalema. Na putu prema cilju kršćani uzimaju ono najnužnije za put, a nužnu okrjepu za nastavak puta ponajviše pronalaze u svetištima. Svakom narodu najdraža su njegova nacionalna svetišta. To su mjesta duhovnog, kulturnog i povijesnog identiteta nekog naroda. Hrvatska na svom prostoru ima Gospino prasvetište u Solinu, četiri nacionalna svetišta i crkvu hrvatskih mučenika na Udbini koja ima *karakter nacionalnog svetišta*.

Prasvetište Gospe od Otoka u Solinu

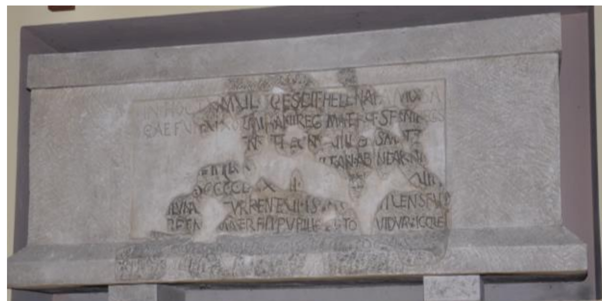
Podno Kliške tvrđave smjestila se kolijevka antike, hrvatskog kršćanstva i državnosti. Solinski Jadro postao je hrvatski Jordan u kojemu su sakrament krsta primili prvi pređi zajedno sa svojim narodnim vođama te su svojom gestom Hrvate uveli u zajedništvo kršćanskih naroda. Grad je najveći procvat doživio u vrijeme cara Dioklecijana, progonitelja kršćana, rođenog upravo u gradu Saloni (Solin). On je zaslužan za svetost sv. Dujma čiji su se zemni ostatci nekad nalazili na starokršćanskom groblju Manastirine.

Sama antička Salona jedan je od najvažnijih antičkih i ranokršćanskih lokaliteta na svijetu budući da je očuvana u izvornom obliku. Znanstvenici smatraju da je grad Solin odmah poslije Rima važan za proučavanje kršćanske starine na europskom tlu, imajući na umu da je u tom gradu crkvena općina i biskupija uspostavljena već u 1. stoljeću. Iako velikim dijelom očuvana, Salona nije odoljela napadima Avara i Slavena u 7. stoljeću. Grad je umalo prestao postojati, a njegovu ulogu preuzeo je susjedni Split u koji su se uslijed progona sklonili stanovnici. Ponajviše su se smjestili u palaču cara

Dioklecijana te na susjedne otoke. Prema pisanju cara Konstantina Porfirogeneta, za ponovno naseljavanje Salone zaslužni su Hrvati koji su pomogli caru Herakliju istisnuti Avare, a za nagradu su dobili mogućnost da se nasele na tim primorsko-planinskim predjelima.

Slavna povijest grada Solina otkrivena je razvojem arheologije, prvenstveno zalaganjem našega poznatog ljubitelja starina, arheologa i ravnatelja Arheološkog muzeja u Splitu, don Frane Bulića. On je u središtu današnjeg Solina, tzv. Gospinog otoka, ispred župne crkve otkrio temelje trobrodne bazilike iz 5. st., a uz njezin južni zid manju Honorijevu baziliku iz 6. stoljeća. Također je otkriven osmerokutni baptisterij, sjeverno od velike bazilike u kojem krstionica ima oblik križa. Najvažnije otkriće vezano je uz hrvatske kršćanske korijene o kojima se znalo jedino iz kronike Tome Arhiđakona. Tako je 28. kolovoza 1898. godine otkriveno narodno blago – ostatak sarkofaga slavne kraljice Jelene.

Sarkofag kraljice Jelene (uklesan epitaf s natpisom na latinskom jeziku iz 976. godine) jedan je od najznačajnijih dokumenata koji otkriva slavno razdoblje hrvatske povijesti 10. stoljeća.

Kraljica Jelena, majka kraljevstva i hrvatska heroina, najpoznatija je i najveća hrvatska kraljica, koju je narod nazvao *Jelena Slavna*. Natpis[6] s njezinoga nadgrobnog spomenika pronađen je u 90 komada. Kraljica Jelena je na najljepšem dijelu Solina, otoku što ga čine rukavci rijeke Jadro, izgradila dvije crkve: crkvu sv. Stjepana da služi za grobnicu hrvatskih kraljica i kraljeva te krunidbenu baziliku sv. Marije (Male Gospe) u kojoj su se krunili hrvatski kraljevi. Na oltaru crkve sv. Marije od Otoka bio je uklesan Marijin lik koji blagoslivlja narod. Crkvu na Otoku oskvrnuli su Tatari u 13., a početkom 16. st. Turci su opljačkali što se dalo opljačkati, a onda su uništili obje Jelenine crkve. Nakon što su Turci protjerani obnovljena je urušena crkva sv. Marije koja je stradala u požaru 1875. godine. Na njezinim ostatcima izgrađena je današnja crkva Gospe od Otoka u Solinu do temelja Jelenine crkve, a na temeljima Stjepanove crkve.

Godine 1976. (12. rujna) proslavljena je tisućljetna obljetnica izgradnje Gospina svetišta u Solinu i otkriće najstarijega očuvanog lika Marije u umjetnosti, koji je izvučen iz ruševina crkve u Biskupiji kod Knina. Svečanu misu predvodio je Papin izaslanik kardinal

[6] „U ovom grobu počiva glasovita Jelena koja je bila žena kralju Mihajlu, a majka Stjepana kralja. Ona se odreče kraljevskog sjaja, dneva osmoga mjeseca listopada. I bi ovdje pokopana 976. godine. Gle, ovo je ona, koja je za života bila majka kraljevstva, a zatim postala majkom siročadi i zaštitnicom udovica. Ovamo pogledavši, čovječe reci: 'Bože, smiluj joj se duši'!“

Franjo Šeper (prvi Hrvat u povijesti koji je postao pročelnik *Kongregacije za nauk vjere*, najvažnije vatikanske institucije), a sudjelovalo je više od 100 tisuća vjernika. Vjernici su došli da na temeljima hrvatske države i nad grobovima svetih hrvatskih vladara obnove svoju vjeru. Tom prilikom kardinal Franjo Kuharić u ime hrvatskog naroda izrekao je znamenitu molitvu *Gospi Velikog zavjeta,* a od te svečane proslave diljem Hrvatske i hrvatskih katoličkih misija, nedjelja nakon 8. rujna slavi se kao Nedjelja Velikog zavjeta. Uz proslavu Marijina rođendana godine 2020. posvećena je novoizgrađena crkva Svete obitelji s pastoralnim centrom i ostvarenje je stoljetne čežnje da se na Gospinu otoku izgradi velebna crkva.

Na Gospinu otoku osobito je dojmljivo na Malu Gospu (8. rujna), kada hodočasnici iz čitave Dalmacije Mariji dolaze čestitati rođendan. Svako dijete čestita majci rođendan, poklanja joj cvijet, daje poljubac i moli za nju. Duhovna djeca svojoj nebeskoj majci također čestitaju rođendan. Posebni čestitari su mala djeca, Gospini najmanji štovatelji koje na popodnevnu misu donose roditelji. Za njih je „Gospa od Otoka, zaštitnica mila, koja pogled milog oka još Hrvatskoj nije skrila“.

Solinsko svetište najstarije je Gospino svetište u Hrvata koje čuva hrvatski kršćanski identitet i svjedočanstvo vjere naših pređa. Progovara o svetosti kraljice Jelene, ali i životu pradjedova koji su živjeli istinsko Evanđelje. Sveto solinsko tlo u kojem kamenje progovara o hrvatskoj 1350. godišnjici kršćanstva zalog je sretnije budućnosti. Makar se rušile crkve i gorjela svetišta, vjera Hrvata trebala bi biti stamena jer je utemeljena na vjeri apostola i narodnih praotaca. Hrvatski vjernici pozvani su biti svjedoci evanđelja (usp. Dj 1,8) i trebaju ih nadahnjivati riječi sv. Ivana Pavla II. koji je na svom drugom pohodu Hrvatskoj molio Očenaš te pjevao *Rajska Djevo, kraljice Hrvata* na hrvatskom jeziku. Na kraju svog boravka u Solinu mladima je Papa uputio nezaboravnu poruku: „Budite ponosni na blago vjere koje vam je povijest povjerila. Čuvajte ga ljubomorno.“

Svetište Majke Božje Bistričke u Mariji Bistrici

Središnje Gospino svetište u Hrvata je u Mariji Bistrici. Ono što je Lurd Francuskoj, Fatima Portugalu, Czestochowa Poljskoj, Mariazell Austrijancima, Santiago de Compostela Španjolcima, a Rim

Talijanima, to je Hrvatima Marija Bistrica: središte duhovnog, umjetničkog i kulturnog identiteta hrvatskog naroda.

Mjesto Bistrica i župa s crkvom posvećenom apostolskim prvacima sv. Petru i Pavlu spominje se 1334. godine u prvom popisu župa Zagrebačke biskupije. Štovanje Blažene Djevice Marije započelo je u 16. st., a vezano je uz čudotvorni Gospin kip i čudesa koja su se dogodila. Ne zna se iz kojeg dijela kraljevine je donesen. Prvo obitavalište bila mu je kapela u Vinskom vrhu. Naime, tamo nije dugo bio siguran budući da su Turci stigli na same granice Hrvatskog zagorja te je premješten u crkvu sv. Petra i Pavla u Bistricu. Zbog sigurnosti, župnik ga je godine 1545. zazidao ispod kora. Turci nisu stigli do Bistrice, ali su župnik i zvonar umrli te nisu mogli otkriti gdje je kip skriven. Kip je otkrio novi župnik, ali kako opasnost nije u potpunosti minula, ubrzo je ponovno zazidan 1588. godine i zaboravljen. Zaslugom zagrebačkog biskupa, velikog Gospina štovatelja Martina Borkovića koji se sjetio svojih bosonogih hodočašća Crnoj Gospi u Bistricu, kip je ponovno pronađen i pred vjerni katolički narod izložen 16. srpnja 1684. godine. Već drugog dana dogodilo se čudesno ozdravljenje slijepe djevojke Katarine Paulec. Glas o ozdravljenju Katarine ubrzo se prenio izvan granica Hrvatskog zagorja te od tada traje neprekinuta pobožnost Majci Božjoj Bistričkoj sve do dana današnjeg.

Veliku ulogu u promociji prošteništa u Bistrici imao je Hrvatski sabor. On je 1715. godine ispunio zavjet Gospi i u zahvalu za očuvanje Hrvatske od kuge podignuo novi glavni oltar na koji je postavljen kip Crne Gospe, a crkva je proglašena svetištem. Zagrebački biskup Juraj Branjug posvetio ju je 13. srpnja 1731. godine. Župa i crkva tada su dobile novog zaštitnika. Zaštitnici nisu bili više sv. Petar i Pavao nego Majka Božja Bistrička, a Hrvatski sabor preimenovao je i naziv mjesta te se otad naziva Marija Bistrica. O pobožnosti toga vremena najviše podataka zapisao je bistrički kapelan Petar Berke u vodiču za svećenike i hodočasnike pod nazivom *Kinč osebujni slavnoga Orsaga Horvatckoga* („Slavni ures slavnoga Hrvatskoga Kraljevstva“). Taj svojevrstan molitvenik opisuje povijest bistričkog prošteništa, 135 čuda koja su se dogodila od početka štovanja Gospe u Bistrici i bilježi 13 pjesama u čast Mariji.

Današnji izgled svetišta u stilu njemačke renesanse potječe s kraja 19. st. poticanjem biskupa Josipa Jurja Strossmayera. On je 1880. sugerirao župniku Jurju Žerjaviću i glavnom arhitektu Hermannu Bolléu da od Marije Bistrice naprave veliko svetište europskih razmjera. U obnovi crkve zamijenjen je i glavni oltar, a u pokrajnjim apsidama izgrađena su dva oltara posvećena hrvatskim mučenicima sv. Nikoli Taveliću i sv. Marku Križevčaninu.

Na bogato ukrašen vrh retabla (slika lijevo) postavljen je kip Boga Oca. U sredini je osvijetljena niša školjke u kojoj se nalazi okrunjen kip čudotvorne Majke Božje Bistričke s Djetetom. U podnožju kipa nalazi se svetohranište, a njemu s lijeve strane nalazi se kip sv. Petra, a desno sv. Pavla.

Ni vanjština ne zaostaje za nutrinom. Pročelje bazilike na vrhu krasi kip Marije, Kraljice neba i zemlje, uz riječi *Ave Maria*. U okruženju crkve nalazi se cinktor s arkadama i dvjema kapelama: sv. Katarine i sv. Josipa. Papa Pio XI. proglasio je 4. prosinca 1923. godine bistričko svetište *manjom bazilikom.* O proslavi 250. godišnjice pronalaska kipa 1935. godine, kip Majke Božje Bistričke okrunjen je krunom nalik kruni hrvatskih vladara. U propovijedi je tom prigodom zagrebački nadbiskup Antun Bauer Majku Božju Bistričku proglasio *Kraljicom Hrvata*. Kongregacija za bogoštovlje 1987. godine odobrila je liturgijski obrazac mise i časoslova u čast Majke Božje Bistričke – Kraljice Hrvata. Određen je i blagdan Majke Božje Bistričke – 13. srpnja.

Marija Bistrica duhovno je središte hrvatskog naroda, a jedan od najrevnijih hodočasnika bio je blaženi Alojzije Stepinac još od dječačkih dana. Kao zagrebački nadbiskup želio je u Mariji Bistrici urediti svetište po uzoru na druga marijanska svetišta, a u isto vrijeme vodio je i duhovnu obnovu hrvatskog naroda. Želio je da Marija Bistrica postane središte moralne obnove hrvatskog naroda, a za obnovu i izgradnju osnovao je ustanovu *NADASVE* („Naša draga svetišta").

Slika: crkva na otvorenom u podnožju Kalvarije posvećena bl. Alojziju Stepincu.

U Mariji Bistrici proštenja traju od Bijele nedjelje do zahvalnice, posljednje nedjelje u listopadu. Najveći broj hodočasnika dolazi za marijanske blagdane, a uz Veliku Gospu (15. kolovoza) proslava se odvija kroz nekoliko dana. Marija Bistrica od godine 1971. godine, kad je u njoj održan Marijanski kongres pod pokroviteljstvom pape Pavla VI., zauzima središnje mjesto u vjerskom životu hrvatskog naroda. U vrijeme kad su komunističke

vlasti branile prilaze svetištu bio je to svojevrsni mimohod naroda Crnoj Gospi. Održavanje VIII. mariološkog i XI. marijanskog kongresa 1971. godine u Zagrebu i u Bistrici bio je zamašnjak novih pastoralnih aktivnosti hrvatskog naroda. Bilo je to i prvo misno slavlje u Mariji Bistrici na kojem se okupilo više od 100 tisuća vjernika. Iste godine 3. prosinca hrvatski su biskupi proglasili Mariju Bistricu hrvatskim nacionalnim svetištem.

U Mariji Bistrici 9. rujna 1984. godine bio je veličanstveni završetak velikog jubileja Katoličke Crkve u Hrvatskoj o proslavi Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata. Ta proslava odvijala se u obliku devetnice[7] od 1976. do 1984. godine. Ujedno je to bilo i završno slavlje Nacionalnog euharistijskog kongresa uz sudjelovanje više od 400 tisuća hodočasnika. Zasigurno najradosniji dan u povijesti svetišta u Mariji Bistrici bio je 3. listopada 1998. godine, kada je bistrički hodočasnik papa Ivan Pavao II.[8] proglasio blaženim mučenika Alojzija Stepinca. Papa je hrvatske vjernike usmjerio prema Gospi, a bl. Stepinca iznova im je pružio kao putokaz[9]. U Hrvatskoj još i danas odzvanja geslo tog pohoda: „Bit ćete mi svjedoci (Dj 1, 8).“ Hrvatski vjernici pozvani su na nasljedovanje. U tome im i sam pomaže molitvom za hrvatski narod zajedno s Majkom Božjom Bistričkom i bl. Alojzijem Stepincem.

Svetište svetog Josipa, zaštitnika domovine, u Karlovcu

Svetište sv. Josipa i kip sv. Majke Terezije, Karlovac.

Hrvatska se smjestila na južnom dijelu srednje Europe i kroz povijest je bila stoljetna granica ili susretište Zapadnog i Istočnog Rimskog Carstva, a kasnije Njemačkog i Osmanskog Carstva. Za vrijeme hladnog rata Hrvatska je bila tampon-zona između Varšavskog i Sjevernoatlantskog bloka, a i danas je slično. Granično je područje, odnosno susretište zapadnoeuropskog i istočnoeuropskog svijeta, a tu je i azijsko-islamistička odrednica. Na hrvatskim prostorima susreće se Katolička Crkva s Pravoslavnom te graniči s

[7] Solin 12. rujna 1976., Nin 2. rujna 1979. i Marija Bistrica 9. rujna 1984.
[8] Drugi pastoralni pohod Hrvatskoj.
[9] Na svom prvom pohodu Hrvatskoj 1994. godine nazvao ga je „najsvjetlijim likom Crkve Božje u Hrvata“.

islamskim svijetom. Hrvatska je zbog svoga prirodnog geografskog položaja i važnog raskrižja starih rimskih putova, a danas modernih cestovnih, pomorskih, željezničkih i zračnih koridora, oduvijek bila poželjna zona. Na vjetrometini brojnih osvajača Hrvati su oduvijek vjerovali jedino u svoju hrabrost i pomoć neba. U uvjerenju da Hrvatsku samo Bog može spasiti, Hrvatski je sabor 9. i 10. lipnja 1687. godine jednoglasnom odlukom proglasio sv. Josipa zaštitnikom Hrvatske, odnosno hrvatskog naroda. Hrvatska biskupska konferencija donijela je odluku 15. travnja 1987. godine da Nacionalno svetište sv. Josipa Crkve u Hrvata postane crkva sv. Josipa u Karlovcu.

Grad Karlovac jedan od rijetkih gradova koji točno zna datum svog osnutka, a to je 13. srpnja 1579. godine. Koje li simbolike! Na dan kada Crkva u Hrvata časti Majku Božju Bistričku, nastao je grad koji čuva Nacionalno svetište sv. Josipa, zaručnika Blažene Djevice Marije. Crkvu sv. Josipa započeo je graditi 1968. godine tadašnji župnik, „dobri duh Karlovca“ mons. Marijan Radanović sa župljanima. Izgrađena je u suvremenom stilu, s glavnom i pokrajinskom lađom posvećenom hrvatskim svecima.

Danijel Butala, *Sv. Josip zaštitnik Hrvatske i katedrale metropolijskih središta.* Nacionalno svetište sv. Josipa u Karlovcu.
Slijeva: Riječka, Zagrebačka, Splitska i Đakovačka katedrala…

U povijesti svetišta godina 2021. bit će upisana zlatnim slovima. Godina je to koju je papa Franjo posvetio sv. Josipu, a u svetištu su na spomendan sv. Josipa Radnika 1. svibnja 2021. godine blagoslovljeni i predstavljeni novopostavljeni vitraji u prezbiteriju. Na blagdan Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije (8. prosinca) blagoslovljen je najveći mozaik u zemlji u čast Svete obitelji. Vitraje i mozaik izradio je akademski umjetnik Josip Botteri Dini u duhu hrvatske tradicije. Isprepliću se hrvatski pleter i starohrvatska ornamentika kroz koje je prikazana hrvatska povijest od dolaska Hrvata pa do pojave nacionalnog identiteta – šahovnice.

Danas se u svetištu sv. Josip časti raznim duhovnim aktivnostima. Pobožnost 19 srijeda asocijacija je na 19. dan mjeseca ožujka, kada čitava Katolička Crkva slavi sv. Josipa. Devetnaest srijeda povezuje tri Josipove svetkovine: 19. ožujka – sv. Josip, zaručnik Blažene Djevice Marije; 1. svibnja sv. Josip Radnik i 10. lipnja, kada Crkva u Hrvata slavi sv. Josipa

kao glavnog zaštitnika Hrvatske. Svetište sv. Josipa krasi i izdavačka djelatnost, a izdaje *Molitvenik sv. Josipa* i *Glasnik svetoga Josipa*. Od 29. travnja 2020. godine ima i medijsku inačicu, a to je televizija *NaSveJak* kojom se aktivnosti i pobožnosti u svetištu žele približiti starima, nemoćnima i svima onima koji nisu u mogućnosti pohoditi svetište. Svetište sv. Josipa ima i svoj znak prepoznatljivosti, vlastiti logo (slika desno). U sredini loga dominira križ koji se sastoji od četiri dijela koji simboliziraju četiri rijeke grada Karlovca: Dobru, Kupu, Koranu i Mrežnicu. Križ je plave boje. Plava boja je Marijina, a Mariji je i posvećena župa u kojoj se svetište nalazi. U podnožju križa je glagoljsko slovo J. Početak tog slova izgleda kao latinično slovo J, prvo slovo riječi Josip kojemu je posvećen grad Karlovac, a u njemu Josipovo nacionalno svetište. Drugi dio glagoljskog slova izgleda kao latinično slovo P. To je zadnje slovo riječi Josip, a simbolizira i pismo glagoljicu te njezinu važnost u pisanoj ostavštini hrvatskog naroda. Dva kvadratića u obliku latice ljiljana, bijele i crvene boje, iz nacionalnoga grba naglašavaju da je svetište nacionalno.

Svetište sv. Nikole Tavelića, prvoga hrvatskog sveca, u Šibeniku

Nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića i kip kralja Petra Krešimira IV., Šibenik.

Grad Šibenik najstariji je hrvatski grad na Jadranu. Prvi put se spominje 1066. godine u vrijeme političke moći kralja Petra Krešimira IV. Upravo na obroncima središnjega gradskog parka posvećenoga kralju Petru Krešimiru danas se nalazi Nacionalno svetište prvoga hrvatskog sveca, sv. Nikole Tavelića, franjevca, misionara i mučenika.

Nikola je rođen sredinom 14. st. u Šibeniku. Vrlo rano stupio je u franjevački red, najvjerojatnije u Šibeniku. U svojim tridesetim godinama poput Abrahama odrekao se svega te krenuo u nepoznato, da bi donio Evanđelje onima koji za njega nisu čuli ili su ga krivo naučavali. Svoje javno djelovanje putujućeg misionara započeo je propovijedajući u Bosni 12 godina, a zatim je sa svojim subratom fra Deodatom otišao u Svetu Zemlju. Na blagdan sv. Martina (11. studenog) u Omarovoj džamiji otvoreno sa svoja tri subrata svjedočio je za

Krista. Razljućeni muslimani stali su ih napadati i mučiti. Nakon što su i nadalje ostali vjerni Kristu, 14. studenog 1391. godine građanski sud osudio ih je na smrt. Mnoštvo muslimana s toljagama i mačevima navalilo je na redovnike te su ih izranjene i izmučene bacili u vatru. Svjedočanstvo o mučeništvu Nikole i njegove subraće zapisao[10] je fra Gerard Calveta. Hrvati su dugo godina čekali Nikolino proglašenje svetim. Dočekali su ga 21. lipnja 1970. godine, kad ga je papa Pavao VI. u bazilici sv. Petra u Rimu (zajedno s njegova tri subrata – Francuzima Deodatom i Petrom te Stjepanom iz Italije) proglasio svetim. Danom proglašenja svetim crkva sv. Frane u Šibeniku postala je Hrvatsko nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića.

Povijesna predaja govori da je šibenski samostan sv. Frane osnovan 1221. godine. Prvotna crkvica bila je posvećena sv. Mihaelu arkanđelu, zaštitniku Šibenika. Ona je za grad bila premalena pa je izgrađena nova u gotičkome stilu, a 1423. godine posvećena je sv. Franji Asiškom. Uz crkvu, a u franjevačkom dvorištu nalazi se samostan s muzejom koji čuva šibensku baštinu. Rektor svetišta fra Ivan Bradarić naglašava da je samostan sv. Frane „čuvar baštine hrvatskog naroda“ koja je očuvana unatoč tome što su u povijesti crkva i samostan više puta stradavali. Veliko kulturno blago izvanredne vrijednosti čuva kodekse i inkunabule (oko 160 inkunabula te otprilike isti broj kodeksa). U njemu se nalazi najstariji likovni prikaz sv. Nikole Tavelića iz 16. st. (slika desno), ali i jedina svečeva relikvija – njegove sandale (slika dolje). Bogata samostanska knjižnica čuva i najstariji tekst *Šibenske molitve* napisan na latinici. Ondje se čuva i najstarije Sveto pismo u Hrvata, starije od 1000 godina. U Šibeniku je postavljena trajna izložba *Sv. Nikola Tavelić – Put sandala*, autora Jasmina Fazlagića, a u pripremi za 50. obljetnicu njegova proglašenja svetim franjevci su počeli izdavati časopis pod naslovom *Svetac*.

Blagdan sv. Nikole Tavelića slavi se 14. studenoga. Šibenski biskup mons. Tomislav Rogić proglasio je 2020. godinu Godinom sv. Nikole Tavelića. Za tu priliku na početku jubilarne[11] proslave ispred svetišta je blagoslovljeno vozilo prozvano *Tavelino*, koje je kroz godinu dana diljem

[10] Zapis o. Calveta stigao je u Šibenik 1392. godine i čuva se u riznici franjevaca konventualaca.
[11] Svečano slavlje u Nacionalnom svetištu sv. Nikole Tavelića o jubilarnoj 50. obljetnici kanonizacije prvoga hrvatskog sveca odvijalo se pod geslom „Sveti budite jer ja sam svet“ (1 Pt 1,16).

Hrvatske provozilo najstariju sliku Nikole Tavelića.

Prvi hrvatski svetac je radi Isusa napustio dom i domovinu te dao svoj život. Više nije mogao, uistinu je dao sve što je imao (usp. Mk 12,44). Po tom receptu pozvani su i suvremeni vjernici ići kroz život. Poput Nikole trebali bi napustiti svoj dom u kojem stanuju zavist, mržnja, nečistoća i ostale prljavštine te predati svoj život Bogu koji savršeno čisti svu trulež i daruje blještavilo čistoće. Zaista, samo taj recept može dovesti do pravog zadovoljstva i savršene punine. Isus je jedini spasitelj svijeta.

Svetište prvoga hrvatskog blaženika, bl. Augustina Kažotića, u Trogiru

U središtu Dalmacije, između zapadne obale Kaštelanskog zaljeva i otoka Čiova smjestio se grad Trogir. Otočić sa starom gradskom jezgrom najbolje je očuvani romaničko-gotički grad u srednjoj Europi i nalazi se pod zaštitom UNESCO-a od 1997. godine. Povijesna baština ponos je hrvatskog naroda i čitavoga svijeta. Dvorac i kula Kamerlengo okruženi zidinama zajedno s veličanstvenom katedralom sv. Lovre na Trgu Ivana Pavla II. čine jezgru Trogira. Najvelebnija katedrala u Hrvatskoj građena je od 13. do 16. st. na mjestu ranokršćanske katedrale. Trogirani su osobito ponosni na remek-djelo majstora Radovana koji je ukrasio kapelu sv. Ivana Trogiranina i ulazni portal na katedrali (slika gore).

Uz prvoga hrvatskog blaženika biskupa Augustina Kažotića grad Trogir časti i sv. Lovru i Ivana Trogiranina. Davne 948. godine car Konstantin Porfirogenet zapisao je da u Trogiru leži sveti mučenik arhiđakon Lovro koji je ubijen u progonima kršćana 258. godine. Sveti i učeni svećenik Ivan Trogiranin pripadao je benediktinskom redu. Bio je savjetnik kralju Petru Krešimiru IV. te je postao biskupom grada Trogira. Umro je 1111. godine i pokopan je u trogirskoj katedrali. Zaštitnik je grada.

Augustin Kažotić rođen je oko 1260. godine u Trogiru, gdje je proveo djetinjstvo. Još i danas kraj sjevernih gradskih vrata stoji kuća Nikole Kažotića, Augustinova oca, gdje se u niši nalazi slika bl. Augustina Kažotića. Augustina je oduševljavalo promišljanje o Isusovom životu, a još

više prenošenje tih plodova razmišljanja drugima. Prihvativši dominikansko geslo „Propovijedati i spašavati duše“ ušao je u dominikanski red te otišao na školovanje u Pariz. Nakon završetka studija Augustin se vratio u domovinu. Kao misionar propovijedao je po Dalmaciji, Bosni i Italiji. Godine 1303. papa Benedikt XI. imenovao ga je zagrebačkim biskupom, a papa Klement V. pozvao ga je na Opći crkveni koncil u Vienne u Francuskoj. Kao zagrebački biskup održao je tri biskupijske sinode. Bio je reformator zagrebačkog bogoslužja i uveo je izvorni *Zagrebački obred*. Zagrebačkom je biskupijom upravljao do 1318. godine i postao jedan od njezinih najznačajnijih biskupa. Godine 1322. godine papa ga je poslao za biskupa u grad Luceru u Italiji. Na jednom pastoralnom putu zadobio je teške ozljede od čega je umro 3. kolovoza 1323. godine u Luceri, gdje se danas u katedrali nalazi njegov grob. Papa Klement XI. proglasio ga je blaženim 4. travnja 1702. godine.

Nacionalno svetište bl. Augustina Kažotića nalazi se unutar starog dijela Trogira. Uz crkvu se nalazi i samostan dominikanaca i oboje su uvršteni na UNESCO-v popis kulturne baštine. Dominikanci su prisutni u Trogiru od 1260. godine, kad su izgradili samostan kraj malene crkvice sv. Franje Asiškog izvan zidina koju su koristili za svoje potrebe. Ubrzo im postaje premalena te su u gotičkom stilu izgradili današnju crkvu koja je posvećena sv. Dominiku. Ona je 28. kolovoza 1963. godine dobila status Nacionalnog svetišta prvoga hrvatskog blaženika Augustina Kažotića. Kroz povijest često je mijenjala svoj inventar. Danas u njoj zadivljuje monumentalna grobnica obitelji Sobota s reljefom kalvarijske žrtve, djelo slavnog Nikole Firentinca, i oltari u čast Majke Božje, koju dominikanci nazivaju „Kraljicom reda“. Crkva je većim dijelom izgrađena darovima obitelji Kažotić, a ponajviše oporučnim novcem gospođe Bitkule, blaženikove sestre. Dominikanci su zahvalnost blaženikovoj sestri istaknuli na glavnom ulaznom portalu crkve, gdje se nalazi luneta s reljefom Bogorodice Marije na prijestolju. Svake godine u gradu Trogiru osobito je svečano na Augustinov rođendan za nebo 3. kolovoza, ali također i u Zagrebu te Luceri, gdje duh bl. Augustina Kažotića lebdi nad njegovim biskupijama i rodnim gradom. On žudi doći i u blizinu suvremenih vjernika u zajedništvu s Majkom Božjom kako bi im donijeli milost duhovnog i tjelesnog zdravlja.

S Marijine desne strane je Marija Magdalena, a s lijeve bl. Augustin Kažotić ispred kojega kleči njegova sestra Bitkula. Iznad nje stoji natpis: „Gospođa Bitkula, sestra ovog svetog Augustina.“

Memorijalno zdanje hrvatskih mučenika u Udbini

Crkva hrvatskih mučenika memorijalno je zdanje i ima *karakter nacionalnog svetišta*. Ona progovara o zahvalnosti hrvatskog naroda za sve mučenike koji su tijekom dugih stoljeća na hrvatskim prostorima položili svoj život braneći „krst časni i slobodu zlatnu“. Kamen temeljac za crkvu hrvatskih mučenika postavljen je 2005. godine na mjestu gdje je stajala crkva sv. Nikole, koju su II. svjetskom ratu spalili komunisti. Izgrađena je na prijedlog gospićko-senjskog biskupa mons. Mile Bogovića[12] koji je želio trajan spomen na sve hrvatske mučenike kroz povijest i na mjestu (Krbavsko polje) gdje je 9. rujna 1493. godine u samo sat vremena poginulo oko 10 tisuća Hrvata. To su bili najteži trenutci hrvatske povijesti, kad je Hrvatska svedena na *ostatke ostataka* nekada slavnog kraljevstva. Izginuo je cvijet hrvatskog plemstva.

Udbinska crkva hrvatskih mučenika izgrađena je prema predromaničkoj crkvi svetog Križa u Ninu. Zvonik oblika preslice, ulazni portal i Memorijalni park nose povijesnu simboliku hrvatskog naroda povezujući vjeru i kulturu. Ispred crkve nalazi se kip u čast najvećem prijatelju hrvatskog naroda – sv. Ivanu Pavlu II (slika gore). Od kipa do crkve vodi crvena nit koja simbolizira prolivenu krv hrvatskih mučenika. Ulaskom u crkvu crvena nit prelijeva se u oblik podnoga križa, a u središtu križišta nalazi se Višeslavova krstionica (slika lijevo), najstariji simbol krštenja u Hrvata. Iznad nje nalazi se kupola koja simbolizira nebo, tj. vječnu čežnju svih vjernika. Završetak crvene niti vodi do oltara gdje se žrtva hrvatskih mučenika sjedinjuje s Kristovom žrtvom na križu. U apsidi nalazi se oltarni triptih, djelo akademskog kipara Kuzme Kovačića pod nazivom *Slava hrvatskih mučenika*. Prostor ispod crkve čini kripta sa sedam dvorana i zamišljen je kao *memorija hrvatske vjerničke povijesti*. Središnji prostor je dnevna kapela Kraljice Mučenika.

[12] On je i blagoslovio novoizgrađenu crkvu 11. rujna 2010. godine, a obred posvete crkve predvodio je 10. rujna 2011. godine kardinal Josip Bozanić, koji je u oltar ugradio i moći bl. Alojzija Stepinca.

Ulazni portal (slika lijevo) posvećen je knezu Branimiru. Na portalu se nalazi natpis „Hrvatskim mučenicima“, a na potpornim stupovima portala upisane su dvije godine. Lijevo je godina 879., kada je papa Ivan VIII. Branimiru priznao vlast nad hrvatskim narodom, a desno 2010. – godina postavljanja portala. U središtu zabata na portalu nalazi se Branimirov križ koji je postao simbol Jubileja 1300. obljetnice kršćanstva u Hrvata.

Odlukom Hrvatske biskupske konferencije ustanovljen je „Dan hrvatskih mučenika“ kao nacionalni spomen na sve žrtve hrvatske prošlosti. Dan hrvatskih mučenika vezan je uz drugu nedjelju u rujnu. Suvremeni hrvatski vjernici pozvani su zakoračiti na to sveto tlo natopljeno mučeničkom krvlju, zahvaliti za kalvarijsku žrtvu hrvatskih vitezova, za njihove živote, patnju i krv kojima je plaćena sloboda. Njih su zlikovci ubili iz mržnje prema vjeri i domovini.

SREDIŠNJA NADBISKUPIJSKA SVETIŠTA U HRVATSKOJ

Osim nacionalnih svetišta, koja su ponos svih Hrvata, hrvatski narod ima i bogatstvo mnogih drugih svetih mjesta. Svetišta su dar neba i nisu nastala zaslugom institucija, no od njih su odobrena i pod njihovom su ingerencijom. Istaknuto mjesto pripada nad/biskupijskim[13] svetištima, premda se time zaobilaze mnoge župne crkve ili kapele u kojima se odvija bogat pastoralni život. Uz to, mnoge crkve su spomenici kulture i riznice sakralne umjetnosti, ali o njima će biti govora u nekim drugim knjigama.

Svetišta su živa Crkva i ona su znakovi Providnosti suvremenom naraštaju. Kad čovjek promatra dolazak vjernika u svetište ili njihov odlazak, mora biti ganut velikom vjerom hrvatskog naroda. Preplavila su draga svetišta Hrvatsku poput zvjezdanog plašta koji obavija Zemlju. Vjeroučenici i njihovi mentori u ovom hodu kroz naša draga svetišta mogli bi otkriti novi hodočasnički zanos koji će ih potaknuti na intenzivnija hodočašća s ciljem ponovnog rođenja katoličke vjere i hrvatske narodne svijesti.

Svetište Gospe od Utočišta u Aljmašu

Središnje svetište Đakovačko-osječke nadbiskupije nalazi se u Aljmašu. Sama povijest svetišta povezana je s pobjedom nad Turcima kad su hajduci, oslobodivši Osijek i Slavoniju,

---

[13] Središnje svetište Zagrebačke nadbiskupije je u nacionalnom svetištu Majke Božje Bistričke.

katolike doveli u razrušena sela da bi ih obnovili. Katolici su ostali i obnovili selo te je tako nastao današnji Aljmaš. S katoličkim narodom došli su i isusovci koji su prvotno djelovali u Osijeku i baranjskom mjestu Laško (danas Lug). Za vjernike Laškog oni su dali napraviti Gospin kip. Unatoč tome što su katolici postali revni štovatelji Majke Božje, našlo se i onih koji su im se zbog toga izrugivali. Isusovci su u strahu pred njima odlučili skloniti Gospin kip. Donesena je odluka da se kip Dunavom prenese u mjesto najrevnijih štovatelja Gospi. To su ostvarili 20. studenoga 1704. godine kad su kip prenijeli u Aljmaš. Kad su za Gospu u Aljmašu pronašli novo utočište, kip je dobio naziv Gospa od Utočišta ili Aljmaška Gospa.

Prva crkva u Aljmašu stradala je u strašnom požaru u kojem je izgorio i Gospin kip. Pobožni su vjernici ubrzo izgradili novu crkvu, a biskup Strossmayer poklonio je novi zavjetni Gospin kip koji se i danas časti u svetištu. Novo razaranje crkva je doživjela uoči Velike Gospe 1993. godine, kad je u Domovinskom ratu sravnjena sa zemljom. U razrušenoj crkvi pronađen je oštećeni kip (Gospi je nedostajala ruka koja drži žezlo, a djetetu Isusu obje ruke). Pozlaćena Gospina kruna je nestala. Papa Ivan Pavao II. za svoga trećeg pastoralnog pohoda Hrvatskoj (5. – 9. lipnja 2003.) u Osijeku je na obnovljenom kipu okrunio većom zlatnom krunom Gospin lik i manjom krunom Isusov lik (slika desno).

Izgradnja modernog svetišta započela je 2001. godine. Izgledom podsjeća na lađu s jarbolom (slika dolje lijevo), dok u unutrašnjem prostoru pažnju zaokuplja kip Gospe Aljmaške i vitraj u obliku oltarnog triptiha. Središnji dio oltarne pale prikazuje susret dviju majki – Marije i Elizabete. Lijevo je prikazano Isusovo navještenje, a desno njegovo rođenje. Novo aljmaško svetište posvećeno je 1. kolovoza 2004. godine, kad je svečano slavljena i 300. obljetnica dolaska Gospe od Utočišta u Aljmaš. Od 2005. godine u svetištu se 1. kolovoza obilježavaju četiri obljetnice: toga dana su 1991. godine prognani žitelji Aljmaša; 1998. godine su se vratili; 2004. godine blagoslovljena je nova aljmaška crkva; 2005. godine ponovno je izgrađen križni put nakon 53 godine.

Svetište u Aljmašu za potrebe hodočasnika izdalo je *Pučki molitvenik Aljmaške Gospe*. Prvi poznati molitvenik Aljmaškoj Gospi pod naslovom *Utočište blaženoj Divici Mariji* sastavio je isusovac Antun Kanižlić i tiskao ga u Mlecima 1759. godine. Papa Pio X. je 1904.

godine udijelio papinski blagoslov i potpuni oprost svim hodočasnicima koji pohode svetište u Aljmašu na Veliku Gospu ili Malu Gospu te o spomendanu Imena Marijina (12. rujna).

Svetište Gospe Aljmaške i ujedno župna crkva Pohođenja Blažene Djevice Marije u Aljmašu vjernicima nudi na promišljanje susret dviju majki i radosti od koje Elizabeti zaigra čedo u utrobi. Radostan susret Marije i Elizabete može vjernicima biti poticaj da pohite ususret Majci te da susret bude označen radošću. Marija je utočište koje će im pomoći da susretnu Isusa. Ima mnogo putokaza do Isusa Krista, a jedan od najboljih je zasigurno njegova i vjernička majka – Marija.

Svetište Gospe Trsatske, Kraljice Jadrana, na Trsatu

Svetište Gospe Trsatske smjestilo se ponad grada Rijeke na Trsatu. Do svetišta iz grada vodi 564 trsatskih stuba Petra Kružića koje su svjedok stoljetne marijanske pobožnosti. Brojni hodočasnici iz dana u dan, iz godine u godinu, dolaze na trsatski brijeg iznad grada Rijeke i najprometnije jadranske luke u *hrvatski Nazaret*, duhovni svjetionik vjere.

Na Trsatu je prema predaji 10. svibnja 1291. godine osvanula Nazaretska kućica Svete obitelji te se tamo zadržala do 10. prosinca 1294. Trsatski povjesničar, brižni čuvar, graditelj svetišta i barokni pisac Franjo Glavinić je zapisao: „Sveta se kuća na Trsatu zadržala tri godine, sedam mjeseci i četiri dana“, a nakon toga su anđeli najvrjedniju trsatsku relikviju prenijeli u Loreto u Italiju, gdje se i danas nalazi.

Prva crkva koja je zadovoljavala potrebe hodočasnika na mjestu današnjeg svetišta te samostan kraj nje, izgradio je Martin Frankopan. Papa Nikola V. 12. srpnja 1453. godine crkvu i samostan povjerio je na upravljanje franjevcima, duhovnim sinovima sv. Franje Asiškog. To potvrđuje i svojom bulom *Exigit devotinionis tuae* („Zahtijeva tvoja pobožnost“).

Nakon strašnog požara 1629. godine, koji je progutao veći dio samostana i njegove vrijednosti, Franjo Glavinić produljio je glavnu lađu, spojio s lijeve strane pokrajnje kapele u sporednu lađu te je nastala dvobrodna crkva. Središte svetišta jedan je od najljepših mramornih oltara u Hrvatskoj, kojega je 1692. godine dao izraditi kipar Giovanni Pacassi iz Gorice, s poliptihom *Majke od Milosti* koju je ožalošćenim Trsaćanima 16. listopada 1367.

godine poslao papa Urban V. Papa je na povratku iz avinjonskog sužanjstva u Rim svratio u Loreto i tamo čuo zapomaganje 300 do 500 hodočasnika iz Hrvatske: „Vrati se, vrati se u Rijeku, o Marijo, vrati se u Rijeku!“ Njihove riječi miješale su se s jecajem i suzama kad su na koljenima obilazili oko kućice. Ganut tim činom i vjerom hrvatskih hodočasnika, papa je iz rimske riznice uzeo sliku koju je, prema predaji, naslikao sv. Luka evanđelist te ju je poslao na Trsat. Gospina slika okrunjena je zlatnom krunom. Uz Majku od Milosti u nišama glavnog oltara kipovi su sv. Franje Asiškog s raspelom u ruci i sv. Ivana evanđelista koji u ruci drži kalež iz kojeg izlazi zmija (slika dolje lijevo).

Trsatsko svetište kroz povijest bilo je mjesto mnogih jubilejskih okupljanja. Događaj koji u dugoj povijesti svetišta na Trsatu ima posebno mjesto vezan je uz 8. lipnja 2003. godine kad je na svom 100. pastoralnom hodočašću papa Ivan Pavao II. treći put posjetio Hrvatsku. Tom prilikom u Rijeci slavio je svetkovinu Duhova i posjetio trsatsko svetište. Geslo pohoda bilo je: “Obitelj – put Crkve i naroda”. Papa je svima koji su ga slušali uputio apel za nasljedovanje Svete obitelji kao ideala kršćanske obitelji. Trsatska Gospa ima i svoju himnu pod nazivom *Okrunjena Majka mila*, a ispjevao ju je o. Paškal Cvekan u knjizi *Trsatsko svetište Majke Milosti i franjevci njeni čuvari*. Uz navedeno, trsatsko svetište čuva najvrjedniju riznicu zavjetnih darova u Hrvata u kojoj marijansku pobožnost ističu dva dara. Srebrni kip Madone s Djetetom dar je hrvatskog bana Tome Erdödya i njegove žene, koji su se zavjetovali Gospi Trsatskoj za zdravlje njihova sina Sigismunda. Ujedno je to i banov poklon u znak zahvale za čudesnu pobjedu nad Turcima 22. lipnja 1593. godine pred Siskom. Drugi je dar moćnik Barbare Frankopanske, izrađen u obliku pokaznice, na kojoj je razgranato 36 svetačkih relikvija ukrašenih srebrnim zvoncima i kristalima. Kao veliku dragocjenost na Trsatu čuva se zavjetni dar bl. Alojzija Stepinca koje su za njega izradile redovnice. Zlatnim nitima u svili su napisale: „Trsatskoj Čudotvorki za nebrojne od Boga isprošene milosti.“ Svjedočanstva o Marijinoj prisutnosti čuvaju se na Trsatu i u knjižnici koja broji više od 20 tisuća djela i znamenitosti, među kojima se nalazi najstariji hrvatski molitvenik *Raj duše*, autora Nikole Dešića iz 1560. godine, napisan kajkavsko-štokavsko-čakavskim govorom.

Za vjernike je izazov poći k Majci od Milosti, uteći joj se i povjeriti joj svoju svetost na koju su pozvani svi koji su kršteni. Posebno je biti dionikom njezine proslave na Trsatu, osobito 10. svibnja na blagdan Gospe Trsatske, Majke Milosti, Kraljice Jadrana, Zvijezde mora i čuvarice grada Rijeke.

Svetište Gospe Sinjske – Gospe od Milosti u Sinju

Svetište Gospe Sinjske najveće je marijansko svetište južne Hrvatske. Omiljeno je svetište čitave domovinske i iseljene Hrvatske. Razlog tome je čudotvorna Gospa Sinjska (slika desno) koja je očuvala hrvatski narod u najburnijim vremenima turskih osvajanja. Sinj je bio središte velikih bitaka, no najznačajniji trenutci u povijesti Sinja dogodili su se u razdoblju od 1687. do 1715. godine. Tada su u Cetinsku krajinu stigli franjevci iz Rame i iz okolice koji su sa sobom poveli oko 5 tisuća katolika. Oni su bježeći pred Turcima spasili najveću dragocjenost, sliku Majke od Milosti, ali i donijeli novu nadu vjernicima Cetinske krajine. Prijelaz katolika iz Rame sa slikom Gospe Sinjske odredio je budućnost Cetinske krajine i okolice za buduća stoljeća. Hrvati su se raspršili sve do Splita, Knina, Drniša… Put od 125 km bio je pravi biblijski *exodus* u kojem je Bog izbavio svoj narod od ropstva Osmanlija posredovanjem Blažene Djevice Marije. Samo što na čelu nisu bili Mojsije i Aron, nego redovnici franjevci, njih dvadeset i jedan, s dušom pokreta fra Pavlom Vučkovićem.

Gospa je stigla u Sinj te ih je tješila, jačala nadu i vjeru te priskakala u pomoć u trenutcima nevolje, a osobito od 8. do 15. kolovoza 1715. godine. Te sudbonosne godine, nakon što su Turci pokorili čitavu Cetinsku krajinu, šačica od 700 branitelja utaborila se sa slikom Gospe od Milosti u sinjskoj tvrđavi ispod Kamičaka. Kroničari su zapisali da ih je napadala moćna turska vojska od 60 tisuća vojnika koju je predvodio Mustafa-paša Čelić. Uoči Velike Gospe 1715. godine Turci su započeli veliki juriš na Sinjsku tvrđavu, a ujutro su odustali od borbe i pobjegli. U ranu zoru svetkovine Velike Gospe u Sinju i Cetinskoj krajini ne bijaše više ni jednog turskog vojnika. Fra Andrija Kačić

Miošić je zapisao: „Obrani ga Marija Divica, koja no je Sinjska pomoćnica.“ Nastalo je narodno veselje. Narod Sinja i Cetinske krajine bio je svjedok najvećeg čuda u svome životu. Hrabri vojnici odužili su se nebeskoj Majci na udijeljenoj milosti tako što su prikupili zlatne naušnice, narukvice, prstene i priloge od svoje vojničke plaće te su dali napraviti zlatnu krunu s križem za njen lik uz natpis: „Zauvijek okrunjena slavi pobjedu.“

Crkva u Sinju omiljeno je hodočasničko mjesto tijekom čitave godine, a pješacima je najomiljeniji hodočasnički cilj za Gospu od Anđela (2. kolovoza – *porcijunkulski oprost*) i Veliku Gospu. Nadahnut mnogim hodočasničkim stazama diljem svijeta, na prijedlog hrvatskoga alpinista Stipe Božića, putovi prema svetištu su 2015. godine obilježeni i nazvani *Staza Gospi Sinjskoj*. Ta se staza proteže kroz Hrvatsku te Bosnu i Hercegovinu. Najrevniji hodočasnici iz Rame i susjednih krajeva od davnine prevaljuju hodočasnički put od 150 km tijekom tri dana. Preko planine mnogi od njih treći dan hodočaste bosonogi.

Gospa Sinjska kroz povijest privukla je mnoge duše da bi ih vodila Božjim putem prema nebeskom Kraljevstvu. Suvremeni vjernici pozvani su moliti Gospu Sinjsku da im kod svoga Sina izmoli hrabre vođe koji će ih voditi poput franjevaca iz Rame, koji su u životnim nedaćama povjereni narod stavljali ispred svojih interesa. Kao nadahnuće za vjersku budućnost mogu biti riječi koje je za izraelski narod zapisao židovski vojskovođa i povjesničar Josip Flavije: „Niti smo, braneći se samo oružjem, pobjeđivali niti smo bez oružja gubili, jer naša je snaga bio Gospodin!“

Proslava svetkovine Velike Gospe u Sinju

Uz liturgijsko slavlje u Sinju, u nedjelju najbližu Velikoj Gospi, na čast veličanstvene bitke i pobjede protiv Turaka održava se glasovita viteška igra *Sinjska alka*. Alka viteškom igrom slavi milosno oslobođenje nad moćnim neprijateljem koji je uzmaknuo pred moćnim Utočištem obespravljenih i siromašnih. Stoga alkar prolazeći mimo Gospina lika spušta koplje da bi naglasio da pobjeda nije zadobivena kopljem nego milošću neba. Zadaća je alkara da na konjima u punom trku s kopljem u ruci pogode alku (željezni kolut podijeljen u tri dijela, koji nosi određene bodove) obješenu o konopu preko trkališta.

Alka se lijepo preslikava na život: može se promašiti, pogoditi u ništa, a može se i pogoditi „u sridu“. Upravo su vjernici pozvani težiti za „sridom“ u životu. Pozvani su u svakom trenutku davati sve od sebe, a hoće li pogoditi „sridu“ ili ne – to je u Božjim rukama.

Svetište Gospe od Zečeva u Ninu

Središnje marijansko svetište Zadarske nadbiskupije nalazi se u Ninu, prvoj prijestolnici Hrvata. Starohrvatski je to kraljevski grad koji je u doba hrvatskih vladara bio sjedište hrvatskog biskupa. U gradu „najmanje katedrale na svijetu“, na malenom poluotoku u župnoj crkvi sv. Anselma časti se već više od 500 godina Gospa od Zečeva. Sveti Anselmo je, prema predaji, pripadao skupini od 72 Isusova učenika. Osnivač je drevne Ninske biskupije i njezin prvi biskup. Zajedno s đakonom Ambrozom i sv. Marcelom nakon Kristova uskrsnuća prenio je poruku Evanđelja na ninsko područje. Njemu u čast izgrađena je romanička crkva u 7. st. koja je za vrijeme Ninske biskupije bila ninska katedrala. Središnje mjesto u crkvi zauzima čudotvoran kip Gospe od Zečeva.

Blagdan Gospe od Zečeva slavi se u ponedjeljak prije Uzašašća Gospodinova kao i 5. svibnja i 5. kolovoza kad se hodočasti na Gospin otok. Kip se u svečanoj procesiji iznosi i prenosi do Gospina mula odakle brodicama polazi procesija do Zečeva. Gospu prate svećenici i veliko mnoštvo vjernika svojim brodicama. Stigavši na Zečevo kip se prenosi do crkve gdje se okuplja vjerni narod i slavi se sveta misa. Nakon euharistijskog slavlja na Zečevu održava se zajednički agape i moli se krunica, svećenik blagoslivlja narod kipom Gospe od Zečeva (slika dolje lijevo), a onda se kip u procesiji vraća u Nin. Na zidu Gospine crkve u Zečevu uz 500 godina ukazanja postavljena je spomen-ploča od maslinova drva sa simbolom ljiljana koji je bio logo obljetnice proslave. Zahvalni puk došao je zahvaliti Gospi od Zečeva za sve što je učinila hrvatskomu narodu i Zadarskoj nadbiskupiji kroz proteklih pet stoljeća. Godine 1979. u Ninu je održana veličanstvena proslava 1100 godina pisma pape Ivana VIII. hrvatskom knezu Branimiru, obljetnica međunarodnog priznanja hrvatske države i vjernosti Hrvata Crkvi i papi.

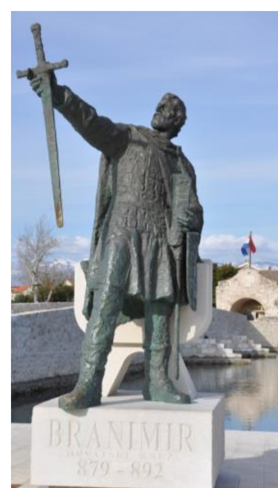
Vjernici su i danas pozvani zahvaliti Gospi za sva njena djela milosrđa prema hrvatskom narodu te je zamoliti da im i nadalje pomogne u nasljedovanju Krista po primjeru hrabrih predaka. Gospu se može zamoliti riječima pape Ivana Pavla II. izgovorenih u Zadru 2003. godine: „Sveta Marijo, Majko Božja i Majko naša, sjeti se svih svojih sinova i kćeri, i priteci nam u pomoć. Vodi nas na susret s Kristom, koji je Put, Istina i Život. Isprosi nam od Oca darove Duha Svetoga, zaštitu od zamki i izbavljenje od zla. Pomozi nam da u svakoj prilici svjedočimo o

rodnosti ljubavi i istinskome smislu života. Nauči nas s Tobom zajedno graditi kraljevstvo Tvoga Sina, Kraljevstvo pravde, ljubavi i mira.“

Nin – čuvar hrvatskih korijena i veza sa Svetom Stolicom

Vjera hrvatskog naroda zapisana je u kamenu i u knjigama. Najpoznatiji takav spomenik je Višeslavova krstionica, simbol krštenja koje je počelo u 7. stoljeću. Najvjerodostojniji spomenik katoličke vjere i hrvatskoga identiteta potječe iz 8. ili 9. stoljeća. Središnji događaj novije povijesti u Ninu dogodio se 2. rujna 1979. godine, kada je slavljena tzv. Branimirova godina i kada se u Ninu okupilo 250 tisuća vjernika s hrvatskim biskupima. Bila je to veličanstvena proslava 1100 godina prvoga Međunarodnog priznanja Hrvatske! Hrvatski narod tom se prilikom prisjetio prijelomnog 9. st. u hrvatskoj povijesti, kad se sin kneza Trpimira Zdeslav, obratio caru Vasiliju I. te uz njegovu pomoć preuzeo vlast u Hrvatskoj. Prihvatio je bizantsko vrhovništvo i prekinuo veze s Rimom. Taj čin kneza Zdeslava pokrenuo je narodni ustanak, a na čelu mu je bio knez Branimir koji je svjetionik hrvatske povijesti. Svrgnuvši probizantskog kneza Zdeslava u svibnju 879. godine, Branimir je želio državi osigurati političku samostalnost i od Bizanta i od Franaka. Uz pomoć ninskog biskupa Teodozija hrvatsku je državu usmjerio prema Svetoj stolici. Papa je u to vrijeme bio najveći autoritet u svijetu. Branimir se obratio papi Ivanu VIII. moleći blagoslov za sebe, svoju državu i narod. Papa mu je 7. lipnja 879. godine uputio pismo u kojem mu je priznao *principatum terrenum* ili *zemaljsku vlast* nad cijelom Hrvatskom. U pismu je navedeno da je Papa na blagdan Spasova (Uzašašće Gospodinovo) služio svetu misu i blagoslovio hrvatski narod.

Branimirovim činom Hrvati su se opredijelili za zapadnu kulturu, a Crkva u Hrvatskoj povezala se s Rimom. Papa Branimira priznaje vladarom, a njegovu državu samostalnom. U spomen 1100. obljetnice vjernosti Hrvata prema Svetoj Stolici, papa Ivan Pavao II. slavio je svečanu svetu misu na hrvatskom jeziku u bazilici sv. Petra u Rimu, 30. travnja 1979. godine. To je bio jedinstven slučaj i prvi takav slučaj u hrvatskoj povijesti. U zajedništvu s papom suslavili su hrvatski biskupi, s više stotina svećenika i desetak tisuća hrvatskih hodočasnika.

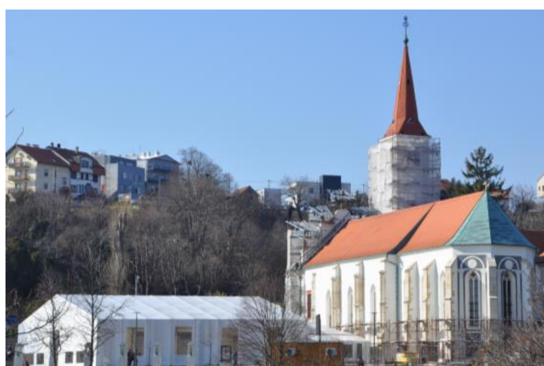

Josip Poljan, *Knez Branimir* na ulazu u grad Nin.

SVETIŠTA – ČUVARI NACIONALNOG I VJERNIČKOG IDENTITETA

Uz nacionalna te središnja nad/biskupijska svetišta izdvajamo svetišta koja slobodno možemo nazvati čuvarima nacionalnog identiteta jer u njima progovara duga hrvatska povijest. Dolaskom Hrvata u 7. st. na sadašnje prostore oni su se odrekli svoje poganske vjere, krstili se i postali su dio Katoličke Crkve. Od tada pa do danas kršćanstvo je ostavilo neizbrisiv trag u našem narodu. Kršćanska baština je kairos za duhovnu obnovu u svetištima te prilika za „nove Duhove" kako se pojedina svetišta ne bi zatrla zbog nedolaska hodočasnika.

Svetište Zagovornice Hrvatske u Remetama

Snažan potres koji je pogodio grad Zagreb 22. ožujka 2020. godine teško je oštetio središte grada, a time i zagrebačku katedralu i mnoge sakralne objekte unutar stare gradske jezgre. Tom prilikom u Remetama, stradalo (slika lijevo, a kraj nje *Šator sastanka*) je i najstarije marijansko zavjetovalište Zagrepčana pod naslovom *Najvjernija Odvjetnica ili Zagovornica Hrvatske*, a još je nazivaju i *Ljekarna Nebeska.* Zbog blizine središtu grada Najvjernijoj Odvjetnici Hrvatske rado su hodočastili zagrebački nadbiskupi – bl. Alojzije barem jednom mjesečno, a kardinal Franjo Kuharić gotovo svake subote. Rado su hodočastili u „zagrebački Emaus" banovi i predsjednici, biskupi i puk Božji.

Početci svetišta u Remetama vezani su uz redovničku zajednicu pavlina, a prvi put se u ispravama spominje 1288. godina. Bila je to prva crkva i pavlinski samostan na tlu Hrvatske. Na padinama Medvednice i crkva i samostan imali su burnu prošlost koju nisu uspjele spriječiti ni zidine s kulom koje je izgradio kralj Matija (Matijaš) Korvin. Potresi, pljačke, Turci, ubijanje redovnika, da bi na kraju od kuge 1610. godine umrli svi pavlini te je svetište zapušteno. Obnovio ga je i vratio mu prvotni sjaj pavlinski biskup Martin Borković 1646. godine. O tome je ostao očuvan naslov u kamenu na ulaznim vratima današnje crkve: „Zdanje ovo podigla je marijanska pobožnost". Od Borkovićevog djelovanja crkva i samostan središte su crkvenog, društvenog i kulturnog djelovanja Hrvatske. Ulazeći u svetište, hodočasnika podno kora dočekuju lijepa kovana vrata, a iznad njih na nadvratniku riječi sv. Bernarda: „Putniče, stani, pogledaj Zvijezdu, zovi Mariju".

Prezbiterijem dominira jedan od najljepših glavnih oltara u Hrvatskoj. Izrađen je prvenstveno radom domaćih majstora i sklad je bijelog, crnog i šarenog mramora. U središtu je Majka Božja Remetska s Isusom u rukama, okružena s četiri mala kipa sveticâ: Barbare, Katarine, Hedvige i Agneze (slika desno). Gotički kip iz 15. st., djelo pavlina Pavla, prikazuje Isusa koji se sav nagnuo prema vjernicima, a Marija kao da im ga želi predati. Dugogodišnji upravitelj svetišta i osoba koja je zaslužila da bude na putu oltara, o. Vjenceslav Mihetec, opisujući Mariju i Isusa u svetištu bezbroj puta je posjetiteljima svetišta postavio pitanje: „Nije li to slika Majke Crkve koja nam po svojim rukama pruža Isusa?“

Svetištem u Remetama upravljali su pavlini do 1786. godine, kada je car Josip II. ukinuo pavlinski red. Brigu nad svetištem tada su preuzeli biskupijski svećenici, dok danas svetištem i župom u Remetama upravljaju oci karmelićani koje je 1959. godine iz Sombora doveo bl. Alojzije Stepinac. Oni su uz duhovni sadržaj svetištu i okolišu dali novi izgled. Karmelićani izdaju časopis svetišta i župe pod nazivom *Advocata Croatiae*.

Remete su samozatajno svetište. U njemu nema vreve okolnih sadržaja koja prate druga svetišta, ali su uvijek otvorena za one koji žele pronaći oazu mira za sabranost i promišljanje o vlastitom životnom putu. Od svojih početaka središte je hodočasnika koji Najvjernijoj Odvjetnici pod skute stavljaju svoje potrebe, ali i muke cijele domovine Hrvatske. Znali su remetski romari da ih raširenih ruku čeka Majka koja razumije njihove muke i potrebe. Zagovornica Hrvatske i danas čeka i želi reći: „Ovdje te čeka Srce one koja je svima Mati.“

Svetište Gospe Kraljice Hrvata – Biskupija kod Knina

U dalmatinskom zaleđu smještena je čarobna srednjovjekovna tvrđava iz 10. st., ispod koje je svoje mjesto zauzeo hrvatski kraljevski grad Knin. Upravo je Knin bio središte hrvatske državnosti od 9. do 12. stoljeća. Oko 1040. godine postojala je i Kninska biskupija sve do 17. st. i *episcopus Croatensis* – hrvatski biskup, a imala je jurisdikciju sve do Drave. Samo pet kilometara jugoistočno od Knina nalazi se selo Biskupija. Ime je dobilo prema tamošnjim nekadašnjim biskupijskim dobrima i po crkvi sv. Marije. Nekoć je Biskupija bila

sjedište kraljeva i biskupa, a danas je poznata po nalazištima srednjovjekovnih spomenika. To se područje u povijesnim vrelima naziva *Pet crkava na Kosovu*, među kojima je crkva na Stupovima bila najveća starohrvatska bazilika.

Jozo Kljaković, *Hrvatski kralj Zvonimir kao suradnik pape Grgura VII. u obnovi crkve,* Biskupija kod Knina.

Biskupiju je Zvonimir učinio jednim od središta svoga kraljevstva i ona je u vremenu njegova vladanja doživjela procvat. Svojim djelovanjem u Biskupiji kralj Zvonimir je pokazao vjersku i narodnu ujedinjenost. Objedinio je vjekovnu težnju te napore Crkve i hrvatskih vladara o ujedinjenju hrvatskog sjevera i juga. Mjesto Biskupija bilo je nastanjeno i prije dolaska Hrvata. To je područje krajem 19. st. istražio otac hrvatske arheologije fra Lujo Marun. Pronađenim antikvitetima obogatio je spoznaje o hrvatskoj baštini i potvrdio da su se Hrvati dolaskom na Jadran u 7. st. propovijedanjem misionara iz Nina proširili i u unutrašnjost te su naselili krajeve oko Knina. Na predjelu Crkvina otkrivena je trobrodna crkva sa zvonikom na pročelju koja datira iz prve polovice 9. stoljeća. U oltarnoj pregradi zabata pronađen je najstariji hrvatski Marijin lik, Bogorodica – Majka Velikog zavjeta, koji je u hrvatskoj umjetnosti i u narodu prozvan *Gospinim pralikom*.[14] Taj Gospin lik isklesan u kamenom reljefu hrvatski su biskupi izabrali za simbol proslave Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata. Godine 1976. izradili su njen kip od zlata i srebra prozvavši je *Gospom Velikoga hrvatskoga krsnoga zavjeta*. Papa Ivan Pavao II. blagoslovio je taj sveti lik 1979. godine tijekom hodočašća Hrvata u Rim. Prozvao ga je *hrvatskom Gospom Hodočasnicom*. Gospin pralik doista je potvrdio Papine riječi. U sklopu velikoga krsnog jubileja Gospin je pralik obišao sva hrvatska svetišta, a Franjo Kuharić prenio ga je diljem svijeta sve do južne hemisfere kao simbol vjere i hrvatskog zajedništva.

Trijumfalni luk Joze Kljakovića prikazuje *Obitelj u molitvi Gospi,* a kip Ivana Meštrović u svetištu *Našu Gospu.*

[14] Lik je, prema procjeni znanstvenika, podrijetlom iz 11. stoljeća.

U Biskupiji, mjestu uspomene Hrvatskog Kraljevstva i Gospina pralika, zaslugom fra Bernardina Topića podignuta je predivna crkva od bračkog kamena. Izgrađena je prema projektu Ivana Meštrovića 1938. godine i nazvana je „Sveta Marija Kraljica Hrvata“, u narodu prozvana crkvom *Hrvatskoga krsnog zavjeta.* Spomen je to na crkvu sv. Marije koju je 1078. godine podigao hrvatski kralj Dmitar Zvonimir za stolnu crkvu hrvatskom biskupu. Nažalost, s propašću nacionalne dinastije izgubila se uloga hrvatskog biskupa, a uskoro je propalo i mjesto Biskupija. Ostalo je samo sjećanje objedinjeno u biseru crkve, Meštrovićevoj mramornoj skulpturi *Naše Gospe* koja je u narodnoj nošnji Dalmatinske zagore i Kljakovićevoj freski *Zvonimirova saborovanja*.

Hrvatski hodočasnik u tom svetištu ne bi smio smetnuti s uma da je ta zavjetna crkva spomen na živu vjeru pređa. Glavni oltar prikazuje Gospu u narodnoj nošnji koja čuva malenog Isusa. On pred sobom ima otvorenu knjigu naše povijesti, dok Marija s kamenoga romaničkog zabata oltarne pregrade te križ s hrvatskim pleterom postaju središnji simboli vjerske i nacionalne svijesti hrvatskog naroda. Kršćanska je vjera utemeljena na križu koji vodi u sretniju budućnost, a na tom životnom križnom putu vjernike prati Isusova mati.

Svetište sv. Šimuna u Zadru

Na ulazu u glasovitu zadarsku Kalelargu u crkvi sv. Šimuna Bogonosca, Zadrani već osam stoljeća časte neraspadnuto tijelo čovjeka koji je na svojim rukama nosio Spasitelja svijeta (usp. Lk 2,25-35). Sveto pismo ne navodi mnogo detalja o sv. Šimunu. Ističe tek da je svojom pravednošću i pobožnošću zavrijedio milost da prije svoje smrti vidi Mesiju. Događaj u kojem je prorok Šimun u jeruzalemskom Hramu dijete Isusa prepoznao kao Mesiju, Crkva slavi 2. veljače blagdanom Gospodinova prikazanja u Hramu, dok se blagdan sv. Šimuna, drugotnog zaštitnika grada Zadra, slavi 8. listopada. Dan je to kad je trg oko crkve prepun kolica s malom djecom, kad se oko nogu roditelja igra na stotine djece koju su roditelji donijeli na blagoslov. Pred Šimunovom škrinjom suze puštaju i mlade žene koje ne mogu imati djecu te mole starca Šimuna za pomoć da i one na svojim rukama čuvaju vlastito dijete.

Franjo iz Milana, *Škrinja sv. Šimuna* (1377. – 1380.), crkva sv. Šimuna u Zadru.

Povijest grada Zadra i sv. Šimuna neraskidivo je povezana od godine 1273., kad je mletački križar (ili trgovac), prevozeći svetu relikviju na putu za Veneciju, zbog oluje skrenuo u Zadar. Prvotno je krio tajnu o sv. Šimunu predstavljajući umrloga kao preminulog brata. Čekajući mogućnost da nastavi put, obolio je te je prije smrti pustinjacima, kod kojih se sklonio, rekao da vide dokumente koje je imao oko vrata, gdje su pronašli i bilješku koja je svjedočila da je prevozio tijelo sv. Šimuna. Redovnici su u osvit dana iskopali relikviju koju je dao zakopati na groblju sv. Ivana, a pridružila su im se i tri gradska rektora koji su u noćnom viđenju upozoreni na taj čin. Tada je započelo javno štovanje sv. Šimuna u Zadru, s početkom u crkvi sv. Marije Velike do godine 1571., kad je ta crkva bila srušena radi izgradnje jačih gradskih bedema za obranu od Turaka. Tijelo sv. Šimuna tada je preneseno u crkvu sv. Roka. Škrinja u kojoj se danas čuva sveta relikvija i sama relikvija povezani su prvi put 16. svibnja 1632. godine, kad je sveto tijelo položeno u škrinju te je svečano bilo preneseno u crkvu sv. Stjepana Prvomučenika. Od tada, ta najuščuvanija starokršćanska trobrodna bazilika iz 5. st. mijenja naslovnika: posvećena je sv. Šimunu Bogoprimcu.

Škrinja za tijelo sv. Šimuna izrađena je u radionici lombardijskog zlatara Franje Antunova iz Milana. Izrađena je tehnikom iskucavanja izvana i iznutra te ukrašena reljefima s biblijskim prizorima. Središnji dio pročelja prikazuje Isusovo prikazanje u jeruzalemskom Hramu, a ostale kompozicije prikazuju čudesa sv. Šimuna te važne povijesne događaje vezane uz zadarsku i hrvatsku povijest. Dala ju je izraditi hrvatsko-ugarska kraljica Elizabeta, žena kralja Ludovika Anžuvinca. Zlatno-srebrna škrinja koja čuva tijelo sv. Šimuna remek je djelo naše kulturne baštine, glasovita povijesna dragocjenost, najznačajnije djelo hrvatskog zlatarstva i spomenik kulture nulte kategorije. Književnik Miroslav Krleža opisao je njezino značenje riječima: „ako ima srebrnih putokaza u historiji našeg Trecenta, onda je to ovaj kovčeg anžuvinske kraljice s tijelom sv. Šimuna“. Kovčeg sv. Šimuna smješten je u apsidi glavnog oltara u crkvi sv. Šimuna. Otvara se uvijek 8. listopada, kada hodočasnici iz svih krajeva mogu vidjeti neraspadnuto tijelo sv. Šimuna i pomoliti mu se.

Relikvije sv. Šimuna časte se već osam stoljeća. U listopadu 2010. godine zadarski nadbiskup Želimir Puljić dio relikvije sv. Šimuna ustupio je Jeruzalemskoj pravoslavnoj Crkvi da bi se iznova mogla razviti pobožnost u gradu njegove smrti. Primjer sv. Šimuna može nadahnuti i suvremene vjernike da poput njega budu istinski bogotražitelji i bogoprimatelji. Sveti Šimun poučava, prosvjetljuje i potiče svakog čovjeka da pronađe Boga u okruženju u koje ga je Bog „zasijao“.

Svetište sv. Nediljice u Vrani

Povijesno mjesto Vrana nalazi se u Ravnim kotarima. Vrana povezuje hrvatski narod sa Svetom Stolicom. U benediktinskom samostanu sv. Grgura u Vrani bio je gostinjac poslanicima sv. Petra. Može se reći da je u Vrani stolovao prvi vatikanski nuncij. Bio je to znak vjernosti kralja Zvonimira, koji je samostan sv. Grgura darovao Svetoj Stolici na dan svoga krunjenja u Solinu 1075. godine.

Samostan su od benediktinaca preuzeli templari, a potom su se u njemu nastanili ivanovci. Svi oni dali su zamah graditeljstvu te kulturnom i duhovnom razvoju zadarskog zaleđa. Vranski samostan razorili su 1647. godine mletački topovi u Kandijskom ratu, a spomen na njegovu važnost čuva se danas i u zagrebačkoj katedrali gdje stoje poprsja dvojice vranskih priora: biskupa Petra Berislavića i Ivana Paližana. Berislavić je bio vranski prior i hrvatski ban koji je u svoje vrijeme bio najvažniji član hrvatske diplomacije, dok je Paližan u hrvatskoj povijesti zapamćen kao svjedok hrvatskog otpora licemjernim susjedima[15] koji su se prikazivali saveznicima u ondašnjoj kršćanskoj Europi. U čast vranskih priora još i danas prepošt Prvostolnog kaptola zagrebačkog nosi naslov *prior vranski*. Vrana je važno mjesto hrvatske nacionalne i crkvene povijesti.

Crkva u Vrani u čast sv. Nediljice izgrađena je 1804. godine. S njezine desne strane na vrhu maslinika izgrađena je nadstrešnica za vanjski oltar. Vrana je nadasve privlačna početkom mjeseca srpnja kad je na prvu nedjelju zavjetno hodočasničko slavlje Zadarske nadbiskupije. Kamo god se čovjek okrene, sve vrvi od ispovjednika na otvorenom i redova pokornika pred njima. Dugi red vjernika čeka da bi obišao oko kipa sv. Nediljice u crkvi. Vjernici su pozvani doći u to svetište i moliti na nakanu da hrvatski narod očuva dan Gospodnji. Na ulazu ih dočekuje slavoluk uz koji je postavljen kip sv. Mihovila, a u okruženju diljem maslinika dočekuju raštrkani hrvatski sveci i blaženici. Kao da svi oni žele zajedno s današnjim vjernicima moliti da dan što ga Bog odredi za odmor, za druženje s bližnjima i dragim Bogom, bude sveti dan svih Hrvata. Nedjelja je hrvatska nacionalna i

[15] Podigao bunu protiv ugarske krune i pokušao vratiti hrvatske vladare na hrvatsko prijestolje.

duhovna vrjednota koja daje novu snagu za pobjedu nad životnim strahovima. Sveta Nediljica u svome je životu ostvarila Božje zapovijedi i postala uzor kršćanima svih vremena.

Neka i suvremenima izmoli milost da ih *nedjelja* preobražava za život s Bogom i u Bogu. Ona je podnijela mučeništvo u davnim vremenima umrijevši za vrjednote koje nikada ne zastarijevaju. Neka mučeništvo sv. Nediljice (Domenike) bude primjer i nadahnuće za nasljedovanje Krista i budućim generacijama.

SREDIŠNJA BISKUPIJSKA SVETIŠTA

Biskupijska svetišta ponos su svojih biskupija te u njima za glavne blagdane euharistijsko slavlje predvodi mjesni biskup ili biskup kojem on odobri.

Svetište Gospe od Utočišta u Voćinu

Povijest voćinskog svetišta svjedoči o pravoj mučeničkoj prošlosti od svojih početaka koji datiraju iz 1464. godine. Crkva, izgrađena u gotičkom stilu, bila je jedna od najstarijih i najvećih u Slavoniji, ali je do danas triput devastirana. Prvi put opustošili su je Turci 1543. godine. Drugo razaranje voćinska je crkva doživjela u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Voćinski kraj svjedok je tužne istine Drugoga svjetskog rata i poraća, kada su stradali mnogi svećenici, redovnice i vjernici laici. Dolaskom jugoslavenskih komunista na vlast počelo je vrijeme osvete, masovnih likvidacija, zločina, smaknuća i deportacija. Samo u Voćinu i okolici bilo je pet masovnih grobnica, a u tom ludilu stradali su i tadašnji voćinski župnik Josip Martinac te bivši voćinski župnik Julije Bürger. Očevici i poznavatelji prilika govore da Turci nisu kroz stoljeće i pol napravili toliko štete koliko je Voćin pretrpio u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Crkva je u potpunosti obnovljena tek 1978. godine. Nažalost, crkva je i po treći put razorena u Domovinskom ratu kad su četnici u noći s 13. na 14. prosinca 1991. godine tenkovskim granatama urušili zvonik, a zatim aktivirali eksploziv koji je voćinsku crkvu u potpunosti uništio. Uz crkvu, zapaljena je većina kuća vjernika katolika i njihovih gospodarskih objekata. Najtužniji je bio stravičan pokolj 58 nevinih Hrvata, troje je nestalo, a mnogi su protjerani. Voćinskim žrtvama ispred svetišta izgrađen je i memorijal pod nazivom *U Majčinu naručju*.

Velika vjera u prisutnost Božju na tom svetom mjestu pokazala se odmah nakon oslobođenja Slavonije. Rušeći svetišta neprijatelj želi uništiti narod, no kad je Crkva živa zajednica i kad se nosi u srcu uvijek će oživjeti. To svjedoči i voćinska zajednica. Premda je svetište bilo razrušeno, mještani i hodočasnici okupljali su se na zgarištu svetišta. Nova jednobrodna crkva s tri zasebne kapele izgrađena je u kasnogotičkom stilu prema nekadašnjim nacrtima u 21. stoljeću. Pravo je remek-djelo dostojno Marijine slave!

Glavna proslava u Voćinu je 21. kolovoza na dan Gospe Voćinske. Svake godine iznova je dojmljivo i raspjevano veliko dječje hodočašće u Voćin iz čitave Požeške biskupije na prvu subotu u svibnju. Prvo hodočašće vjeroučenika osnovnoškolaca, na kojem ih je sudjelovalo oko 5500, održano je 2. svibnja 1998. godine. Ni sve ratne nedaće, ni sva ratna stradanja nisu zaustavila iskrenu dječju nadu izrečenu pjesmom *Evo nas pred tobom, Marijo.*

Voćin se danas može dičiti svojim obnovljenim svetištem, ali i Marijinom prisutnošću koja je hrvatskom narodu uvijek otvarala oči za ono što je plemenito i sveto. Svi vjernici pozvani su poći u Voćin da bi si isprosili istinske vrijednosti koje samo Bog može dati i da bi izmolili hrvatskom narodu svete obitelji koje će biti čuvari ljudskog dostojanstva.

Svetište Gospe od Krasna u Krasnu

Najveća hrvatska planina Velebit proteže se u dužinu od 150 km, gotovo od Rijeke do Zadra. Svojom ljepotom i divljinom izaziva strahopoštovanje te je pod zaštitom svjetske organizacije UNESCO. Shodno tome nije čudno što su po Velebitu nekad bile izgrađene mnoge crkve. Mjesto koje danas okuplja na obroncima Velebita je Krasno s Gospom od Krasna, gdje se susreću i grle ljepota prirode s ljepotom srca.

Crkva u Krasnu svoju povijest živi već osam stoljeća, a prva crkva u čast Gospe od Krasna sa sigurnošću se spominje 1641. godine. Od ostataka crkve očuvana je mramorna škropionica i na njoj je ugravirana navedena godina. Crkva je skromnih umjetničkih dometa, ali je vrelo duhovnih milosti. Iz biskupskih zapisa saznaje se da je kasetirani strop svetišta bio oslikan, a oslikala su ga braća Lukinović. Nažalost, krajem dvadesetog stoljeća tijekom obnove dio fresaka je prekriven bojom zbog nedostatka financijskih sredstava.

Papa Pio IX. svetište je 1876. godine obdario oprostima, što je dalo novi zamah hodočašćima. Godišnje u rajski vrt na Krasnu pristiže oko 200 tisuća hodočasnika iz cijelog svijeta. Dolaze iz Sjeverne i Južne Amerike te iz europskih zemalja u prirodu i Gospi koja ih privlači nudeći im mir duše i tijela. O ljepoti hodočašća u Krasno mnoge su pjesme ispjevali poznati pjesnici, kao što su Silvije Strahimir Kranjčević, Vjenceslav Novak te Milan Pavelić, koji je dvije godine bio i župnik u Krasnu. Pavelić je spjevao pjesmu pod nazivom *Planinskoj ruži*. Autori veličaju Gospu, ali i žrtvu hodočasnika da dođu do crkve koja je izgrađena na nepristupačnom i neravnom terenu. Nekad je hodočašće na Krasno zahtijevalo sate, a za neke i dane hoda. Prva cesta do Krasna izgrađena je tek 1990. godine zaslugom Hrvatske vojske. Doći do Krasna kroz strmi i opasni Velebit podrazumijevalo je veliku hrabrost te odanost i uz dodatan post koji je oslabio tijelo. Pomoć hodočasniku bio je tek njegov štap i krunica u ruci s nadom da će Gospi prišapnuti što će ona prenijeti Isusu. O životu svetišta danas progovara i časopis pod nazivom *Marijin Velebit*.

Znakovite su riječi Silvija Strahimira Kranjčevića u pjesmi *Naš čovo*: „Pošo bi Majci Božjoj na proštenje, a na Krasno, / Pre neg umrem da se skrušim, da ne bude poslije kasno." Poziv je to i današnjim vjernicima da iskoriste sve duhovne i prirodne potencijale Krasna da ne bude kasno. Ako nisu odmah u mogućnosti krenuti do Krasna, mogu uzeti krunicu u ruke, prošetati nekim kutkom prirode i promatrati Božju ljepotu. Moleći Zdravomarije putujte s njezinim Sinom od Betlehema do Kalvarije. Svi vjernici mogu postati cvijet Božje ljepote koji će se rascvjetati u svom okruženju i prenijeti Isusa drugima. Krasno je i prvo svetište u koje je hodočastila Hrvatska vojska, pa hodočasnici imaju prilike zajedno s vojnicima moliti za mir i zapjevati omiljenu pjesmu *Bože, čuvaj Hrvatsku.*

Svetište Majke Božje Goričke kraj Baške

Svetište Majke Božje Goričke spada u skupinu najstarijih marijanskih svetišta u Hrvatskoj. Povijest mjesta seže u 11. st. i povezana je s benediktincima Opatije svete Lucije u Jurandvoru kraj Baške, gdje je pronađen jedan od najstarijih hrvatskih spomenika napisan u kamenu, Bašćanska ploča. Benediktinci iz Jurandvora najzaslužniji su i za marijansko svetište na Gorici. Predaja govori da su djeca pronašla kip Majke Božje iz crkve u Jurandvoru na mjestu današnje crkve. Župljani su ga vratili, ali on se vraćao tri puta. Bilo je to početkom kolovoza 1415. godine. Na blagdan Gospe Snježne (5. kolovoza) kip Majke Božje pronađen je na snijegu, što je za mještane bio govor neba te su razumjeli da im je sama Gospa snijegom

označila dimenziju crkve. Nakon tog događaja na mjestu današnjeg svetišta izgrađena je jednobrodna crkva. Glavni oltar izgrađen je od bijeloga kararskog mramora, a u njegovoj niši nalazi se barokni kip Majke Božje Goričke zaštićen staklom. Kip potječe iz 16. st., a rad je nepoznatog autora. U crkvi se nalaze dva oltara (sv. Josipa i sv. Ane), koje je oslikao poznati hrvatski umjetnik, svećenik i redovnik, predstavnik moderne Celestin Medović.

Među hodočasnicima Gospi Goričkoj osobito se isticao knez Nikola IV., najmoćniji krčki knez. Kako su kneževi Frankopani bili zaštitnici naroda od turskih prodora, zgodno je primijetiti da se u svetištu čuvaju okovi koje je u znak zahvalnosti Gospi Goričkoj ostavio Luka Kvirin Desantić, kojega su Turci zarobili u Senju 1580. godine i odveli u zarobljeništvo. Oslobođen je iz zatvora, ali mu nikako nisu uspijevali skinuti okove s ruku, nogu i vrata. Kad se zavjetovao Gospi, okovi su čudesno spali, a on ih je iz zahvalnosti ostavio svetištu na dar.

Svetište Majke Božje Goričke 5. kolovoza 2015. godine proslavilo je 600. obljetnicu svoga postojanja. O tome je snimljen i film pod nazivom *Šest stoljeća tajanstvene prisutnosti*, a upravitelj svetišta mr. Marinko Barbiš napisao je monografiju pod naslovom *Velika dobrotvorka*. Isusova Majka bila je velika podrška apostolima. Ona je bila s njima hrabreći ih i tješeći u kriznim trenutcima života. Zato se Mariju naziva Majkom Crkve. Preko Marije članovi Crkve, čiji su pripadnici svi kršteni, lakše dolaze do njezina Sina i svojeg Spasitelja Isusa Krista. Zato se preko Božjega Duha prepoznaje Mariju kao Zagovornicu i Pomoćnicu, a Isusa kao svog Spasitelja od grijeha, zla i smrti.

Svetište Gospe od Milosrđa u Dubrovniku

U dijelu grada pod nazivom Gospino polje smjestila se stoljetna zaštitnica Dubrovnika, Gospa od Milosrđa. Kroz povijest crkva je imala razne nedaće. Osobito je bilo teško u vrijeme katastrofalnog potresa koji je Dubrovnik pogodio 6. travnja 1667. godine…

Gospi od Milosrđa od pamtivijeka se obraćaju Dubrovčani. K njoj su se u vrijeme Dubrovačke Republike utjecali diplomatski predstavnici prije nego su išli na pregovore silnom glavaru islama. Njoj su Dubrovčani zavjetovali „milu i dragu slobodu“. Veliki dubrovački pjesnik Ivo Vojnović o ljubavi Gospe i Dubrovčana je zapisao: „Naši su stari učinili pošteni pat s Blaženom Gospom, našom Velikom Proteturicom: Ti me Blažena Gospo,

ako hoćeš izbavi sad od ovoga zla, a ja ću ponijeti kvadar i duplijer u onu tvoju dragu crkvu (…) onu crkvicu e da čuva i brani sve one koji mole Nju i koji ćutu Dubrovnik.“ Gospi od Milosrđa na sve marijanske blagdane svraćaju Marijini štovatelji. Zasigurno je u svetištu najsvečanije na Malu Gospu kad dubrovačka Crkva slavi Marijin rođendan. Slavlje u Gospinom polju održava se pod motom „Deset Gospinih dana u svetištu Gospe od Milosrđa“.

Svetište Gospe od Milosrđa omiljeno je mjesto pomoraca 6. prosinca kada se slavi sv. Nikola. Oni Gospu obasipaju svojim zavjetnim darovima u znak zahvalnosti što ih je očuvala na morskoj pučini. Još jedan nesvakidašnji događaj pokazuje koliko je svetište povezano s pomorcima. Odjel za pomorstvo Dubrovačkog sveučilišta na blagdan sv. Nikole, zaštitnika putnika i mornara, u svetištu naručuje svetu misu. Na njoj sudjeluju studenti i profesori, a zatim u samostanskim odajama uz zavjetne darove pomoraca nastavljaju zajedničko druženje.

Bogata je duhovna ponuda u svetištu na Gospinom polju, ali evidentno je da Marijini poklonici najviše vole njezin rođendan. Podsjetnik im je to na dan kada su se rodili za ovaj svijet, zaplovili u život koji često prolazi kroz svjetlo i tamu, bure i oluje te mnoge životne neverine. Stoga dolaze k Majci koja će ih braniti, voditi, usmjeravati i pomoći im u presudnim trenutcima života. Marija će upaliti svjetlo na svjetioniku koje će pokazati siguran put k njenom Sinu.

Svetište Gospe od Zdravlja u Jelsi

Od davnina je Jelsa strateška luka koja je služila za obranu otoka. Njezine crkve u vrijeme prodora neprijatelja služile su kao vidikovac i tvrđave, odakle je pucao odličan pogled na luku i otvoreno more. Svjedok tome još i danas je tvrđava uz župnu crkvu Uznesenja Marijina u Jelsi. Vjerski život u Jelsi osim uz župnu crkvu vezan je i uz svetište Gospe od Zdravlja koje je smješteno ponad mjesta. Prvotna kapela izgrađena je još u 14. stoljeću. Nakon malarije i pučke bune na Hvaru (1510. – 1514.) kapela je proširena i posvećena Gospi od Zdravlja. Od tada je u etapama nekoliko puta proširivana. Pobožnost Gospi od Zdravlja osobito su širili oci augustinci koji su svake godine u Velikom tjednu predvodili procesije Gospi u čast. Kad su od kolere u Starom Gradu i okolici 1855. godine umrle 204 osobe,

odlučili su napraviti zavjet. U znak zahvalnosti Gospi za prestanak pošasti na otoku, pobožni vjerni narod proširio je crkvu i dogradio zvonik te je crkva zadobila današnji izgled.

Gospa od Zdravlja u svetištu (slika lijevo) je prikazana s Isusom koji u lijevoj ruci drži zemaljsku kuglu s križem na vrhu, a desnom blagoslivlja. Sjedi na oblacima koje natkriljuju anđeli i Bog Otac. Lijevom rukom pridržava dijete, a desnom tješi svoje hodočasnike. Uz Gospu, djelo Palme Mlađega iz 17. st., prikazuje sv. Ivana Krstitelja i sv. Roka.

U svetištu je osobito svečano svake godine 21. studenoga na blagdan Gospe od Zdravlja. Gospi se iskazuje zahvala, ali i potrebe za duhovno i tjelesno zdravlje. Vjernici se često tuže da žive u vremenu pokvarenosti, zloće i bolesti. Dobro je zazvati u pomoć i Gospu od Zdravlja da utješi bolesne, zagrli nemoćne, a sve one koji su se odvratili od Boga i njegovih zapovijedi ojača kako bi mogli zagrliti svoj križ patnje i boli. Naime, neće Bog uvijek osloboditi od bolesti i patnje, ali će kroz patnju ljudima ojačati vjeru kako bi preko nje postigli spasenje duše. Gospa od Zdravlja poziva vjernike da iskažu svoju ljubav prema pokvarenima, nemoćnima, bolesnima i siromašnima. Oni su braća!

Pobožnost čašćenja svetoga Križa

Na Hvaru se od 16. st. odvija pobožnost čašćenja svetoga Križa koja se vanjskim znakom manifestira procesijom *Za Križen* u noći s Velikog četvrtka na Veliki petak. U njoj sudjeluje šest hvarskih župa. Na Veliki četvrtak u 22 sata iz svih tih župa krenu procesije koje posjećuju sve te župne crkve. Na Veliki petak do 7 sati ujutro vraćaju se na mjesto polaska prevaljujući put od oko 25 km.[16] Usprkos ratovima i vremenskim neprilikama procesija se uvijek održava, a na Hvaru nije održana samo ratne 1944. godine, kada je održana u izbjegličkom logoru El Shattu u Africi. Sudionici procesije bili su oko tri tisuće izbjeglih otočana koji su procesiju organizirali uz dopuštenje zapovjednika logora. Povratkom u Domovinu donijeli su za uspomenu napravljene križeve.

Križ na Hvaru simbol je vjere iz kojeg su provrle ponornice Božje ljubavi koje vode k Isusu (usp. Iv 12,33), ali isto tako je i simbol nacionalnog identiteta. Hvarska procesija nije

[16] U procesiji sudjeluje veći dio stanovništva župa: Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska te gosti i znatiželjnici. Uvijek kreće u isto vrijeme iz svake crkve u smjeru kazaljke na satu te se hodočasnici nigdje putem ne susreću. Procesiju predvodi križonoša koji se za tu službu prijavljuje i čini zavjet. Te noći on nigdje ne sjedi nego samo hoda, a u crkvama kleči. U crkvama se pjeva *Gospin plač* po drevnim napjevima, a Božji grobovi su izvanredno ukrašeni.

samo tradicija već je, prema liturgičaru Bernardu Škunci, „pokornička pobožnost koja upućuje na sakrament/otajstvo spasenja po Kristovoj Muci i smrti na križu“.

Svetište Gospe Vrpoljačke u Vrpolju

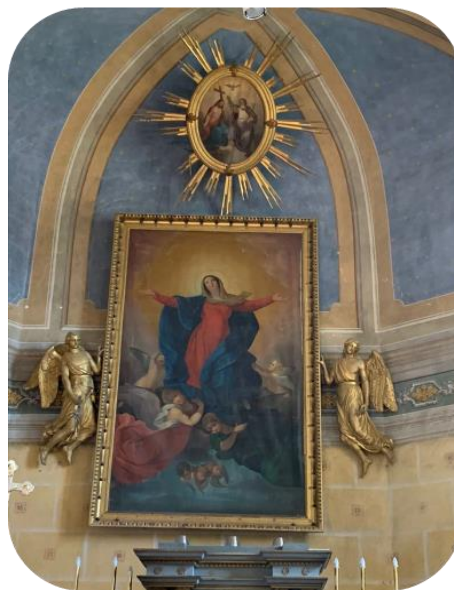

Gospina crkva u Vrpolju prvi se put spominje uz osnutak Šibenske biskupije 1298. godine kad se naziva crkvom Blažene Gospe Stomorije, odnosno Blažene Gospe Vrpoljačke. Gradnja svetišta vezana je uz godinu 1722. Opisujući izgradnju crkve i Gospinu sliku, don Krsto Stošić zapisao je da Gospa Vrpoljačka odiše svetošću, blagošću i čistoćom, kao da ju je radio slikar nebom nadahnut. Slika je smještena na glavnom oltaru iznad svetohraništa u srebrnom okviru. Podatci na poleđini slike govore da datira iz 1383. godine i djelo je Sijenske škole. Kako je nošena u čestim procesijama i u različitim vremenskim uvjetima, tako je i često rekonstruirana. Budući da je slika neprocjenjivo blago žitelja Šibenske biskupije, u vrijeme turskih nadiranja ona je bila prenošena u Šibenik na čuvanje. Kad su vladale kuga i kolera, slika je bila nošena šibenskim ulicama. Don Krsto Stošić opisao je veličanstveni povratak slike u Vrpolje godine 1923. kad se slavila 200. obljetnica svetišta. Iz šibenske prvostolnice krenula je procesija kroz grad, a nakon što je više od 10 tisuća vjernika primilo blagoslov, sa suzama su otpratili Gospu u Vrpolje.

Svečano je svake godine za Veliku Gospu u Vrpolju. Prije početka misnog slavlja, šibenski biskup predvodi zavjetnu molitvu ispred Gospe, a nakon toga je djevojke iznose i postavljaju do vanjskog oltara u dvorištu svetišta gdje se slavi sveta misa. U procesiji sudjeluju predstavnici marijanskih molitvenih udruga s područja Šibenske biskupije, kao i kulturno-umjetnička društva koja ispred crkve naprave špalir za prolazak Gospe. O dostojanstvenom prolasku brine se Bratovština Gospe Stomorije koja je ustanovljena davne 1360. godine te su je pape u znak zahvalnosti obdarili mnogim povlasticama.

U dvorištu iza svetišta o Božiću 2016. godine, a o spomenu 950. obljetnice prvog spomena grada Šibenika, postavljena je kamena skulptura Blažene Djevice Marije pod imenom *Gospa od okova*. Budući da se u vremenu mnogih poroka umnažaju okovi i mnogim ljudima, potrebna im je pomoć Gospe koja skida okove snagom Isusa Krista. Svima nam treba Gospa – mladima, djeci, obiteljima i roditeljima. Potrebna je Gospa koja skida sve okove.

Svetište Majke Božje Račanske u Novoj Rači

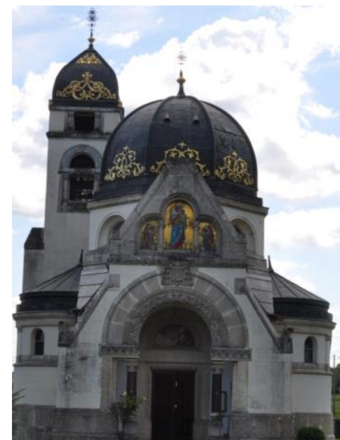

Jednobrodna crkva nalazi se u središnjem općinskom parku, a posvećena je Uznesenju Blažene Djevice Marije. U Novoj Rači spominje se župa sredinom 14. st., ali je ona nestala dolaskom Turaka kao i crkva. Od nje je iz tih vremena očuvana jedino gotička sakristija. Turci su svojim dolaskom opustošili i raselili čitav kraj između Bilogore i Moslavačke gore. Po odlasku Turaka početkom 18. st. obnovljena je crkva i postupno barokizirana. To i danas pokazuje 60 m visoki zvonik sa sjeverne strane crkve koji završava baroknom kapom. Kraj zvonika se nalazi cilindrična kula što sugerira da je krajem srednjeg vijeka crkva služila i kao utvrda. Uz povijesna stradanja, svetište u Novoj Rači doživjelo je novo u strahovitom potresu s epicentrom u Petrinji 29. prosinca 2020. godine. Unutar crkve dominira oltarna pala (slika iznad) Uznesenja Blažene Djevice Marije iznad glavnog oltara, uz koju su dva lebdeća anđela, dok je iznad njih medaljon iz kojega izviru pozlaćene zrake, a u čijem središtu je Presveto Trojstvo.

U povijesti mlade biskupije posebno je zabilježeno prvo hodočašće mladih iz Bjelovarsko-križevačke biskupije. Mladi su se okupili 14. kolovoza 2013. godine ispred katedrale sv. Terezije Avilske u Bjelovaru te su pješačili u svetište Majke Božje u Novoj Rači pod vodstvom povjerenika za mlade vlč. Zorana Grgića. Od katedrale u Bjelovaru do Nove Rače, hodočašće pješaka organizira se i uz blagdan Male Gospe kada hodočašće pješaka predvodi biskup Huzjak.

U strahovitom potresu s epicentrom u Petrinji stradala su pojedina mjesta i u Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji, a nažalost i svetište u Novoj Rači. Unatoč svim nevoljama, Gospa poziva u Novu Raču da se slavi njezina Sina i u zajedništvu s hodočasnicima proslavi njezino rođenje i slavno uznesenje na nebo. Marija nije svoje napustila unatoč potresima i drugim nevoljama, nego im mnogostrukim zagovorima i spasonosnim milostima pribavlja vječno spasenje. Ona je i nadalje Utjeha žalosnih, Majka vjere i Posrednica milosti koja želi isprositi blago milosrđa kako bi svi opravdali svoj život i svoje životno poslanje.

Svetište Majke Božje u Pribiću

Na južnim žumberačkim padinama uz dolinu Kupe smjestila se tzv. Dolina kardinala s dva mjesta – Krašićem i Pribićem. U prvom se rodio bl. Alojzije, a u Pribiću blagopokojni kardinal Franjo Kuharić. U predivnom prirodnom okruženju rasla su dva kardinala, a u suzajedništvu rastu i dvije župe. Rimokatolička župa posvećena je sv. Sikstu papi, a grkokatolička Blagovijesti. Pitomi žumberački kraj tako je stjecište katolika zapadnog obreda i katolika istočnog obreda. Rimokatolici hodočaste u Krašić koji je posvetio svojim djelovanjem najsvjetliji lik Crkve Božje u Hrvata, a grkokatolici u svetište Majke Božje koje je kulturno-povijesna baština grkokatoličke biskupije.

Crkvica modernog dizajna smještena je ispod Žumberka na umjetnom otočiću usred malog jezera. Izgrađena je u čast 300 godina Marčanske unije uz biskupski dvor u Pribiću. Gradnja je započeta po želji križevačkog vladike Julija Drohobeckog 1911. godine. Kod svečanosti polaganja kamena temeljca, vladiku Drohobeckog pozdravio je otac bl. Alojzija, Josip Stepinac iz susjednog Krašića, a do njega je stajao trinaestogodišnji sin Alojzije.

Grkokatoličko svetište okuplja najviše hodočasnika i dobronamjernika na blagdan Blagovijesti, 25. ožujka. To je dan kad Rimokatolička i Grkokatolička Crkva slave Gospodinovo utjelovljenje po Duhu Svetom od Marije Djevice. Sin Božji se utjelovio da postane Spasitelj, da izvrši djelo spasenja. To otajstvo kršćanske vjere u pamet prizivlju zvukovi zvona već stoljećima tri puta na dan. Dok zvona zvone izgovaraju se riječi molitve Anđeo Gospodnji i proživljava trenutak kad je Bog odlučio doći među ljude i postati čovjekom. Marija je prihvatila Božju volju i pristala biti njegova službenica. Tim činom započelo je ljudsko spasenje. Bio je to važan događaj za nju i za sve ljude. Vjernici su pozvani moliti divnu molitvu Anđeo Gospodnji svaki dan kako bi po Utjelovljenju Sina Božjega, po njegovoj muci i križu bili privedeni k slavi uskrsnuća.

Svetište Majke naših stradanja u Gori

Prvi dokument o čašćenju Blažene Djevice Marije na Gori svjedoči o godini 1201. U Gori je bilo sjedište društvenog i crkvenog života. Ondje je bio grad, crkva i samostan koji su izgradili templari. Nakon njihova ukinuća, brigu o svetištu preuzeli su ivanovci. Porazom

Hrvata na Krbavskom polju 1493. godine prodori su Turaka jačali, što je dovelo do stradanja tog svetišta te nestanka grada, crkve i samostana. Tijekom 18. st. crkva je obnovljena. Nažalost, stradanje crkve u Gori iz vremena Osmanlija nije bilo ujedno i njezino posljednje stradanje. Za vrijeme Domovinskog rata ona je porušena do temelja. Početkom 21. st. započela je izgradnja crkve u stilu gotičke dvoranske crkve sa zvonikom kako su je prvotno podigli templari. U okruženju crkve izgrađen je cinktor s četiri kule. Ispred crkve postavljen je Kristov križ s Majkom Marijom podno križa. *Križ naših stradanja* nosi poruku: „Majko Božja Gorska, Isusova mati. Sunce naših stradanja ne prestani nam sjati.“ Na Veliku Gospu 2013. godine biskup Košić proglasio je crkvu u Gori biskupijskim svetištem nazvavši je „Majkom naših stradanja“ riječima: „Progoni i rastjerivanja, koja su se događala stoljećima na ovom području, nisu mogli spriječiti da vjernici na tom mjestu budu ‘jednodušno postojani u molitvi s Marijom, Majkom Isusovom, i braćom njegovom’ (Dj 1,14), i da snagom Duha Svetoga u zajedništvu s biskupima i svećenicima posvjedoče živu Isusovu Crkvu u hrvatskom narodu.“

Nažalost, obnovljeno svetište ponovo je razrušeno 29. prosinca 2020. godine u snažnom potresu. Urušilo se svetište, otpala su oba zabata i zvono. *Križ naših stradanja* je uništen. Misterij patnje zauvijek će ostati tajna na ovome svijetu, no kršćanstvo na čijem čelu je križ već 20 stoljeća ostaje izazov. Najveći znak ljubavi vjernicima daje ohrabrenje da mogu strpljivo nositi svoj križ.

Svetište na Gori prije i nakon potresa.

Svetište Predragocjene Krvi Kristove u Ludbregu

Vjernici već 600 godina rado hodočaste u grad Ludbreg koji se diči da je centar svijeta. I doista Ludbreg jest središte svijeta, ali ne po koncentričnim krugovima koji se nalaze na središnjem gradskom trgu i u čijem središtu je Ludbreg, nego što čuva najdragocjeniju od svih kršćanskih relikvija – Presvetu Krv Kristovu. U ludbreškoj crkvi Presvetog Trojstva

svećenik je 1411. godine služio svetu misu. U vrijeme pretvorbe posumnjao je da kruh na oltaru predstavlja pravo tijelo, a vino u kaležu pravu krv Kristovu. Nakon pretvorbe bio je zaprepašten: pred njim u kaležu bila je umjesto vina – krv. Preplašen i svjestan da je nedostojan pričesti, supstanciju je u staklenoj posudici sakrio u zid. Nikome o tom čudesnom događaju nije govorio do svoje smrtne borbe. Tada je svećeniku u ispovijedi rekao što se dogodilo. Predao mu je posudicu sa česticama i ona je otad povjerena župi na čuvanje. Vijest je stigla do Rima, kamo je poslana i ampulica Krvi Kristove. Vođen je dugotrajan postupak propitkivanja otajstva. Konačno je papa Leon X. 19. ožujka 1513. godine izdao bulu kojom je dopušteno štovanje Predragocjene Krvi Kristove u Ludbregu: „Dostojne su časti i vjerskog štovanja one prilike vina pod kojima je prije bila prava Kristova Krv, a koje su Božjom moći bile pretvorene u krvnu supstanciju.“ Od te godine započela su hodočašća u Ludbreg u nedjelju prije rođenja Marijina. Središnje slavlje nosi naslov: „Dani ludbreške Svete nedjelje“.

Zavjetna kapela s kongresnim prostorom koji danas prigrljuje sve ludbreške hodočasnike nastala je u suverenoj i samostalnoj državi Hrvatskoj. Posvetio ju je na *Svetu nedjelju* 4. rujna 1994. godine zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić. Tim činom ispunjen je dugo očekivani zavjet Hrvatskog sabora iz davne 1739. godine. Hrvatski sabor tada se obvezao da će u čast Predragocjene Krvi Isusove i u znak zahvale Bogu za prestanak kuge u mjestu najvećeg blaga cijele kraljevine, a za veći poticaj na poštovanje i pobožnost prema istoj Presvetoj Krvi, izgraditi zavjetnu kapelu. Prvo hodočašće zastupnika Hrvatskoga državnog sabora u svetište održano je 5. rujna 1998. Zavjetnu kapelu (u njoj se nalazi 15. postaja križnog puta) s kongresnim prostorom okružuje kalvarijsko zdanje križnog puta. Središtem kapelice dominira zabat s mozaikom uskrslog Krista, pobjednika nad smrću, koji je oslonjen na dva zvonika.

U čast te krvi, ludbreško svetište izdaje časopis *Zov Svete Krvi* koji iz godine u godinu želi podsjećati da je Isus Krist umro za ljude, slavno uskrsnuo i želi s ljudima trajno ostati pod svetim prilikama. Ta istina slavi se u svakoj misi diljem svijeta. U Ludbregu se to euharistijsko otajstvo štuje prvotno kao Božji zahvat u život pojedinca, a zatim i u život Crkve. Krv Kristova i danas poziva u Ludbreg da se vjernici približe raspetom Kristu kako bi svoj život i život svojih bližnjih ispunili njegovom ljubavlju te kako bi lakše kroz život nosili svoje križeve.

OSTALA BISKUPIJSKA SVETIŠTA

Nakon što smo upoznali nad/biskupijska svetišta i svetišta koja su čuvari nacionalnog identiteta, predstavljamo i ostala svetišta naših nad/biskupija. Budući da Porečka i Pulska biskupija nemaju službeno proglašenog svetišta, a u želji da se predstavi čitava domovina, ukratko će se predstaviti porečka katedrala koja je „majka svih crkava u biskupiji“ i u koju vjernički puk rado hodočasti. Također, ni Vojna biskupija nema svoga svetišta, ali jedna od središnjih djelatnosti pastorala hrvatske vojske i redarstvenih snaga jest pastoral hodočašća. Svetišta i hodočašća neraskidivo su povezani te ćemo upoznati hodočašća Vojne biskupije.

Hodočašće Vojnog ordinarijata

Vojni ordinarijat u Hrvatskoj osnovan je da bi vjernici katolici, pripadnici oružanih snaga i redarstvenih služba Republike Hrvatske lakše živjeli svoj kršćanski identitet budući da žive i djeluju u specifičnim uvjetima života. Vojna biskupija nema svoga svetišta, ali jedna od središnjih djelatnosti pastorala hrvatske vojske i redarstvenih snaga jest pastoral hodočašća. Prvi vojni biskup Juraj Jezerinac rekao je da su „hodočašća duboko ukorijenjena u tradiciju našeg vjerničkog puka pa tako i hrvatski vojnik i redarstvenik rado hodočasti.“ Vojnici se pripremaju za hodočašće, odlaze na hodočašće, a onda od njega žive. Oni žele prije svega Majci kojoj su se povjerili i koja ih je zaštitila reći *hvala*. Naime, još na bojišnici, u rovovima i kasarnama svakodnevno je odjekivala pjesma: „Dom nam čuvaj, Božja Mati, i sinova naših cvijet, tvojom molbom nek se vrati Božji mir na cijeli svijet.“ Vojni ordinarijat za potrebe svojih vjernika organizira hodočašća u marijanska svetišta na teritoriju njihova regionalnog djelovanja. Prvo svetište u koje su hrvatski vojnici i policajci hodočastili je Krasno. Na Velebitu je poginuo 51 hrvatski branitelj i 26 pripadnika MUP-a, stoga na svim hodočašćima članovi Vojnog ordinarijata zahvaljuju za žrtvu branitelja koji su braneći Domovinu i svoju slobodu uložili najveću žrtvu – svoj život. Vjernike Vojnog ordinarijata i članove njihovih obitelji svake godine nadahnjuje svetiše Majke Božje Bistričke gdje se okupljaju na nacionalnom hodočašću prve nedjelje u listopadu. Prvo nacionalno hodočašće bilo je na blagdan Kraljice Sv. Krunice (7. listopada) 1993. godine pod geslom: „Dom nam čuvaj, Božja mati“. Tako je započela čudesna i nadahnjujuća pobožnost koja traje do danas. Izaslanstvo Hrvatske vojske i policije od 1993. godine u mjesecu svibnju sudjeluje i na Međunarodnom vojničkom hodočašću u Lurd. Vojni ordinarijat organizirao je nekoliko hodočašća i u Vječni

Grad – Rim… Pripadnici Hrvatske vojske i policije, branitelji i njihove obitelji rado hodočaste i u razna svetišta diljem Domovine, a ta hodočašća prigoda su za duhovnu obnovu djelatnika i njihovih obitelji.

Hrvatsku vojsku i policiju osobito okuplja Gospa Velikoga hrvatskoga krsnoga zavjeta (slika lijevo) koja je zaštitnica Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj. Slavi se od 5. kolovoza 2000. godine kao Dan Vojne biskupije. To je ujedno Dan pobjede i domovinske zahvalnosti te Dan hrvatskih branitelja. Spomen je to na čudesnu pobjedu hrvatskih branitelja nad brojčano nadmoćnijim neprijateljem u Oluji u okviru koje je na blagdan Gospe Snježne 1995. godine oslobođen Knin. Upravo se zato domovinska proslava pobjede održava u Kninu u crkvi Gospe Velikog hrvatskog krsnog zavjeta. Ivan Pavao II. je Gospu Velikoga zavjeta proglasio zaštitnicom hrvatskih branitelja. Posvećena joj je himna *Spomen slave pokraj Knina* koja progovara o vjeri, nadi i ljubavi koje hrvatski narod polaže u Majku Božju.

Duhovno središte Porečke i Pulske biskupije – Eufrazijeva bazilika

Porečka katedrala, ili u narodu najpoznatija kao Eufrazijeva bazilika, remek je djelo bizantske arhitekture i najbolje očuvani ranokršćanski katedralni sklop u svijetu. Unatoč tome što je kroz povijest obnavljana u više navrata, ona je danas jedina starokršćanska bazilika u kršćanskom svijetu koja je očuvala izvornu arhitekturu 6. stoljeća. Urbano-sakralni objekt, izgrađen u doba cara Justinijana po biskupu Eufraziju na temeljima crkve iz 4. st. i Predeufrazijevske bazilike iz 5. st., u najvećem je dijelu očuvan u izvornom obliku i predstavlja vrhunac bizantske umjetnosti. Bazilika Eufrazijana upisana je u spomenik svjetske kulturne baštine na listu UNESCO-a. Posvećena je Uznesenju Blažene Djevice Marije i nosi naslov *basilica minor*. Veličanstvena je to i bogato ukrašena trobrodna bazilika. Lađe su podijeljene arkadama s mramornim stupovima koji su bogato ukrašeni raznolikim kapitelima i štukaturom koji su remek-djelo ondašnje umjetnosti. U središnjoj lađi nalaze se veličanstveni mozaici. Na mozaiku ponad luka koji uvodi u apsidu prikazan je Krist s apostolima. Krist ima knjigu u ruci koja nosi naslov „Ja sam pravo svjetlo“. U središtu apside, iza velikog oltara na najuzvišenijem mjestu, nalazi se Bogorodica s djetetom Isusom na nebo uznesena te okružena anđelima. Iz neba se uzdiže ruka Boga Oca koji je kruni i postavlja kraljicom neba i zemlje. Bogorodicu okružuju mučenici. Prvi Bogorodici zdesna je sv. Mavro, prvi porečki biskup. Do

njega korača graditelj bazilike biskup Eufrazije, koji u rukama drži baziliku, te njegov brat arhiđakon Klaudije sa sinom. Slijeva od nje uz arkanđela se nalaze nepoznati porečki mučenici koji Bogorodici zahvaljuju za svoju palmu (slika dolje). Može se slobodno zaključiti da je umjetnik želio Bogorodicu prikazati kao kraljicu mučenika.

Uz baziliku se nalazi zvonik koji je smješten uz starokršćansku krstionicu, a nasuprot se nalazi biskupska kuća u kojoj je danas muzej. Ondje je također tzv. Maurov oratorij, građen u drugoj polovici 3. st., gdje je u podnom mozaiku očuvan najstariji simbol ribe na hrvatskim prostorima. Riba je znak raspoznavanja prvih kršćana. Na grčkom jeziku za ribu se upotrebljava riječ IHTYS, što je kratica za početna slova grčkih riječi *Ieosous Christos Theou Yios Soter,* odnosno: Isus Krist Sin Božji Spasitelj. Eufrazijeva bazilika očarava bizantskom umjetnošću na koju su u Porečkoj i Pulskoj biskupiji itekako ponosni, ali najveći spomenik i svjedoci žive Crkve u biskupiji su brojne osobe svetačkog života. To su bl. Oton iz Pule, bl. Julijan iz Bala, bl. Francesco Bonifacio, bl. Miroslav Bulešić, sluga Božji Egidije Bulešić i sluga Božji Danijel Hekić. Istarski mučenici svjedoci su, poput tolikih drugih mučenika, da se bezuvjetna ljubav može naučiti samo u školi križa, a nauk križa stječe se svakodnevnom molitvom i slavljenjem mise. Bez žrtve ljubav ne uspijeva!

Svetište Gospe od Brze Pomoći u Slavonskom Brodu

Gospa od Brze Pomoći časti se u Slavonskome Brodu zaslugom mons. Vida Mihaljeka koji je za Novu godinu 1957. godine u Slavonski Brod doveo sestre uršulinke iz Varaždina.

Sestre su u Slavonski Brod donijele sliku Gospe od Brze Pomoći i pobožnost koja se razvila u Sjedinjenim Američkim Državama. Odatle se pobožnost ubrzo proširila diljem SAD-a te je 1851. godine papa Pio IX. odredio da se blagdan Gospe od Brze Pomoći slavi 8. siječnja. Pobožnost u Hrvatskoj proširila je s. Margarita Labrtić. Ona je na poziv mons. Mihaljeka 1957. godine došla u Slavonski Brod. Župu i samostan povjerila je Gospi od Brze Pomoći. Zamolila je župnika da načine sliku Gospe koja će hodočastiti po župi s nakanom da se zaštite brodske obitelji. Ubrzo su se unutar župe počele događati čudesne promjene te se glas o Gospinim milostima pronio Posavinom. Izrađen je kip Gospe od Brze Pomoći i prema njemu je krenula rijeka hodočasnika tražeći nova uslišanja ili zahvaljujući na već primljenima. Hodočasnicima su vrata svetišta otvorena svaki dan, a pobožnost Gospi na poseban način održava se svakog 8. u mjesecu. Razlog tomu krije se iza naziva „župa s 12 kirvaja“, odnosno proštenja.

Gospi dolaze zdravi i bolesni, osamljeni i ojađeni; mladi i stari s povjerenjem traže pomoć za nošenje križa svog života. Svi oni odlaze ohrabreni i smireni jer su u Mariji našli srce koje razumije i strpljivo sluša sve jade. Kako je nedaleko od svetišta bolnica i gradska tržnica, mnogi usput navrate do Gospina lika. Uršulinka s. Ljiljana Radošević govori „da ih privlači Marijina blizina“. Za nju je najneobičniji i najdirljiviji bio dolazak jednog oca čiji je sin bio u komi i ležao je u jednoj bolnici: „Kao obitelj su nekad dolazili u svetište i otac je znao da sin voli Gospu, pa ga je htio preko whatsappa povezati s njom. Dogovorili su se da u isto vrijeme mama bude u bolnici pokraj 20 godišnjeg sina, a tata u Slavonskom Brodu pred Gospom od Brze Pomoći. Tako se i dogodilo. Tata je klečao pred Gospinim likom i preko WhatsAppa uspostavio vezu sa sinom. Govorio je sinu: 'Dragi moj sine, tata je evo pred Gospom od Brze Pomoći u Slavonskom Brodu. Molim za tebe, Gospa te gleda, sine! Svi ju molimo da ti pomogne. Moli i ti, sine. Tata je ovdje, pred Gospom, pogledaj sine! ' Tati se učinilo da ga je sin čuo. Ovaj mi se prizor urezao najdublje u srce. Divila sam se vjeri i domišljatosti roditeljske ljubavi, ali i tako jednostavnoj i prisnoj povezanosti s Gospom. Ne znam što je dalje bilo sa sinom, ali sam čvrsto uvjerena da je Marija posredovala za dobro ove obitelji, kao i za dobro njihova sina.“ Marija nikoga nikad nije napustila tko bi joj se u zaštitu utekao s čvrstom vjerom i potpunim predanjem.

Svetište Gospe od Suza u Pleternici

Sve je počelo u Sirakuzi na Siciliji 29. kolovoza 1953. godine kad se iznova očitovala Božja briga za ovaj svijet. Objavio se Bog u obitelji radnika koji i nije bio neki vjernik. Imao je samo gipsani reljef Gospe koji je dobila njegova dvadesetgodišnja supruga Antonina Iannusa za vjenčani dar od bratove žene. Prilikom ležanja u postelji, čuvajući rizičnu trudnoću ugledala je kako taj gipsani reljef Gospe na zidu njezine sobe plače ljudskim suzama. Godinu dana nakon sirakuških suza, župnik Ljudevit Petrak, potaknut Duhom Svetim, zatražio je sliku sirakuške Gospe. Odlučio je u čast Gospe od Suza s narodom izmoliti devetnicu budući da su partizani u drugom svjetskom ratu demolirali crkvu i stalno sprječavali njezinu gradnju. Na temeljima razorene crkve 23. kolovoza 1955. godine započela je pobožnost, a posljednjeg su dana vjernici sa zapaljenim svijećama napravili procesiju oko uništene crkve. Sirakuški biskup 1958. godine darovao je župi u Pleternici blagoslovljenu sliku Gospe od Suza kojom je bio dotaknut čudotvorni reljef koji je proplakao. Deset godina kasnije na pleterničkom brijegu izgrađena je milošću Božjom crkva i kapelica Gospi od Suza.

Blagdan Gospe od Suza slavi se 31. kolovoza prema danu kada je kip u Sirakuzi prestao liti suze. Papa Pio XII. 1954. godine zapitao se: „Hoće li ljudi razumjeti tajni govor ovih suza?“ Odgovor je nakon 50 godina pružio požeški biskup Škvorčević: „Nismo ga još do kraja razumjeli, ali jedno jesmo – to su suze Majke koja nas ljubi.“ Ni zabrana centralnog komiteta, niti progoni u vrijeme komunističke diktature nisu vjernike omeli u hodočašćenju. Gospa ih je hrabrila i otirala suze s njihovih ožalošćenih lica. I to ne samo tada! Ona to stalno čini kroz hrvatsku povijest dugu 14 stoljeća. Te suze sjedinjava sa suzama svoga Sina i kroz njegovu dobrohotnu ljubav pretvara ih u suze radosnice.

Svetište Gospe Žalosne u Mrkoplju

U povijesnim vrelima mjesto se prvi put spominje 1442. godine kad je bilo u vlasništvu Frankopana, a naposljetku i Zrinskih. Župa je bila posvećena sv. Filipu, ali je župna crkva tijekom Drugoga svjetskog rata uslijed zrakoplovnog bombardiranja teško stradala u požaru. Od bombardiranja čudom je jedino ostao netaknut kip Gospe Lurdske. Komunističke vlasti nisu dopustile obnovu nego je miniranjem 1955. godine crkva srušena, a

kamen je korišten za izgradnju zgrade šumarije u Mrkoplju. Dekretom Biskupijskog ordinarijata senjsko-modruškog, godine 1968. ukinuta je Župa sv. Filipa, a zaštitnicom župe službeno je proglašena Majka Božja od Žalosti.

Na prostoru današnje župne crkve bila je crkva koja je služila kao utvrda od Turaka. Na njezinim temeljima izgrađena je 1854. godine današnja crkva, a od prvotne crkve očuvan je samo Gospin kip koji se nalazi s lijeve strane oltara i skida se samo za ophodne procesije. Za izgradnju crkve Gospe Žalosne "zaslužna je" pojava kuge koja je poharala kraj i od koje se dogodio pomor ljudi i stoke. Mještani su se zavjetovali Gospi da će joj izgraditi dostojnu crkvu ako kuga prestane. Kuga je prestala, a Mrkopaljci su sagradili crkvu koja svojom veličinom zadivljuje poput kakve katedrale, a u njoj pozornost privlači mramorni oltar s čudotvornim kipom Gospe Žalosne. Papa Grgur XVI. proglasio je crkvu (slika desno) Gospe od Žalosti zavjetnom crkvom i udijelio je potpuni oprost svima koji je pohode na 3. nedjelju rujna, nakon blagdana Gospe Žalosne. Papa Leon XIII. je oprost proširio i na dan prije i poslije blagdana.

Gorska Hrvatska za mnoge je još uvijek neotkriveni biser za odmor duha i tijela. Sa svojom netaknutom prirodom nudi odmor za tijelo, a svetište Žalosne Gospe daje sveti mir za dušu. Svima koji idu na odmor u Gorski kotar moglo bi se poželjeti da na njemu dožive iskustvo najpoznatijeg obraćenika 20. st. Thomasa Mertona, koji je u vrijeme svoga godišnjeg odmora ušao u rimsku crkvu Al Gesù kao ateist, a iz nje izašao kao vjernik.

Svetište Gospe od Čudesa u Oštarijama

Crkva u Oštarijama je prema povijesnim dokumentima bila „najveća Gospina crkva na Balkanu (…) ures i dika Modruške biskupije". Iskapanja su pokazala da je crkva imala tri lađe razdvojene s dva reda stupova s kapitelima. Svodovi su bili u lukovima, a svetište je imalo kontrafore koji i danas vrše svoju službu uz crkvu. Stjepan II. Frankopan je zajedno s krbavskim biskupom Franjom od pape Pija II. 1460. godine dobio dopuštenje za premještanje Krbavske biskupije u Modruš. Nažalost, ubrzo je došao kraj nekadašnje slavne Krbavsko-modruške biskupije. Prvo su je poharali Turci, a zatim su Tatari porobili cijelo selo i zapalili crkvu Gospe od Čudesa. Potpuno je opustošena u razdoblju od 1558. do 1560. godine te su od

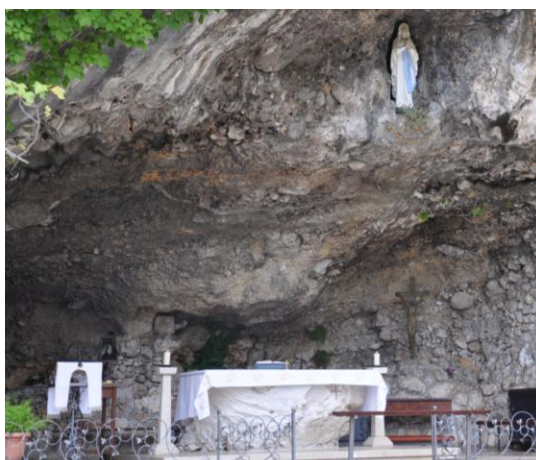
crkve ostali samo vanjski zidovi. Od nekad veličanstvene bazilike obnovljeno je svetište koje je pretvoreno u lađu današnje crkve (slika dolje).

Oštarije su od davnina bile poznate po molitvama uslišanim po zagovoru Gospe od Čudesa te je papa Pio II. svetištu udijelio bulu o posebnom oprostu. Bula je potpisana s nadnevkom 31. ožujka 1459. godine, izdana u Sieni gdje je, uz velike povlastice, naglašen oprost prvih nedjelja u mjesecu i za marijanske blagdane – svetice (Prikazanje, Navještenje, Rođenje, Uznesenje i Bezgrješno začeće BDM).

Riječki biskup Josip Pavlišić 50-ih godina prošlog stoljeća započeo je obnovu svetišta i duhovnog života u njemu. O 500. obljetnici bule pape Pija II. kip Gospe i Isusa okrunjen je krunama izrađenima po uzoru na krune hrvatskih kraljeva. Uspostavom nove Gospićko-senjske biskupije, njen prvi biskup Mile Bogović nastavio je s poticajima i aktivnostima za razvoj svetišta. Upravo njegovim zalaganjem u Oštarijama je 2010. godine održan Simpozij u spomen na 550. obljetnicu milosnoga Božjeg oprosta u svetištu Gospe od Čudesa, 50. obljetnicu krunjenja Gospe i njezinog Sina te 10. obljetnicu uspostave Gospićko-senjske biskupije. O tome je 2011. godine izdan zbornik o štovanju Bl. Djevice Marije na području Gospićko-senjske biskupije.

Svetište Gospe Lurdske u Vepricu

Jedinstveno biskupijsko svetište u Hrvatskoj koje je najveće i najljepše marijansko svetište pod vedrim nebom. U skladno uređenom liturgijskom prostoru na otvorenom, hodočasnike unutar borove šume podno Biokova dočekuje arkanđeo Gabrijel. Sve je započelo jednoga kolovoškog dana davne 1908. godine, nakon što je splitski pomoćni biskup Juraj Carić želio u Hrvatskoj stvoriti novi Lurd. Želio je marijansku pobožnost iz južne Francuske prenijeti u južnu Hrvatsku, s podnožja Pirineja na biokovske padine. Biskup Carić tražio je

špilju najsličniju lurdskoj i pronašao ju je. U samo mjesec i pol dana bila je uređena špilja u čiju je prirodnu udubinu postavljen kip Gospe Lurdske. Prvo misno slavlje služeno je 15. listopada 1908. godine, a svetište je službeno otvoreno 11. veljače 1909. godine na blagdan Gospe Lurdske. Biskup Juraj Carić svaki slobodan trenutak koristio je za uređivanje svetišta želeći Lurd i Vepric povezati ne samo geografskim izgledom prostora, već i po pobožnosti. I uspio je! Danas je Vepric oaza tišine, mjesto molitve i čudesnih duhovnih ozdravljenja. Najveći broj hodočasnika dolazi na blagdan Male Gospe i Blagovijesti. Blagdan Navještenja Blaženoj Djevici Mariji središnji je blagdan u svetištu. Kako Blagovijest vrlo često pada u korizmeno vrijeme, dodatna je to prilika za dublje promišljanje Isusovog utjelovljenja i njegove žrtve na križu. Također je prilika za meditaciju križnog puta u svjetlu Marijinih riječi: „neka mi bude po tvojoj riječi“ (Lk 1,38). Glavna proslava uz Malu Gospu je dan pred blagdan, na tzv. Lurdski dan. Večernje euharistijsko slavlje uvijek predvodi jedan od hrvatskih biskupa, a nakon euharistije kreće završna proslava. Lurdska noć u Vepricu završava marijanskom procesijom u kojoj hodočasnici nose svijeće, a u svečanom ophodu nosi se lurdska svijeća kao simbol povezanosti dvaju marijanskih svetišta.

Svetište u Vepricu otvoreno je dan i noć. Poput Lurda, u njemu se svake večeri u 21 sat pred Gospinom špiljom moli krunica. Vjernici su pozvani doći slaviti Mariju Bezgrješnu i uteći se njezinom zagovoru. Pozvani su ujediniti se u poklik koji povezuje Lurd i Vepric: *Ave, ave Maria!* i pjevati zajedno veličanstvenu lurdsku himnu kako bi im Blažena Djevica Marija bila snaga u bolesti i u životnom trpljenju. Marija nas nikad ne napušta.

Svetište Majke od Milosti na otoku Visovcu

Visovac se prvi puta spominje u 14. st. kao obitavalište pustinjaka sv. Augustina. Pustinjaci su izgradili samostan i crkvicu u čast svetome Pavlu. Zbog turskih nadiranja, augustinci su napustili otočić. Uslijed prodiranja Turaka u Bosni, na Visovac su se doselili franjevci Provincije Bosne Srebrene. Oni su otok proširili, preuredili samostan i izgradili novu crkvu. Kroz povijest, Turci su često pljačkali samostan, ali unatoč tome franjevci su im pristali pružati dobar prijem i darove. Tijekom vremena njihovi zahtjevi postajali su nezasitni te su franjevci posebno molili za oslobođenje od turskog jarma. Nakon bitke kod Lepanta, 1571. godine nada je postajala sve jača, ali prava borba za samostalnost započela je u vrijeme Kandijskog rata (1645. – 1669.). Franjevci su poticali narod Zagore na borbu protiv Turaka u korist Mlečana. Nažalost, nisu smogli dovoljno vojnika za oslobođenje. Narod se s

Mlečanima povukao te su i franjevci morali napustiti otočić preselivši se u Šibenik. Završetkom rata, sultan Mehmed IV. oprostio je franjevcima suprotstavljenost te im je 1674. godine dao ispravu o oprostu i vratio im otočić Visovac. U 18. st. franjevci su crkvu proširili i izgradili zvonik. Samostan su dogradili, a novi su izgradili početkom 20. st., kada je otočić zadobio današnji izgled. Crkva na Visovcu ima specifičnost koju nema ni jedno drugo hrvatsko svetište: ima dvije apside i dva glavna oltara. S lijeve strane je oltar sv. Križa, a desno je oltar sa slikom Gospe Visovačke. Između je slika sv. Nikole Tavelića (slika).

Gospa Visovačka hrabrila je franjevce i narod Zagore u vrijeme ratova. U njezinu čast nastale su mnoge pjesme, a crkva na Visovcu zadobila je naslov *Svete Gospoje*. U samostanu se nalazi zbirka umjetnina, zavjetnih darova i narodnih nošnji, dok bogata knjižnica čuva više od 9 tisuća knjiga.[17] Na jednom od najljepših otoka na svijetu, hrvatski su biskupi održali prvo zasjedanje biskupijske konferencije izvan Zagreba i dogovorili plan proslave velebnih slavlja uz Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata. Prepoznali su to mjesto i mnogi hodočasnici te na otočić dolaze kroz čitavu godinu. Papa Leon XIII. dao je svetištu povlasticu trajnog oprosta. Osobito su posjećeni hodočasnički dani u svetištu vezani uz blagdan Gospe od Anđela 2. kolovoza i svetkovinu Velike Gospe. I današnji vjernici pozvani su upoznati tu slavnu povijest, gdje će ih dočekati *Visovačka slavna mati*. Malo hodom, malo brodom – svi su ljudi putnici na moru života. Svakodnevno izloženi oluji, često doživljavaju brodolome. Marija majka daje štovateljima hrabrost u borbi. U svakom životnom trenutku ona je utjeha i mir.

[17] Među djelima bogate knjižnice nalaze se i *Ezopove basne* iz 1487. godine.

Svetište Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrhu

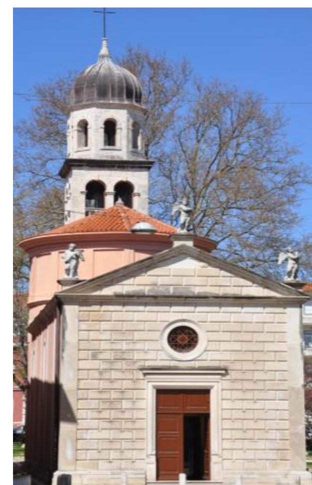
Na pitomom zagorskom brijegu iznad Krapine smjestio se *Hrvatski Jeruzalem* u čijem središtu je maleni drveni kip Majke Božje (visok 12 cm), hodočasnička uspomena koju je iz Jeruzalema svome bratu Nikoli donio franjevački brat Joakim Balogović. Nikola je za kipić s Božjega groba u obitelji napravio oltarić oko kojeg se obitelj skupljala na molitvu. U požaru koji im je progutao obiteljsku kuću, staju i domaće životinje, stradalo je sve osim kipića Majke Božje. Pronašavši ga u zgarištu među pepelom, Nikola je kipić objesio u šupljinu orahova drveta u dvorištu. Kako se kipić nalazio kraj puta za Krapinu, mnogi su se uz njega zaustavljali. Prvo kao znatiželjnici, a ubrzo kao štovatelji koji su počeli svjedočiti da su njihove molitve po zagovoru Majke Božje uslišane. U isto vrijeme opasna kuga harala je Hrvatskom. Od nje su osobito stradale domaće životinje koje su temelj za opstanak ljudi zagorskoga kraja te je krapinski župnik sa župljanima poveo zavjetnu procesiju 16. studenoga 1743. godine na Trški Vrh uz molbu Gospi: ako ih očuva od nevolje, izgradit će crkvu na Trškom Vrhu. I doista ni u Krapini, a niti u okolici, nije bilo ni jedne žrtve. Župnik i župljani su to doživjeli kao milosno uslišanje Majke Božje i znak s neba da ondje Bog želi mjesto čašćenja i hvale. Zavjet su izvršili! Gradnju crkve počeli su 1750., a dovršili 1761. godine. Bio je to veličanstven pothvat tog vremena. Gotovo nevjerojatan! Naime, crkvu je izgradilo građanstvo malenoga gradića, a ne darovi velikaša. Ni jedno svetište u Hrvatskoj nema tako opisanu svoju povijest od samih početaka kao svetište na Trškom Vrhu. Već je graditelj svetišta Nikola Gorup 1756. godine tiskao djelo pod naslovom *Zercalo Marijanskog kipa Jeruzalemskoga vu Krapini*.

Filip Jakob Straub, detalj glavnog oltara u svetištu Majke Božje Jeruzalemske. Čudotvorni kipić Majke Božje Jeruzalemske pridržavaju sv. Katarina Sijenska i sv. Dominik (slika).

Vidjevši svetište, jedan pjesnik je uskliknuo: „Svetište na Trškom Vrhu veličanstvene je ljepote!“, upravo kako piše na zidu ispod kora: „Nije ovo ništa drugo nego Kuća Božja i Vrata nebeska i pod moju se sjenu sklonite.“ Vjernici su pozvani doći u Hrvatsko zagorje u kuću Božju i proći kroz Vrata nebeska jer „nikaj na svetu lepšega ni!“ Ondje progovara povijest svetišta o pouzdanju Hrvata u Mariju, o hodočasniku kojem vjera treba biti smjerokaz kuda ići, kako prolaziti stazama života te kako doći do cilja. A samo je jedan put – put učitelja iz Nazareta.

Svetište sv. Leopolda Mandića u crkvi Gospe od Zdravlja u Zadru

Pobožnost Gospe od Zdravlja razvila se na području Mletačke Republike gdje je harala kuga. Senat u Veneciji obratio se tada Gospi za pomoć te je učinjen zavjet da će joj podići crkvu u čast ako prestane nevolja. Kuga je prestala, a zavjet je ispunjen. Podignuta je veličanstvena crkva *Madonna della Salute* – Gospe od Zdravlja u Veneciji. Zadrani su svoju pobožnost Gospi od Zdravlja razvili nakon 12. rujna 1752. godine također zahvaljujući Mlečanima. Toga dana u zidinama tvrđe, gdje su Mlečani imali vojno skladište, buknuo je požar. Budući da je postojala opasnost da čitav poluotok eksplodira, narod se utekao u pomoć Gospi od Zdravlja. Gospa je očuvala grad, a od tada Zadrani na blagdan Gospe od Zdravlja, 21. studenoga, ulicama prolaze u procesiji s Gospinim likom.

Crkva je izgrađena u obliku rotonde, da bi u njezinoj pozadini bio izgrađen zvonik, a prema naprijed produžena je s jednobrodnom lađom. Uz glavni oltar Gospe od Zdravlja nalazi se oltar sv. Leopolda Bogdana Mandića. Ondje je on od 1897. do 1900. godine svoje molitve uzdizao Gospi i na oltaru prikazivao misnu žrtvu. U vrijeme Drugoga svjetskog rata lađa, zvonik, kapucinski samostan i mnogi gradski blokovi bili su porušeni u bombardiranju. U crkvi Gospe od Zdravlja ostala je čitava samo rotonda s oltarom, što se pripisuje čudu sv. Leopolda. Zadar je bio dionik čuda kakvo se dogodilo i u Padovi 14. svibnja 1944. godine. Samostan kapucina je tijekom bombardiranja bio potpuno uništen, a samo Leopoldova ispovjedaonica ostala je neoštećena kao trajan znak njegove ispovjedničke službe. Sveti Leopold se pred licem Svevišnjeg založio da u Zadru kao i u Padovi ostane očuvano mjesto gdje je Bog udijelio silno milosrđe dušama. Život sv. Leopolda Mandića bio je sav prožet Marijom koju je nazivao *Domina Domus*, tj. Blaženom Gospodaricom. Nakon što mu se ostvarila životna želja da u srpnju 1934. godine hodočasti u Lurd, svima je ponavljao: „vidjeli smo čudesnih stvari“. A Leopolda su pratili mnogi milosni trenutci uz Gospu. Od djetinjstva i hodočašća Gospi u Perast do toga da je zaređen 20. rujna 1890. godine u crkvi Gospe od Zdravlja u Veneciji, a služio je u Zadru upravo u crkvi Gospe od Zdravlja te je u trenutku smrti molio u čast Gospi molitvu Zdravo, Kraljice. Posljednje riječi bile su mu: „O blaga, o mila, o slatka Djevice Marijo“. Vjernici su pozvani zagovoriti se Gospi od Zdravlja i sv. Leopoldu Mandiću da udruženim snagama isprose od „liječnika duše i tijela“ duhovno i tjelesno zdravlje.

Svetište Gospe od Velog Sela na Visu

Viški vjernici rado se prisjećaju slavne prošlosti i pape Aleksandra III. koji se 1177. godine na putu do Venecije od nevremena sklonio na Visu. Posvetio je crkvu sv. Nikole u Komiži, slavio s narodom sv. misu, a zatim se uputio prema Zadru. Glavna naselja na otoku su gradovi Vis i Komiža. Povezani su cestom i brodskim linijama, što osobito za iseljene i domaće vjernike dolazi do izražaja uz blagdan Velike Gospe kad svi putovi vode u Podselje i svetište Gospe od Velog Sela. Crkva je ime *Gospa od Velog Sela* dobila jer je u svojim početcima dominirala uzvisinom, a oko nje se prostiralo najveće viško naselje.

Najstarija Gospina crkva na otoku je s kraja 13. st., a godine 1931. podignut je novi zvonik uz proslavu 1500. obljetnice Efeškog sabora na kojem su crkveni oci definirali vjersku istinu o Mariji Bogorodici. Bilo je to u vrijeme župnikovanja don Petra Rudana koji je spjevao pjesmu od 12 strofa u čast Gospi od Velog Sela. Unutar crkvenih zidova dominira renesansno-barokni kameni triptih, a u sredini iznad svetohraništa je najljepša od svih stvorenih, Gospa od Velog Sela. Kasnogotički reljef prikazuje Gospu i njezinog Sina s veličanstvenom zlatnom krunom. O vjernosti Višana Gospi od Velog Sela progovaraju mnogi zavjetni darovi, među kojima se ističe velika srebrna srdela (u podnožju Gospe na slici) od 25 cm, kakvu su Višani ulovili 8. ožujka 1868. godine. U Viškom moru na 7 godina nestalo je srdele, ribe koja otočanima život znači. Zamolili su Gospu za pomoć, a ona ih nije razočarala. Ulov se povećao, a uz to su ulovili grdosiju od srdele u kojoj su prepoznali dar neba te su na trajan spomen Gospi poklonili srebrnu srdelu iste veličine.

Gospa je kroz povijest često priskakala Višanima u pomoć, a koliko je samo puta kroz povijest obranila hrvatski narod: Gospa od Zečeva pomogla je u obrani Nina i Zadra (1500.), Gospa od Škrpjela od propasti je očuvala Perast (1654.), Gospa Sinjska Sinj (1715.), Gospa Snježna obranila je Petrovaradin (1715.). Najvjernija Odvjetnica tijekom Domovinskoga rata bila je na braniku Domovine, a nadasve na blagdan Gospe Snježne 1995. godine kad je oslobođen Knin. Razlozi su to da hrvatski vjernici divnoj majci i Kraljici Hrvata iskazuju ljubav svojom zahvalnošću.

Svetište Majke Milosrđa u Kloštar-Ivaniću

Jednobrodna crkva svoj današnji barokni izgled zadobila je 1757. godine. Uz glavni oltar Majke od Milosrđa, koji je djelo Franje Antuna Strauba, u produženoj lađi crkve nalazi se još sedam oltara i dvije bočne kapele, što crkvi daje izgled križa. Da u ivanečkom kraju ne manjka križa govori okrutno strijeljanje 40 vojnika i civila u noći sa 6. na 7. svibnja 1945. godine u vrtu franjevačkoga samostana pokraj crkve sv. Ivana. Taj okrutni primjer poziva i danas hodočasnike da se okupljaju oko Majke Milosrđa.

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije kroz čitavu svoju povijest omiljeno je svetište hodočasnika. O tome progovara *Knjiga čudesa Majke Božje Ivanečke* s kraja 18. st. u kojoj je zapisano 57 čuda iz razdoblja od 1757. do 1782. godine. Posljednjih godina u svetište Majci Milosrđa zaredala su hodočašća branitelja iz Domovinskoga rata Sisačke biskupije. Branitelji svoja hodočašća nadahnjuju na prvom zabilježenom čudu u *Knjizi čudesa* i ozdravljenju kapetana ivanićke tvrđave Grgura Pethea. Zavjetno hodočašće Sisačke biskupije Majci Milosrđa vezano je uz Nedjelju Božjega milosrđa (nedjelja iza Uskrsa). U svetištu je osobito svečano uz blagdan Žalosne Gospe, kada Crkva poziva na promišljanje o sedam Marijinih žalosti. Kršćanin ide kroz život putem vjere te stoga nailazi na križ jer je on sastavni dio Isusova, pa stoga i kršćaninova života. Lijepo je to zapisao sv. Augustin: „Cijeli život jednog kršćanina, ako želi živjeti prema Evanđelju, nije ništa drugo nego križ i mučeništvo.“ Promatrajući Žalosnu Gospu hodočasnici si mogu postaviti pitanje mogu li u svjetlu Evanđelja prihvatiti križ kao spasonosnu patnju svog života.

Vjernici su pozvani doći u najstarije marijansko svetište u sjevernoj Hrvatskoj, otvoriti svoje srce Majci Milosrđa kako bi im pomogla da hrabro nose križeve svoga života. Ljudska patnja može biti oplemenjena Božjim milosrđem samo ako je uronjena u raspetog i uskrsnulog Gospodina.

Svetište Majke koja razumije boli – u Dragotinu

Dragotin je najstarije marijansko svetište u Slavoniji. U srednjem vijeku bilo je to veličanstveno svetište u koje su vjernici dolazili Majci koja razumije boli. Dugo je Dragotinsko svetište bilo omiljeno među đakovačkim sjemeništarcima i bogoslovima koji se spremaju za svećeničko zvanje. U vrijeme komunizma zbog zabrana procesija, ta je pobožnost utihnula. Zalaganjem đakovačkog nadbiskupa Marina Srakića ponovno su obnovljena hodočašća pripravnika za svećeništvo u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj (13. svibnja[18] i 13. listopada). Oni dolaze Majci koja razumije boli moleći za snagu da bi jednoga dana kao radnici Gospodnjeg vinograda Božjem narodu naviještali i podržavali nadu.

Majci u Dragotin dolazi se u teškim i izazovnim trenutcima da joj se povjere osobne patnje, kao što kaže pjesma: „Ti znadeš najbolje sve naše nevolje“. Ali ona ne samo da ih zna, već ih i dobro razumije. Osjetili su to stanovnici Dragotina često kroz povijest, a osobito u vrijeme turskih osvajanja. Mnoga su naselja u okruženju Đakova nestala kad se turska vojska spremala na Beč. Tako su Osmanlije i u Dragotinu utaborili svoje postrojbe. Crkvu su razrušili da su ostali samo goli zidovi, a stanovništvo je rastjerano. Nakon njihova je odlaska vjerni Božji narod crkvu obnovio uz pomoć biskupa bosansko-srijemskog Petra Bakića. Iz tog se vremena u crkvi nalazi slika Gospe Žalosne i kip Gospe s djetetom.

Dragotinsko svetište jedino je marijansko središte u istočnoj Slavoniji koje nije stradalo u Domovinskom ratu. Iako u ratu pošteđena, crkva je oštećena 5. rujna 2009. godine kad se srušio strop. Stradalo je više kipova, ali slika Žalosne Gospe nije bila oštećena. Crkva je obnovljena i u svetište poziva hodočasnike nadasve uz marijanske blagdane: Velika i Mala Gospa, Gospa Žalosna (15. rujna), Gospa od Krunice (7. listopada) te svakog 15. dana u mjesecu. U svetištu je posebno dojmljivo uoči blagdana Velike Gospe kad se za večernju misu okupljaju bolesnici i hodočasnici koji svoju žrtvu namjenjuju za fizičku i duhovnu potrebu bolesnih i napuštenih. Nebeska Majka uči podnositi križeve života u strpljivosti i poniznosti. Vjernici su pozvani povjeriti Majci svoje životne križeve, šapnuti joj sve što tišti njihova srdašca, a Majka, kao i svaka majka, dat će sve od sebe da pomogne svojoj dječici.

[18] Dan prvog i posljednjeg ukazanja Gospe u Fatimi 1917. godini.

Svetište Gospe Ilačke na Vodici u Ilači

Na krajnjem istoku zemlje, na granici Slavonije i Srijema smjestila se Ilača, a u njoj svetište Gospe Ilačke. Za njega je fra Petar Lubina rekao: „što je za Francusku Lurd, to je Ilača za Srijem“. Jednobrodna crkva Gospe Ilačke izgrađena je na mjestu gdje je 1865. godine seljak Petar Lazina na Gluhu nedjelju vidio izvor (danas kapelica – slika desno) na sredini kolnog puta. Izvor se pojavio, a odgovor na iznenađenje na cesti dobio je u snu mladić Đuka Ambrušević. On je vidio Mariju kako lijevom rukom pridržava dijete Isusa te mu poručuje da je izvor koji je provrio dan prije njezin te da se ogradi i ne dopušta da se u njemu napaja stoka. „Na izvoru želim ozdravljivati ljude“, poručila je Gospa. On je učinio kako mu je Marija poručila te su uskoro počeli dolaziti prvi hodočasnici. Njihovim dolaskom glas o izvoru proširio se po okolnim selima te su izvor prozvali *Gospom na Vodici*.

U samom početku nije bilo sigurnih dokaza o ukazanju te se župnik bojao da nije u pitanju kakva prijevara. Župnik je molbu proslijedio Biskupskom ordinarijatu u Đakovu koji je proveo istragu. Nakon što su svjedoci pod zakletvom potvrdili svoje navode, biskup Josip Juraj Strossmayer odobrio je javno štovanje i postavljanje Gospine slike na izvor. Biskup Strossmayer dopustio je također da se uz izvor podigne kapela, a već sljedeće godine dao je dopuštenje da se izgradi današnje svetište na Vodici. Prvi biskup koji je došao na to mjesto i potvrdio da je voda naravna, a da su čudesa rezultat Božjeg djelovanja bio je bosansko-srijemski i đakovački biskup Antun Akšamović.

Za vrijeme Domovinskog rata svetište je razrušeno. Marne su ga ruke župljana obnovile nakon povratka iz sedmogodišnjeg izgnanstva. Na Cvjetnicu 1998. godine blagoslovio ga je nadbiskup mons. Marin Srakić. Tim činom počela se redovito slaviti misa nedjeljom, a od 2. svibnja iste godine započela su i organizirana hodočašća svake prve subote u mjesecu. Danas se u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji po broju hodočasnika Ilača svrstava odmah iza Aljmaša i Slavonskoga Broda. Natpis ponad izvora Gospi Ilačkoj („Izvore divni, Majko nam sveta, Ilačka Gospo, moli za nas“) apelira na vjernike da svoje srce otvore Bogu, a Majka će moliti za njih. Za vjernike je izazov da u Gospinom društvu krenu do Isusa koji je izvor žive vode da bi i u njima ta ista voda počela izvirati. Treba dopustiti Gospodinu da izlije obilje svoje ljubavi i milosti.

Svetište Majke dobre nade u Šumanovcima

Svetište je poznato i pod nazivom *Skrovita Gospa Šumanovačka* iz 14. st. drugo je po starosti svetište Đakovačko-osječke nadbiskupije. Kroz svoju je povijest do Drugoga svjetskog rata bilo omiljeno hodočasnicima, a nakon početka komunističke strahovlade u tu crkvu su dolazili samo najhrabriji. Tek je s dolaskom slobodne i samostalne Hrvatske započelo buđenje toga malenog svetišta. Izgrađena je prilazna cesta, a obnovljeno je i svetište. U predivnom zelenom okolišu uređen je liturgijski prostor za misno slavlje na otvorenom. Hodočasnicima je najdojmljivija procesija sa svijećama kroz šumu za vrijeme bdjenja uoči Velike i Male Gospe. Također, rado dolaze učenici i nastavnici s područja krajnjeg juga istočne Hrvatske prigodom zaziva Duha Svetoga na početku školske godine te prigodom zahvalnice na završetku školske godine zajedno pjevajući *Tebe Boga hvalimo*. Na taj način svetište je postalo i mjesto ekumenskog i međureligijskog djelovanja,[19] budući da u njega rado dolaze i učenici drugih vjeroispovijesti zajedno sa svojim prijateljima.

Oltar na sebi nosi monograme A (alfa) i Ω (omega), prvo i posljednje slovo grčkog alfabeta. U Katoličkoj Crkvi označuju Boga kao početak i svršetak povijesti. Iznad oltara je Gospin kip koji prikazuje Mariju koja puna nade uzdiže raširene ruke prema nebu pokazujući vjernicima gdje im je budućnost.

Svetište u Šumanovcima svjedok je brojnih Marijinih čudesa kroz povijest, a od novijih u narodu se prepričava kako je Gospa očuvala svoje svetište u svibnju 2014. godine kad je poplavio čitav gunjevački kraj. Voda je razorila mnoge kuće u okruženju, ali svetište Gospe Šumanovačke ostalo je netaknuto poput izdignutog otoka u sredini. Ti događaji vjerni su prikaz duboke vjere pradjedova i hrvatskog naroda, koji se s pravom naziva *marijanski*. Promatrajući Mariju u Šumanovcima svi vjernici su pozvani prepoznati znak pouzdane nade i utjehe kao što to čine vjernici Slavonije, Bosanske Posavine i šire već više od 600 godina.

Svetište Presvetog Srca Isusova u Osijeku

Na desnoj obali Drave razvilo se prometno i kulturno središte Slavonije – Osijek, grad koji je veći od svoga biskupijskog središta Đakova. Simbol koji povezuje oba grada je

[19] U Gunji je izgrađena prva džamija u Hrvatskoj.

graditelj veličanstvenih katedrala u Đakovu i Osijeku, biskup Josip Juraj Strossmayer. Na području Gornjega grada nalazi se isusovačka rezidencija u kojoj se nalazi svetište Presvetog Srca Isusova, srca koje je puno dobrote i ljubavi za svakog tko mu se iskreno obraća.

Pobožnost prema Srcu Isusovom započeo je 1765. godine papa Klement XIII., a na čitavu Katoličku Crkvu pobožnost je proširio 1856. godine papa Pio IX. Najzaslužnija za pobožnost prema Srcu Isusovom je objava koju je od Isusa primila Margareta Marija Alacoque u malenome francuskom mjestašcu Paray le Monialu od 1673. do 1675. godine. Isus je od Margarete tražio da bude glasnica poruka Božanskog Srca. Kroz više viđenja pružio joj je razna obećanja koja su sabrana u *12 obećanja Srca Isusova*, među kojima uvođenje svetkovine Presvetog Srca Isusova[20] i obavljanje devetnice prvih petaka („devetnice spasa“). Skromna i ponizna redovnica iz Družbe pohođenja Marijina objavila je svijetu da *Ljubav nije ljubljena*, ali da unatoč svemu Isus bezuvjetno voli ljude i poziva ih na obraćenje.

Gradnju svetišta Srca Isusova u Osijeku komunistička vlast nasilno je prekinula miniranjem u prosincu 1948. godine. U godini kojom se svijet diči da su Ujedinjeni narodi donijeli *Opću deklaraciju o pravima čovjeka*, u Osijeku su vladali tirani koji čovjeku ne priznaju nikakva prava. Maleno svetište ipak je izgrađeno u ulici kardinala Stepinca na kućnom broju 27. Svetište je potpuno neprimjetno s ulične strane i može ga otkriti samo onaj koji ga traži, upravo prema Isusovim riječima: „Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu koji kuca, otvorit će se.“ (Mt 7,8). Otvoreno srce pronaći će Boga, pa makar bio u pitanju i skučeni prostor svetišta. Iako maleno, isusovačko svetište širokogrudno otvara vrata svoga doma. Isus poziva da mu dođu svi koji se osjete umornima i opterećenima da se na njegovom krotkom i poniznom srcu odmore i skupe snagu da još spremnije prionu ljubavi prema Bogu i čovjeku. Poziv je vjernicima da padnu na koljena pred svetohraništem i dopuste milosrdnom Srcu da i njihova srca preobrazi da postanu kao njegovo, da postanu srca koja će se moći žrtvovati za druge, koja će se oduševiti za svetost i dušu odvesti u nebeske visine.

---

[20] Papa Leon XIII. posvetio je 20. st. Presvetome Srcu Isusovome enciklikom *Annum Sacrum* (25. svibnja 1899.). U njoj predstavlja posvetu čovječanstva Srcu Isusovu kao „vrhunac i krunu svih počasti koje su se običavale iskazivati Presvetom Srcu“.

Svetište Gospe Kloštarske u Slavonskom Kobašu

Zapadno od Slavonskog Broda, u župi sv. Ivana Krstitelja u Slavonskom Kobašu nalazi se najstarije svetište Požeške biskupije. Na zvoniku koji se srušio 1951. godine, prema kazivanju svjedoka, bile su ugravirane dvije godine: 1020. i 1053. Prva najvjerojatnija kao godina gradnje crkve, a druga godina gradnje zvonika. Crkva Uznesenja Marijina u Kobašu prvi se put spominje 1174. godine. U narodu poznatom pod nazivom Gospa Kloštarska puk uz Savu pridaje joj veliku zahvalnost za pomoć u obrani protiv Turaka u 16. st. te u borbi protiv kuge 1764. godine. Privrženost crkvi u Kobašu lijepo je opisao dugogodišnji upravitelj župe i svetišta vlč. Mijo Dukić u knjizi *Kloštar u Kobašu*.

Gospino svetište svake godine privlači vjernike osobito uz Marijine blagdane. Na tisuće njih dolazi pozdraviti, moliti i zahvaliti Gospi poštujući stoljetne pučke običaje. Svetište Gospe Kloštarske ima svoj ekumenski i međureligijski značaj u Požeškoj biskupiji. Ono pod svoje skute okuplja katolike, pravoslavne i muslimane. Na ekumensko i međureligijsko zajedništvo okupljaju se u mjesecu svibnju pod motom *svetogodišnje slavlje*. Mladi i stari u Kobašu časte Mariju prema stoljetnim običajima u vjeri pradjedova. Muslimani koji također dolaze u to svetište također trebaju posrednicu milosti. Oni je nazivaju *Maryam* (Marija) te je majka proroka *Isa* (Isusa). Gospa Kloštarska, koju Crkva od svojih početaka štuje kao Majku Božju, svima želi pomagati na putu prema Isusu.

Svetište Majke Božje Svetogorske na Svetoj Gori kod Gerova

Svaki kraj ima vlastitu tradiciju, a u čabarskom kraju vjera je uz obitelj oduvijek bila na prvome mjestu. Središnja duhovna oaza mira i tišine nalazi se u svetištu posvećenom Majci Božjoj Svetogorskoj. Nema podataka kad je crkva izgrađena. Razlog je požar koji je poharao župni dvor u Gerovu. Željezna ograda koja se nalazi između lađe i prezbiterija ima otisnutu godinu 1749., što sugerira da je crkva iz tog vremena.

Iako je svetogorsko svetište daleko od mora, u njemu se zaziva majčinska zaštita i za pomorce. Ondje hodočaste majke za svoje sinove te žene za svoje supruge koji plove po uzburkanim svjetskim morima. Potvrđuje to zahvalni tekst Gospi postavljen na slavoluku: „Zdravo, zvijezdo mora, majko čudotvorka“. Papa Benedikt XIV. je dvjema bulama dao oprost hodočasnicima uz glavno proštenje na Malu Gospu te na šest marijanskih blagdana (a

posebno uz Gospu Karmelsku). U spomenici svetišta zabilježen je dolazak riječkog nadbiskupa Josipa Pavlišića koji je 1954. godine došao u svetište odjeven u lugara jer su komunističke vlasti branile prilaz svetištu.

S 974 m nadmorske visine svetogorsko svetište najviše je biskupijsko svetište u Hrvatskoj. To je još jedna potvrda da su vjernici kroz povijest najčešće gradili crkve i kapelice na brežuljcima i uzvisinama. Ako pak nisu gradili, barem su na vrhovima planina postavili križeve ili neka druga vjerska obilježja. Razlog tome leži u činjenici da je Isus volio boraviti na gorama i da su se na gorama događale mnoge aktivnosti: izbor apostola, Govor na gori ili osam blaženstava, na brdu Tabor se preobrazio, a na Kalvariji je prigrlio muku i smrt. Izazov je za suvremene vjernike da se uspnu na goru Gospodnju kako bi preobrazili svoje živote.

Svetište Gospe od Pojišana u Splitu

Svega 1,8 km od splitske prvostolnice u predjelu Pojišan nalazi se poznato svetište Marije Bogorodice, u narodu štovane kao *Gospa od Pojišana*. Predaja govori da je današnja *Škrinja zavjetna* grada Splita čudesno nastala. Ikona koju je seljak pronašao na svom polju i vratio je u splitsku katedralu uvijek bi se neobjašnjivo vraćala u polje. Splitski ordinarij odlučio je tada usred polja izgraditi skromnu crkvu Majci Božjoj u čast. Radi razvoja pučke pobožnosti krajem srednjeg vijeka te sve većeg štovanja Gospine slike crkva je tijekom vremena postala pretijesna. Više puta je proširivana, da bi konačno na inicijativu bratovštine Gospe od Pojišana 1761. godine započela gradnja nove crkve koja je dovršena 1771. godine.

Danas u tom svetištu privlači najveća splitska relikvija, slika Gospe od Pojišana iz 13. stoljeća. U vrijeme raznih pogibelji (ratova, bolesti, gladi) čudotvorna slika Gospe od Pojišana često je prenošena u prvostolnicu. Danas se to događa jedino na Veliku Gospu. Tada se ujutro Gospina ikona na srebrnom prijestolju prenosi u katedralu, a navečer se vraća natrag. Svetište Gospe od Pojišana središte je apostolata za pomorce u Dalmaciji. O stoljetnoj

povezanosti mornara i svetišta i njihovim vapajima za spas u oluji zagovorom *Zvijezdi Mora* progovaraju drevne makete jedrenjaka i slike brodova na ogradi kora u svetištu. U svetištu se 6. prosinca svečano slavi Mornarski dan i blagdan sv. Nikole biskupa, zaštitnika mornara. Svetište je također susretište hodočasnika uz Gospu Karmelsku (16. srpnja) te kapucinskih svetaca sv. Leopolda Bogdana Mandića (12. svibnja) i o. Pija iz Pietrelcine (23. rujna). U čast sv. Leopolda i njegova svetačkog i neraspadnutog tijela, 17. i 18. rujna 2017. godine u svetištu Gospe od Pojišana okupilo se više od 60 tisuća vjernika. Na taj način ostvarene su barem na nekoliko dana riječi sv. Leopolda „da njegove siromašne kosti prenesu među pripadnike njegova naroda – za dobrobit njihovih duša."

Crkva Gospe od Pojišana često je kroz povijest bila središte društvenih zbivanja, a u narodu se osobito časti spomen na 1904. godinu, kad je pred pojišanskim svetištem i Gospinim likom splitski nadbiskup posvetio Split i Splitsko-makarsku nadbiskupiju Mariji Bogorodici. Splićani su svojoj Kraljici darovali zlatnu i srebrnu krunu, a najpoznatiji Splićanin od pera, Marko Marulić, posvetio joj je pjesmu pod nazivom *Divici Mariji*.

Svetište Misionara Milosrđa, sv. Leopolda B. Mandića u Zakučcu

Zakučac je rodno mjesto Nikole Mandića, pradjeda sv. Leopolda Bogdana Mandića čiji je sin otišao na službu u Boku kotorsku za vrijeme stare Austrije. Zasnovao je obitelj u kojoj se rodio Petar Antun, Leopoldov otac koji je u braku s Mandom Carević imao i sina Bogdana, koji je kao redovnik uzeo ime Leopold. On je za vrijeme pastoralnog djelovanja u dva navrata boravio u hrvatskim krajevima: u Zadru i vrlo kratko u Rijeci. Nakon povratka iz Rijeke služio je u Padovi sve do svoje smrti. Leopold je u ispovjedaonici proveo više od 40 godina neumorno ispovijedajući od ranog jutra do kasne večeri. U svojoj službi bio je nadasve milosrdan te je zadobio naziv *misionar milosrđa*. Leopold Mandić napustio je ovaj svijet 30. srpnja 1942. godine moleći molitvu *Zdravo, Kraljice*. Tijelo mu je pokopano u Padovi. Papa Franjo odredio je 2016. godine sv. Leopolda Bogdana Mandića i sv. oca Pija iz Pietrelcine zaštitnicima izvanredne Svete godine milosrđa.

Današnje domovinsko svetište sv. Leopolda izraslo je na mosorskoj hridi, a arhitektonski ga je osmislio Jerko Rošin. Sâm liturgijski prostor utkan je u hodnik, koji je pred kataklizmom Drugoga svjetskog rata iskopan u kamenoj litici Mosora. Ondje je lijepa

kapelica s moćima sv. Leopolda Mandića u oltaru i njegovim srebrnim reljefom u apsidi. Za crkvu na otvorenom su oltar, klupe i ograde napravljene od kamena. S lijeve strane oltara postavljen je svečev kip u prirodnoj veličini, a na samom ulazu u crkvu podignuto je zvono koje je korišteno za vrijeme liturgijskog slavlja sa svetim ocem Ivanom Pavlom II. na splitskom Žnjanu 1998. godine.

Svetište sv. Leopolda otvoreno je tijekom svakog dana za hodočašća i osobnu molitvu, a u svetištu je najsvečanije za blagdan sv. Leopolda. Župljani i hodočasnici pripremaju se kroz pobožnost *ponedjeljak sv. Leopolda* koja uvijek započinje na Uskrsni ponedjeljak. Pobožnost traje do svečeva blagdana 12. svibnja. Iako je to jedno od najmlađih biskupijskih svetišta, već brojni zavjetni darovi sv. Leopoldu svjedoče o uslišanim molitvama. U svom životu Leopold je postupao po načelu: „Ni jedan čovjek nije toliko od blata da se u njemu ne bi moglo otkriti zrnce zlata." Kao vjerni Isusov učenik ljubio je Boga u svakom čovjeku.

Svetište Gospe Karmelske na Braču

Brač je najveći otok srednje Dalmacije na kojem se u ranokršćansko doba nalazilo desetak crkvica. Danas je za vjernike najzanimljivije svetište Gospe Karmelske u Selcima koje se nalazi na istočnoj strani otoka. Crkva je posvećena *Madoni del Selca – Gospi na Selcih*. Današnji izgled s tri portala i rozetama (slika) iznad njih te zvonikom u obliku preslice zadobila je 1871. godine. Do godine 1955. bila je to i župna crkva kad je za potrebe župe izgrađena velebna crkva posvećena Kristu Kralju. Izgradnjom monumentalne crkve Krista Kralja, crkva Gospe Karmelske bila je malo zanemarena. Povijesna nepravda ispravljena je u pripravi za 2000. jubilej kršćanstva. Započela je temeljita obnova trobrodne barokne crkve Gospe Karmelske koja je u potpunom sjaju zablistala za blagdan Sv. Krunice (7. listopada) 2002. godine. Središnje misno slavlje uz glavnu svetkovinu Gospe Karmelske (16. srpnja) slavi se na mjesnom trgu Stjepana Radića ispred crkve Krista Kralja. Uz blagdan se svake godine održava pjesnička manifestacija *Croatia Rediviva* u Selcima. Utemeljena je 1990. godine u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj. Zahvaljujući Gospi Karmelskoj u večerima poezije pod nazivom *ČA-KAJ-ŠTO* u Selcima se kroz tridesetak godina predstavilo više od stotinu pjesnika.

Blagdan Gospe Karmelske svoje ishodište ima u cvjetnom vrtu na gori Karmel na kojoj je nekoć prorok Ilija branio čistoću Izraelove vjere u živoga Boga. To je mjesto gdje je

molio Gospodina da mu podari milost i snagu kako bi se odupro ljudskom praznovjerju i lakše približio Božju blizinu i Božju dobrotu. I današnji vjernici pozvani su moliti Gospu Karmelsku da im pomogne u duhovnom i tjelesnom životu kako bi iz svog života mogli izbaciti praznovjerja. Tada će se lako uspeti na svoj Karmel iz kojeg bi vidjeli svu Božju ljepotu i dobrotu.

Svetište Gospe od Karavaja u Tisnom

Na istočnom dijelu otoka Murtera smjestilo se najmlađe otočno naselje Tisno, a u njemu svetište Gospe od Karavaja. Svetište je to u kojem se spominje Marijina ukazanja ženi koja se zvala Ivanica 26. svibnja 1432. godine u talijanskom mjestu Caravaggio, u blizini Bergama. Ivanica je bila pobožna žena, svakodnevno zlostavljana u braku, koja je unatoč tome vjerno častila Gospu i molila molitvu Anđeo Gospodnji tri puta na dan. Za utjehu je dobila objavu Kristove Majke, a ubrzo se u kraju počela javno častiti Blažena Djevica Marija. Njoj u čast izgrađena je u Caravaggiu velebna bazilika nazvana Gospa od Karavaja, odnosno Gospa od Izvora. Početkom 18. st., u vrijeme velikih migracija, mnoge obitelji iz okolice Bergama u Italiji doselile su se u Tisno. Među njima bila je i obitelj Gelpi koja je sa sobom donijela sliku Gospe od Karavaja. Na brdu Broščici iznad Tisnoga obitelj Gelpi izgradila je kapelicu da bi u nju smjestila Gospinu sliku. Prvotno je to bila privatna obiteljska kapelica, a uskoro se u narodu pročulo o milostima koje Gospa dijeli u Gelpijevoj kapelici te su se mnogi zaželjeli njezine utjehe i zaštite. Šibenski biskup Scotti dopustio je javno štovanje i gradnju crkve 14. kolovoza 1792. godine. Crkva je ubrzo postala premalena te je proširena godine 1890., kada je nastala sadašnja crkva. Središte štovanja je Gospina slika u okruženju zavjetnih darova koja prikazuje ukazanje pobožnoj ženi Ivanici u Caravaggiu (slika).

Do svetišta na brdu Broščica iz Tisnog može se doći serpentinama uz koje je postavljen križni put na kojem su postaje Isusove muke povezane s važnim datumima iz hrvatske povijesti. Tim putem obavlja se procesija sa svijećama pod nazivom „put križa“ (ili „put svjetla“) od župne crkve Duha Svetog do svetišta uz blagdan Gospe od Karavaja (26. svibnja). Danas je to najraširenija pobožnost križnog puta u Šibenskoj biskupiji. Vjernici se utječu Gospi od Karavaja da izmoli blagoslov obiteljima da u njima izostanu zlostavljanja kakva je Ivanica proživljavala od svog supruga. Samo Božjom snagom i milošću ostvarit će se

obiteljska usklađenost kako bi obitelji postale nositeljice mira, ljubavi i plodno rasadište sretnijih hrvatskih generacija.

Svetište Gospe Maslinske u Zadru

U sjeverozapadnom dijelu Zadra, na putu prema Ninu, smjestila se župa Uznesenja Blažene Djevice Marije u kojoj se časti Gospa u Masliniku. Upravo pod tim naslovom 28. studenog 2018. predstavljena je monografija uz 50 godina postojanja župe, 20 godina od posvećenja nove crkve te 900 godina od prvog spomena drevne crkve Gospe Maslinske. Župa je mlada i osnovao ju je na prvu nedjelju došašća 1968. godine zadarski nadbiskup mons. Marijan Oblak. Monografija prikazuje devet stoljeća milosti koju je nebeska majka Marija pružila vjernicima. Od prvotnog zapisa o samostanu i crkvice Gospe od Hrastova do crkve Gospe Maslinske svjedoči i natpis na nadvratnom kamenu: „Kao bujna maslina u polju“.

Maslina se u Svetom pismu spominje više od tisuću puta i neizostavni je dio liturgije. Taj simbol mira i ljubavi osobito progovara kroz svetkovanje blagdana Cvjetnice i Pepelnice, nebrojene su svjetiljke obasjavale misna slavlja zahvaljujući maslinovom ulju. Ona je u kršćanstvu simbol snage jer se opire svim prirodnim nedaćama, a samo stablo može se obnavljati više tisuća godina. Znanstvenici su potvrdili da su masline koje danas rastu na Maslinskoj gori iste one pod čijim krošnjama je Isus tražio hlad u ljetnim žegama i pod kojima je prebivao u posljednjim trenutcima prije muke. Upravo u Maslinskom vrtu Isus je prošao svoje najveće kušnje. Uza sve navedeno, maslina je simbol mira i znak Božje brige za ljude. Ona je othranila mnoge obitelji i bila je i još uvijek je lijek.

Središnje mjesto unutar crkve zauzima slika Gospe s Djetetom, prema kojoj crkva u narodu nosi naslov *Gospa u Masliniku*. Gospina slika središte je okupljanja Zadrana od 1855. godine kad su je počeli zazivati da zaštiti grad od kolere. Uz Gospin lik omiljeno mjesto vjernika za meditativnu molitvu je oltar Kristova križa. U svetištu Gospe Maslinske časti se Gospa i štuje Kristov slavni križ koji donosi pobjedu nad zlom, grijehom i smrću. Križ donosi mir srcu – kako reče sv. Franjo. Dok vjernici žive u vremenu neizvjesnosti i nemira, svakodnevno su pozvani moliti za mir. Dijalog o miru nema alternativu. Danas smo svjedoci novih valova izbjeglica, prognanika, ratova; potrebno je stoga da hodočasnici poput prave Božje djece zamole veliku Bogorodicu da bude zagovornica mira.

Svetište Gospe od Staroga grada u Pagu

Od drevnoga grada Paga do danas očuvalo se jedino svetište Gospe od Staroga grada. Stanovništvo se iz Staroga grada Paga u današnji grad premjestilo 1443. godine bježeći od brojnih upada Turaka. Unatoč upadima Turaka i njihovim paležima, Pažani su uspjeli očuvati najstariju crkvu na otoku i samostan sa sjeverne strane Gospine crkve. Trobrodna crkva Gospe od Staroga grada odlikuje se romaničkim pročeljem, gotičkim portalom Gospe – Kraljice neba i zemlje – i renesansnim, nikad dovršenim zvonikom. Vanjština paškog svetišta poziva u nutrinu u kojoj privlači pozlaćeni barokni oltar sa zavjetnim gotičkim kipom Majke Božje. Na najvećoj skulpturi s hrvatske strane Jadrana upadljivo se ocrtava nježni izraz majčina lica. Gospa sjedi i desnom rukom pridržava Dijete na koljenima. Izrađen je od drveta, a za svečanu procesiju dodaju im se krune i dio zavjetnih darova od lančića i ogrlica. Uz kip su vezane mnoge legende, a jedno je sigurno: u Zadru je 60-ih godina 20. st. restauriran i procijenjena je njegova velika umjetnička vrijednost. Hodočasnici u Gospi od Staroga grada tako promatraju predmet duhovne blagodati i istinsko umjetničko djelo.

Pažani su izgradili novi grad na obali sv. Jakova prema nacrtima Jurja Dalmatinca „kao pašku čipku u kamenu“. U njemu su izgradili i katedralu za nesuđenoga paškog biskupa, danas župnu crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije sa zvonikom. Trobrodna je to bazilika u kojoj je 1855. godine učinjen paški zavjet Gospi za pomoć zbog prijetnje kolere koja je u to doba harala Pagom i odnosila brojne živote. Pažani su se obvezali Gospi, ako ih očuva od daljnje nevolje, da će na Veliku Gospu prenijeti u svečanoj procesiji kip Gospe od Staroga grada u zbornu crkvu i pred njim će 23 dana moliti Gospin ružarij, a zatim će ga na Malu Gospu ponovo vratiti u Stari grad. Zavjet je sačuvan do danas. Procesija s kipom Gospe od Staroga grada vanjska je manifestacija vjerske, ali i folklorne baštine otoka. Pozornost privlače prelijepe muške i ženske narodne nošnje, s paškom čipkom na glavama Pažanki.

Promatrajući pašku pučku pobožnost zadarski nadbiskup Želimir Puljić rekao je da se u Pagu susreću sadašnjost i prošlost i stapaju u jedno. „Očito je kako tu vjera i kultura imaju kontinuitet i tako postaju izazov za pojedinca u sadašnjem vremenu. (…) mogu postati poticaj svakome koji svoje srce otvara u pučkoj pobožnosti, a ona se uvijek iznova dokazuje kao ‘stara-nova’ vrjednota duhovnosti.“

Biskupijska svetišta Hrvata u Bosni i Hercegovini

Poput Hrvata u domicilnoj državi i Hrvati diljem svijeta imaju svoja hodočašća. Hrvatima u Bosni i Hercegovini omiljena odredišta su Marijina svetišta. Najstarije svetište Blažene Djevice Marije je svetište Gospe Olovske koje se u *Dubrovačkom ljetopisu* spominje 10. travnja 1454. godine. Svetište Gospe Kondžilske u Komušini čuva najstariju sliku Djevice Marije na nebo uznesene na području BiH, koja se prvi put spominje 24. listopada 1768. godine. Gospa je u vrijeme devedesetih godina prošlog stoljeća bila *Velika Prognanica* jer su Komušanci bili protjerani sa svojih ognjišta. Najuzvišeniji trenutak doživjela je 1997. godine kad je u Sarajevu bila postavljena iznad oltara na kojem je papa Ivan Pavao II. slavio sv. misu. Glavni grad Sarajevo ima svetište Gospe Stupske u kojoj se časti Pomoćnica kršćana. U Hercegovini svetište Kraljice Mira okuplja Gospine štovatelje u Hrasnom u Župi Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije. Kraljica Mira najveći broj hodočasnika okuplja u Međugorju, tridesetak kilometara jugoistočno od Mostara. Mjesto je to o kojem su napisane brojne knjige, dogodila se čudesna ozdravljenja, a o obraćenjima da se i ne govori. Službena Crkva još uvijek proučava autentičnost Gospinih ukazanja koja su, kako se tvrdi, započela 24. lipnja 1981. godine na Podbrdu iznad Međugorja te još nije donijela konačni pravorijek. Jedno od najstarijih svetišta u Bosni i Hercegovini je svetište sv. Ive u Podmilačju nedaleko od Jajca koje se spominje u 15. stoljeću. Crkva sv. Ivana Krstitelja okupljalište je za katolike, ali i za pravoslavne i muslimane. U župi Maglaj nalazi se svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića koje je svoj procvat doživjelo kanonizacijom sv. Leopolda.

Uz navedena svetišta katolici u BiH rado časte i hodočaste u crkve sv. Antuna Padovanskog, a najveća i najpoznatija je crkva u Humcu kod Ljubuškog koja za njegov blagdan 13. lipnja okupi više od 15 tisuća vjernika.

Stara (u pozadini) i nova crkva sv. Antuna Padovanskog, Humac.

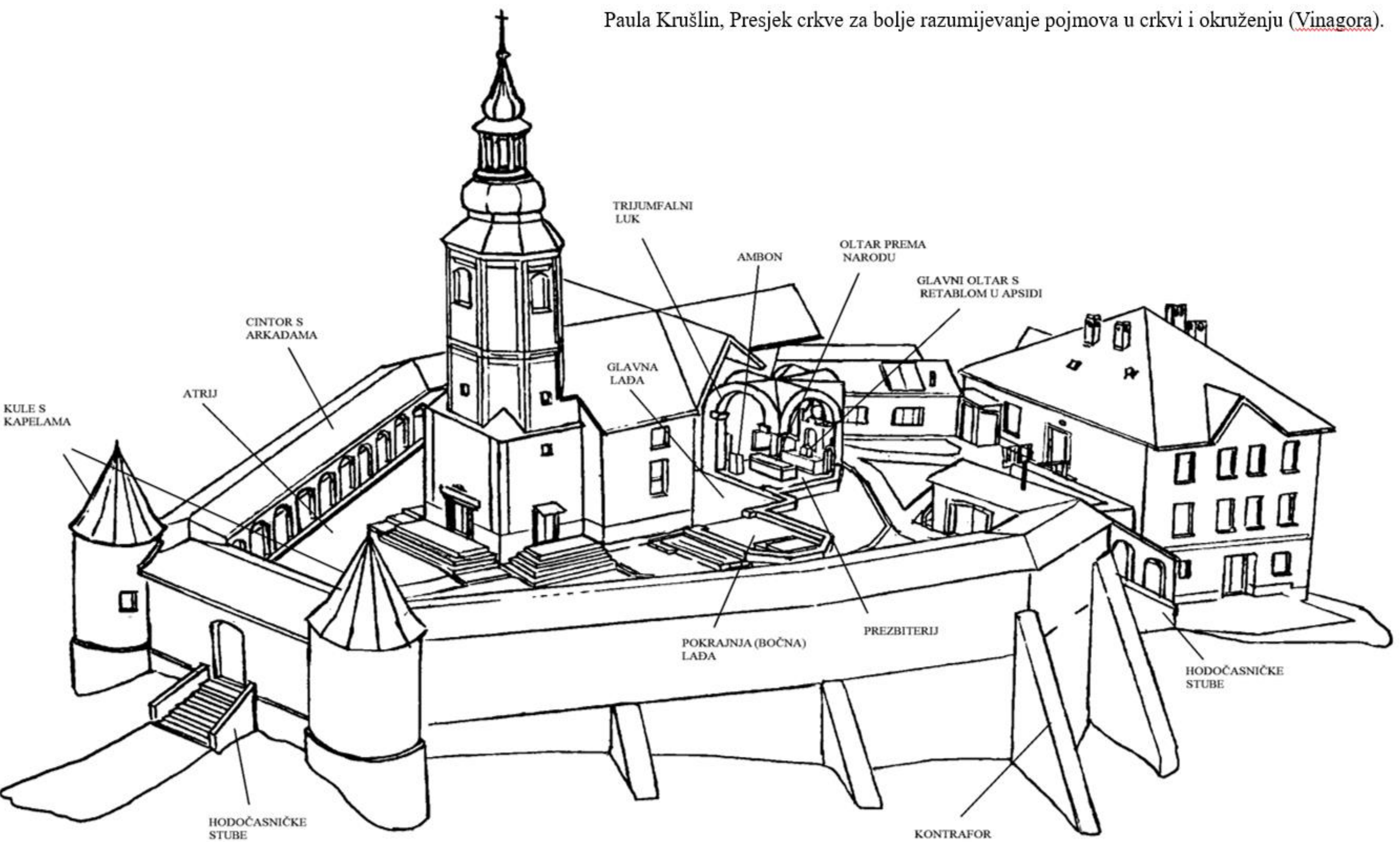
ZAKLJUČAK

Tragom stopa milijuna hodočasnika koji su vjerno slijedili Krista na putu u hrvatska svetišta stiže se, moglo bi se reći, do nakraj voljene domovine Hrvatske. Poput Siraha može se uskliknuti: „Mnogo vidjeh na putovanjima svojim i više shvatih nego što mogu iskazati“ (Sir 34,11). Hodočasnici privremeno napuštaju obitelj i posao te odlaze u svetišta ojačati vjeru, umnožiti nadu, rasplamsati ljubav. U njima im Bog pokazuje svoje lice. Slave ga, zahvaljuju za primljena dobra, ali i čine zavjet da bi isprosili materijalno dobro za obitelj i Domovinu. Sa sobom u svetište nose svoju svakodnevnicu (obitelj i svoje potrebe), a kući donose uspomenu s hodočašća (relikviju, molitvenik, suvenir) sa željom da kroz svakodnevni život i njihovi bližnji osiguraju svoje spasenje.

Ljudski život je hodočašće, kaže sv. Ivan XXIII. Od rođenja pa do smrti čovjek je na putu. Taj sveti put ponekad je križni put te se u vlastitim poteškoćama razmatra Isusova muka. U Isusu svi imaju sigurnog vodiča: on ih prati na životnom hodočašću, uzdiže ih iznad zemaljštine i vodi u nebesku slavu k Ocu i svetima. Uz Isusa, hodočasnici se oslanjaju i na Gospu koju hrvatski narod od davnina zaziva kao Kraljicu Hrvata. Ona je u Remetama nazvana „Najvjernija Odvjetnica Hrvatske“. Koliko je samo puta Gospa kroz povijest obranila hrvatski narod! Stoga joj se iskazuje ljubav svojom zahvalnošću, njoj, divnoj majci i Kraljici Hrvata. Hod kroz Marijinu Hrvatsku pokazao je koliko Hrvati vole Majku Božju. U hrvatskim svetištima ona privlači, produhovljuje živote, uzvraća svojom majčinskom brižnošću te prati u nastavku životnog hodočašća. Na svom životnom putu vjernici su pozvani uzdati se u zaštitnika Hrvatske – sv. Josipa i njegovo povjerenje u Svevišnjega. Suvremenim vjernicima nadahnuće mogu biti i hrvatski svjedoci vjere koji su u konkretnom životu ostvarili Božje načelo ljubavi prema Bogu i bližnjem, i to kanonizirani, beatificirani te oni na putu oltara, kao i tisuće svetih muževa i žena koji su ostvarili kršćansko savršenstvo, ali nisu niti će biti službeno proglašeni blaženima i svetima. Sv. Leopold je povratkom s hodočašća iz Lurda u svoje stare dane ojačao vlastiti put svetosti. Odlučio je još bolje činiti sve što je do tada činio u ljubavi prema Kristu i Mariji. I suvremeni vjernici pozvani su otkrivati putove svetosti hrvatskih svjedoka vjere, hodočastiti na njihove grobove da bi mogli biti svjedoci ljubavi i pravde, poštenja i dobrote.

Pjesnik reče: „Dok je srca bit će i Croatie“. A može se dodati: tako dugo dok će hrvatska svetišta pod svojim svodovima okupljati narod Božji, „bit će i Croatie“.

Paula Krušlin, Presjek crkve za bolje razumijevanje pojmova u crkvi i okruženju (Vinagora).

POJMOVNIK

Agape: djelotvorna kršćanska ljubav. Kod prvih kršćana dolazi do izražaja zajedničko blagovanje kao uvod u euharistijsko slavlje (po uzoru na Posljednju večeru).

Apsida: polukružni svod (u obliku polukupole) kojim završava glavna ili bočna lađa crkve. U apsidi se nalazi oltar.

Bazilika: razlikujemo *velike bazilike* (*basilicae maiores*) koje su izravno podvrgnute papi, i *male bazilike* (*basilicae minores*) koje nose počasni papinski naslov dodijeljen crkvama s posebnim značenjem za Katoličku Crkvu. Prostor je podijeljen na lađe (tri ili više) i apsidu. Ulaz je najčešće na zapadu, a na istoku se nalazi oltar. Najčešće ima i predvorje, narteks.

Bratovštine: udruge kršćana koje nose ime Marije ili nekog sveca, a svrha im je pomoć onima koji su u duhovnoj ili materijalnoj potrebi. Kroz povijest često su gradile crkve u čast svojim zaštitnicima. Prva bratovština spominje se u Zadru 1176. godine.

Bula: svečano papinsko pismo, potvrđeno papinskim pečatom.

Ciborij: služi za držanje posvećenih hostija namijenjenih za pričest vjernika. Može označavati i gornji dio oltara.

Cinktor: prostor oko crkve za ophod. Najčešće s arkadama s dvorišne strane.

Ekumenizam: pokret za jedinstvo kršćana.

***Ex voto*:** po učinjenom zavjetu daruje se dar. Predmet darovan Bogu u vidu ispunjenja zavjeta ili znak zahvalnosti za primljenu milost.

Ikona: sveta slika naslikana prema strogo određenim crkvenim pravilima i redovito se veže uz istočno kršćanstvo. Najveći pobornik svetih slika ili ikona bio je sv. Teodor Studita.

Inkunabule: knjige nastale u početcima tiskarstva do 1500. godine.

Koncil (sabor): skup svih biskupa Crkve koji saziva papa. Raspravlja se o temama koje se tiču cijele Katoličke Crkve.

Kontrafor: stup koji podupire zid, stijenu; potpornjak.

Kupola: svod ili krov u obliku polukugle, u crkvenom graditeljstvu simbolizira nebo.

Logo proslave 50-e vjeronaučne olimpijade: Vjeronaučna olimpijada pomaže proširiti vidike kako bi lakše ostvarili cilj svog života, život vječni. Plavi otvoreni krug simbolizira nebo koje je otvoreno svima. Put koji vodi u njega život je prema Bogoslovnim krepostima (vjeru simbolizira križ, nadu sidro, a ljubav srce). Duh Sveti u obliku goluba znak je trajne Isusove prisutnosti i nadahnuća vjeroučenicima, mentorima i organizatorima natjecanja za ljubav koja ne prestaje unatoč žrtvi učenja i organiziranja. Zeleno (Panonska Hrvatska) i

plavo polje (Dalmatinska Hrvatska) podsjećaju nas da kršćanska vjera na području naše domovine živi već 2000 godina, ali je i poziv svima da daju novo lice domovini na osnovu spoznaja koje obogaćuju već 50 godina kroz vjeronaučnu olimpijadu.

Luneta: polukružno polje iznad nadvratnika.

Martirologij: popis mučenika, svjedoka vjere.

Metropolija: crkvena pokrajina koju čini više nad/biskupija.

Mučenik: osoba koja je pretrpjela muke za Krista i svoju vjeru te položila život da bi posvjedočila svoju vjeru u Krista (grč. *martys,* lat. *martir*).

Oltarna pregrada: kamena ograda koja odvaja prezbiterij od lađe. U središtu je prolaz iznad kojeg se nalazi luk ili zabat.

Ornament: ukras ili dekoracija različitih izgleda i motiva.

Portal: glavni ulaz u crkvu koji je arhitektonski istaknut.

Prezbiterij: svetište. Središnje mjesto u crkvi s glavnim oltarom služi svećenicima (prezbiterima) za bogoslužje.

Relikvije (lat. *Reliquiae*): posmrtni ostatci, čitavo tijelo, dio tijela ili samo čestica nekog sveca koji je od Crkve odobren za štovanje. Smješteni su u moćnik u kojem se čuvaju ili su izloženi na štovanje. Moći blaženika ili sveca mjesni biskup ugrađuje u novoposvećeni oltar.

Retabl: nadgradnja iznad oltara za čuvanje relikvijara, ali može biti i okvir oltarne slike.

Rozeta: dekoracija u obliku ružinog cvijeta s laticama.

Ružarij - ruža (vijenac od ruža). Naziv za krunicu.

***Stabat mater*:** napjevi posvećeni boli Blažene Djevice Marije. Danas pod nazivom *Stala plačuć' tužna mati* najčešće se pjevaju uz pobožnost križnog puta.

Starohrvatski pleter: karakterističan reljefni ukras u starohrvatskoj sakralnoj umjetnosti, simbol hrvatskoga nacionalnog identiteta.

Trijumfalni luk: dijeli prostor prezbiterija (u kojem se za vrijeme liturgijskog slavlja nalazi kler) od lađe (u kojoj se nalaze vjernici).

UNESCO: organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu; čuvarica je spomenika svjetske kulturne baštine.

Vitraj: oslikano staklo na crkvenim prozorima povezano olovnim okvirima.

Zabat: završetak zgrade u obliku trokutastog polja ili trokutna površina iznad nadvratnika i luka portala. Može biti prazan, ali je najčešće skulpturalno ukrašen dekoracijom.

Zvonik u obliku preslice: zvonik nije odvojen od crkve nego je njen sastavni dio. Najčešće su to pročelja koja poprimaju oblik preslice.